

PLANINSKI VESTNIK 10

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXIII

1973

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Dr. Branimir Gušić	Iz najinega življenja z gorami	485
Dr. Matjaž Kmecl	Pograjška romantika	490
Vanja Matijevac	V srednjem razu Debele peči pozimi	495
Inž. Vitomir Mikuletič	Trnovski gozd danes	497
Nada Kostanjevec	Vipavski planinci na izletih 1972	500
Franček Vogelink	Okno pod Škarjami	504
Inž. Pavle Šegula	Ob desetletnici komisije za odprave v tuja gorstva	505
Ida Filipič	Po Prokletijah	507
Stane Kumar	Ljubo Ravnikar — planinski slikar	509
Minka Mali	Planinska biografija	511
	Društvene novice	515
	Alpinistične novice	527
	Iz planinske literature	529
	Rozgled po svetu	530
	Naslovna stran:	
	Aljažev dom v Vratih	
	Foto Viktor Šoštarčič	

Poština plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojnik, dr. Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvofakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 50101-578-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 60 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 80 din (5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Po mnenju Republiškega sekretariata za prosveto in kulturo št. 421-1/73 z dne 18. 1. 1973 spada ta publikacija med proizvode iz 7. točke 1. odstavka 36. člena Zakona o obdavljenju proizvodov in storitev v prometu (Ur. list SFRJ 33-316/72).

LETO LXXIII | ŠT. 10 | LJUBLJANA | OKT. 1973

**ŽELEZNIŠKO
 GOSPODARSTVO
 LJUBLJANA**

FERSPED

**ŠPEDICIJA ZA TUZEMSKI IN
 MEDNARODNI PROMET**

Opravlja vse posredniške posle pri izvozu, uvozu, tranzitu in zbirnem prometu blaga.

Nadalje opravlja vse ostale posle s področja špedicije v mednarodnem prometu.

Svoje poslovanje opravlja preko svojih poslovalnic v LJUBLJANI, MARIBORU, NOVI GORICI in KOPRU ter njihovih izpostav v Celju, Herpeljah, Kozini, Jesenih, Kranju, Rijeki, Sežani, Puli, Novem mestu, Murski Soboti, Prevaljah, Rožni dolini (pri Novi Gorici) in Goričan Kolariba.

Ima predstavništvo v Beogradu - Wien (Dunaju) - München (Monakovo) in Frankfurt a/M.

»FERSPED«
 LJUBLJANA, Moše Pijade 39

**Industrija
 otroške konfekcije**

JUTRANJKA
 SEVNICA

izdeluje široki
 asortiman moderne
 in kvalitetne konfekcije
 za otroke do 16 let

IZ NAJINEGA ŽIVLJENJA Z GORAMI

Dr. BRANIMIR GUŠIČ, akademik, Zagreb

B

il sem zelo mlad, še deček, ko sem se prvokrat čez Vršič spustil v Trento in se prvokrat znašel v alpski dolini od vseh strani zaprti z visokimi, kamenitimi, s snegom okronanimi vrhovi. Tedaj je bila prvobitna alpska dolina in je zaprta od sveta preživljala zadnje dneve nedotaknjene narave. Na njenih strmih pobočjih so bili posejani kmetjski domovi in živeli svoje zaprto avtarkično življenje visokogorskih zaselij. Bistra in šumeča Soča je še nemoteno tekla po deviški dolini, ki je še ni sekala nobena prometna naprava. Težko, naporno življenje gorjancev je še teklo v harmoničnem soglasju, ki se je oblikovalo skozi stoletja z delom in z izkušnjami mnogih rodov. V tej človeški skupnosti, če jo moremo tako imenovati, so se uveljavila in spoštovala neka pravila o vedenju, neke moralne in etične postavbe, ki morda niso bile vselej v skladu z državnimi zakoni, vendar so zrastle iz stoletne prakse. Ni jih morala varovati nikakršna državna oblast, ni ji bilo treba skrbeti, ali bodo veljale ali ne. Varovalo jih je in se po njih ravnalo ljudstvo samo, bile so njegova svojina, zrastle iz njegovega življenja in iz njegovih potreb.

Na Vršič je držala steza iz Kranjske gore. Strmo se je vila po macesnovju, vsaj tako se je tedaj meni zdelo, se gnala na sedlo in se mimo novega Tičarjevega doma spustila v Trento. Tu na južnih straneh nas je hitro zakrilo bukovje, v nižjih predelih pomešano z javorjem in jesenjem. Tu me je rajni Rudolf Badjura uvojal v skrivnosti alpskega sveta in v življenje slovenskega hribovca. Z njim sem obiskoval samotne domove planšarjev, drvarjev in divjih lovcev, ki so svojo siromašno kmečko ekonomiko od časa do časa popravljali s tihotapstvom tobaka čez Julijske Alpe. Tu sem se naučil trentarske govorice, pristnega narečja, v katerem ni bilo nobene učene primesi. V dolgih večerih sem ob toplem ognjišču, na katerem je dišalo in pokljalo posušeno, s smolo natopljeno ruševje, poslušal in požiral bajke o Zlatorogu, o belih rojenicah, ki so čuvale Zlatorogovo bogastvo, skrito nekje v apneni grmadi daljnega Bogatina. Pred nočjo me je bobljanje šumne Soče pod okencem moje izbice preneslo v trdno spanje zdrave mladosti, ko je iz bližnje hoste onstran reke zaskovikal čuvec, tista mala zlovešča sovica, okoli katere je bujna domišljija domačinov spletla niz čudovitih pripovedk.

Čez dan sem križaril po trentarskih planinah, zbiral po cvetnih senožetih in gozdnih jasad bilje za moj že tedaj razmeroma velik herbarij, lovil metulje in žužke za zbirko, ki je še danes v zagrebškem zoološkem muzeju, kjer sem tedaj v bogati biblioteki v prostem času nabiral svoje prvo znanje iz botanike in zoologije. Hadil sem po lovskih stezah ali po prelazih, ki so bili znani samo domačim lovcom ali tihotapcem. Kadar se je Rudolf rešil službe na ljubljanski občini, kjer je bil nameščen, je prišel v Trento in tedaj sva se skupaj lotila večjih vzponov na visoke vrhove bližnjih Julijcev. Šla sva pogledat tudi sosednjo bajno lepo, tedaj še samotno Koritnico, začela pa sva tudi s pezalnimi vzponi v stenah Pihavca, Pelcev, Mangrta, Jalovca, Prisojnika

in Razorja. Šla sva tudi na Bavški Grintavec in obiskala skrito, daljno Bavšičico in samotno Balo.

Tu je moje mlado srce žejno pilo lepoto visokih gora in vzljubilo ta kotiček slovenske pokrajine, da je postal moja druga domovina. In res mi še danes, ko so se nabrala leta in me včasih brez kaknega posebnega razloga za kak hip zapusti spanec, misli vračajo v tiste srečne dni in zdajci se mi zazdi, kakor da je pod mojim odprtim oknom prišumela Soča, ta nepozabna, edinstvena reka naših gora in moje mladosti. Vihar prve vojne ni prizanesel niti Trenti. Boji so potekali v njeni neposredni bližini. Požgana je bila Koritnica, izropan Tičarjev dom. Ujetniki so zgradili cesto čez Vršič, po grebenih Julijskih Alp je stekla nova državna meja. Trento so zasedli Italijani. Po vojni sem se vpisal na Medicinsko fakulteto in začel svojo Marjano uvažati v visokogorski svet naših Julijcev. Začela sva z edinstveno Martuljkovo skupino, s Škrlatico in njeno sosesčino, pozneje je prišel na vrsto tudi Triglav s svojo severno steno. Moja Marjana je bila med prvimi ženskami, ki so preplezale severno triglavsko steno, vsekakor pa prva, ki je o teh svojih poteh v steni imela javno z diapozitivi ponazorjeno predavanje na Zagrebški ljudski univerzi tam okoli leta 1922. Ona je tudi prevedla v hrvatski jezik Badjurin triglavski vodnik, ki je tedaj izšel v ponatisu. Badjura je zapustil svojo staro službo na ljubljanski občini in se zaposlil pri tujskoprometni zvezi, da bi se lažje povsem posvetil turizmu in pisanju turističnih vodičev. Čeprav smo se zdaj vedno redkeje srečali, nas je prijateljstvo izpred vojne trdno vezalo vse do njegove smrti.

Albanski portret
Foto dr. B. Gušić

Najino pozornost so vendarle vedno bolj pritegovala Dinarske planine s svojimi srednjimi in vzhodnimi predeli. Tedaj so bile še malo znane. Najboljše geografske karte Durmitora in Prokletij, ki jih je izdal na Dunaju nekdanji avstroogrski vojno-geografski institut, so bile zelo nepopolne, v njih je bilo več obsežnih belih, praznih lis, čez katere se je širil napis »unerforscht« – neraziskano. Razumljivo je, da je to močno budilo domišljijo mladih ljudi, kot sva bila tedaj midva, oba študenta zagrebške univerze.

Zgolj planinstvo naju ni več zadovoljevalo. Mikalo naju je reševanje ugank, ki so se krile pod temi belimi prazninami na vojaških kartah. Še bolj nas je v tem utrdila ugotovitev, kako malo naši tedaj vodilni zagrebški znanstveniki poznajo te predele. V glavnem so jim dotelej ostali neznani.

Za tako delo naju je posebej navdušil tedaj in še do danes naš najvidnejši geograf pokojni prof. Jovan Cvijić, s katerim sva se spoznala v Beogradu na predavanjih, ki sva jih o najinih vzponih v Julijskih Alpah imela v po vojni obnovljenem Srbskem geografskem društvu in na Ljudskem vseučilišču. Za Beograjčane so bila najina planinska predavanja z velikim številom diapozitivov novost. Ker je bilo tedaj splošno znanje o slovenskih gorah v Beogradu zelo skromno, sva nehotе svoje pripovedi vse bolj belila s podatki o morfologiji, o rastlinskem in živalskem svetu in nazadnje še o človeku, prebivalcu teh gora, o njegovi naselitvi, življenju in običajih. O tem se je potem veliko govorilo ne samo v Beogradu, marveč tudi v Zagrebu.

Tako se je pri nas vse močneje uveljavljala misel, ki jo je močno podprl z očetovskimi nasveti prof. Cvijić, misel, kako bi bilo koristno lotiti se resne in smotrne raziskave o življenju in navadah našega dinarskega človeka. Njene osnove je v svojih številnih delih postavil ravno prof. Cvijić. Že tedaj je bolehal na srcu, zato ni mogel več prenašati naporov takih potovanj, ki v tistem času brez prometnih sredstev in sleherne udobnosti niso bili majhni. Da bi si za tako veliko in resno nalogo pridobila potrebno znanje, se je moja Marjana vse bolj poglobljala v probleme etnologije, jaz pa sem po končanem medicinskem študiju vpisal na filozofski fakulteti geografijo in nacionalno zgodovino in sem tako tudi dosegel še drugi doktorat na filozofiji in to iz antropogeografije. S tem je bila nadaljna pot najinega življenja načrtana.

In tako se je začelo najino »romanje« po gorah Balkanskega polotoka. Glejte, trajalo je polnih 50 let. Na teh ekskurzijah, katerim sva poleg občasnih krajših izletov obvezno posvetila najin letni dopust, sva vedno imela s seboj beležnico in fotografski aparat, ki je bil najin najzvestejši spremljevalec na vseh teh potovanjih. Najprej kvadratna

Linhof-kamera 6×9 , pozneje pa Leica, ki sva ji ostala zvesta do danes, sta omogočili, da sva zbrala obsežno fototeka, ki sva jo mogla uporabljati za najina številna predavanja in za ilustracijo najinih objavljenih člankov. Leica je pogosto celo zelo uspešno dopolnjevala pismene zapiske, ko pa se je spremenil stari način življenja v teh gorah, je postala tudi znanstveni dokument za mnoge najine trditve.

Čim dalj in čim globlje sva prodirala v etnološko, a toliko bolj v etnogenetsko problematiko dinarskega človeka, sva vedno bolj prihajala do prepričanja, da so naše Dinaride ne samo morfološki del perimediteranskega orogena, marveč da je tudi ves razvoj človeka v planinskih predelih Balkana nasploh samo del velikega perimediteranskega prostora. Prepričala sva se, da se geografski pojem Primorja ne sme omejevati na tisti ozki pas kopnine ob morju ali skoraj na samo morsko obalo, kakor se to še danes pogosto pojmuje, marveč da se ta pojem mora razširiti vse do razvodnice med Sredozemskim in Črnim morjem in da se v področje Primorja mora všteti tudi vse planinsko zaledje naše obale prav do najvišjih vrhov. Da bi za tako našo ugotovitev zbrala zadosti primerjalnih podatkov in da bi jo mogla dokazati kot splošno pravilo za vse Sredozemlje, sva morala spoznati tudi druge dele tega orogena na Apeninskem in Pirenejskem polotoku, na Bližnjem vzhodu in v Severni Afriki. Čeprav so bila potovanja razmeroma naglo opravljena, so nama popolnoma potrdila najine domneve. Ta potovanja sva potem razširila, ko sva spoznala Karpat, Tatre in Vzhodne Alpe v celoti. Ravno analogni položaj starinskih naselij v Južni Tirolski z albanskimi, epirskimi in asturijskimi naju je še močnejše utrdil v sodbi, da so vse to deli istega paleomediteranskega kulturnega kroga, da je tudi naša dežela del tega kroga. To dejstvo in niz drugih podobnih usedlin iz tega časa (zvonasta suknja malisorskih žensk, dvojna sprednja in zadnja pregača – zaponka v ženski noši, cel niz materialnega inventarja za delo z mlekom, kult kamna, studenca, itd.), kar se ponavlja pri nas in v najrazličnejših delih perimediteranske regije, so bili tisti kamenčki, ki so pred nama postopoma oblikovali tisto grandiozno podobo prastare sredozemske civilizacije, katere osnovno značilnost je ustvarila perimediteranska polnomadska živinoreja, ta ekonomska baza mediteranskega človeka. V tisočletnem naseljevanju tega prostora so stara ljudstva propadala, novi valovi svežih ljudstev pa so vedno znova obnavljali njeno prebivalstvo. Čeprav so bile spremembe pogosto tudi zelo krvave in čeprav so ljudstva prihajala iz različnih delov bližnje okolice, so široke množice teh ljudstev vedno podlegale temu načinu živinorejskega življenja kot osnovni obliki edino možne ekonomske baze na občutljivem kraškem svetu širokih apneniških prostorov v Sredozemlju. Samo tako strogo časovno omejeno bivanje človeka na enem mestu je dopuščalo naravni okolici zadosti časa za njeno renegeracijo, ki je v pogojih kraškega sveta in klimatskih razmerij v Mediteranu posebej občutljiva in podvržena poškodbam.

V naši deželi sva mnogo let posvetila raziskovanju črnogorskih gora, posebej še Prokletij in Durmitora. Na Durmitoru sva posnela leta 1930 celovečerni film o podobnih študijah. Kamerman je bil pokojni Karel Koranek, najin stari dunajski prijatelj. V tem filmu sva prvič poskušala na filmskem traku prikazati življenje dinarskih živinorejcev, njihova sezonska premikanja s čredo, poleti na visoke planinske pašnike, pozimi pa v toplo primorje na zimsko prepašnjo. Prikazala sva njihovo dotlej komaj znano materialno kulturo, njihovo delo z živino in z mlekarjenjem, pa tudi s tem povezane običaje. Ta film je bil prvi tak film pri nas, vendar v domovini ni naletel na močnejši odjek, zato pa je v inozemstvu doživel velik uspeh. Tudi najin zelo obsežni etnografski material, ki sva ga prinašala v zagrebški etnografski muzej, neugleden, kakršen je bil v primeri z bogatim polihromnim tekstilom naših dolinskih krajev, ni mogel vzbuditi globlje zanimanja pri naših strokovnjakih v času, ko so pretežno estetski momenti odločali tudi pri vrednotenju etnografskih predmetov. Poleg tega so najini leseni predmeti vsi še »zaudarjali« po dimu odprti ognjišč in pogosto so bili polni stenice, ki so se vedno znova od nekdaj jemale tudi po ponovnih dezinfekcijah. Naša etnografija se tedaj še ni vzdignila nad zbiranje lepih robčkov, ročnega ženskega dela, in tudi zunaj v svetu je kulturno-historični prijem

šel šele svoje prve pristaše. Šele ko sva oba bila izvoljena za člana Slovanskega inštituta v Pragi, ki je češka kulturna javnost priznala najino delo, sva dosegla tisto podporo, ki je toliko potrebna vsakemu kulturnemu javnemu delavcu.

Ko sva raziskovala plemensko organizacijo naših hribovcev in njene ostanke vzdolž balkanskih planin, so naju posebno pritegovali Prokletije na obeh straneh meje. Tu je bila plemenska organizacija v Malesiji še v polnem življenju. Za naju so bili posebno zanimivi Krasniči, tedaj najmanj znano in edino islamizirano pleme v Malesiji v povirju reke Valbone, ki je pred moderno znanostjo najdalj branila svoje skrivnosti. Ali ni ravno na njenem teritoriju geografska karta imela največ vprašajev in belih lis, zadnjih na evropskem področju? A prav tu se je pričakovala rešitev vprašanja o upogibnosti Cvijičeve dinarske direktise, enega od osnovnih, tedaj še vedno neresenih problemov v morfologiji Dinaridov. Kajti dokler so pretežno avstrijski raziskovalci, predvsem pa Nopcsa, prodirali v severne Prokletije zaradi zvez, ki so jih avstrijske cerkvene oblasti vzdrževale s katoliškimi plemeni Malesije, so islamizirani Krasniči ostali zaprti in nepristopni za take vplive. Osebnim poznavstvom in »besi«, zanesljivi arbanaški veri, tedaj še visoko čislani v tej plemenski ureditvi, se imava zahvaliti, da sva ilegalno in brez potnega lista prodirala tudi v ta zaprti kot, podajana v varstvo iz ene prijateljske hiše v drugo. Tako sva uspela reševati osnovne morfološke probleme tega centralnega najvišjega dela Prokletij in zbrati dragoceno zbirko materialne kulture, ki jo danes hrani Etnografski muzej v Zagrebu.

V zadnji vojni so propadli mnogi najini zapiski, prav tako tudi rokopis za knjigo »Življenje dinarskega človeka«. Po nekakšnem čudežu je bila rešena najina knjižnica, ki sva jo zbiralala od zgodnje mladosti in kar je vsekakor še dragocenejša, najina fototeka, ki so jo ustaši zaplenili za svoj leksikografski zavod in jo močno uporabljali za ilustracijo svojih publikacij.

Po vojni so naju vedno bolj začeli mikati problemi naše nekdanje rodovne ureditve in njihov odnos do poznejše plemenske organizacije. V to problematiko naju je pripeljala proučevanje epidemiologije endemske golšavosti, nekdanj zelo razširjenega obolenja v naših planinskih dolinah. Tako sva vrsto let potovala po vaseh v srcu Dinaridov, po dolinah Lima, Ibra, Pive, Tare in gornje Drine, pozneje pa tudi po vsem povirju Radike v Korabu in po vaseh v vzhodni Šare. Te raziskave sva pozneje razširila tudi na Pokoplje, Srednjo Posavino, nekoliko tudi na Podravje, na Haloze pa na izolirana kmetijska zaselja v južni in severozahodni Tirolski. Rezultati teh raziskav, ki so dali tudi nekaj popolnoma novih spoznanj po medicinski strani, sva objavila v vrsti razprav doma in v inozemstvu.

Prav to proučevanje o endemski golši naju je nagnilo, da sva začela etnogenetsko raziskovati določene etnične skupine pri nas. V naši znanosti se teh raziskav dotlej še noben ni lotil. Prva iz te serije je bila monografija moje Marijane o Bezjakih. Za njo so sledile druge o Hrvatih, Magorovičih, Kasezih, Čudomerižih, Srbijanih itd. Nadaljevala sva z razpravami o srednjeveški naselitvi okoli Nina, Ravnih Kotarov, Like, Krbave in o Pounju, potem pa s študijami o naših Vlahih, specialno o Morlakih, posebej aktualnimi danes v času naših globokih družbenih sprememb. Vse to delo je seveda bilo možno zato, ker sva lahko uporabljala podatke iz ljudske kulturne dediščine in materialne kulture, polnopravnih dokazov za znanstveno sklepanje.

Vendar je bila osnova vseh teh raziskovanj v dobrem poznavanju krajev, v stalnem potovanju in izpraševanju na terenu. Šele osebno doživljanje tako ljudi kot njihovega kraja, spoznavanje življenja, analiza ljudskega modrovanja so omogočili spoznanja, ki so dotedanjim raziskovalcem, največkrat kabinetskimi delavci, ostala tuja in nedostopna. Pri tem nama je izredno prišel prav moj zdravniški poklic. Zdravniku so se lažje odpirala vrata sicer zaprtih familij naših muslimanskih soživaljanov, naglo so se otajala srca in lažje sva dosegla zaupanje tudi v sicer najbolj zaostalih zakotjih na Balkanu ali na Bližnjem vzhodu.

Na vseh teh raziskovanjih pa se je najin interes vselej ponovno vračal k dinarskemu človeku in dinarskim goram. Pri tem je postalo jasno, da so Dinarske planine samo en del perimediteranskega orogena, dinarski človek z vsemi svojimi posebnostmi otrok

Lepotica iz Dragobije, Valbona
Foto dr. B. Gušić

Mediterrana, pripadnik sredozemskega kulturnega kroga. Analogije in bližnje sorodnike moramo iskati v gorah Sredozemlja, ne pa morda v uraloaltajskih stepah na meji Evrope in Azije. Brez ozira na izvor so se posamezne etnične skupine, ko so prišle v bazen Mediterana, v njem toliko asimilirale, da so se morale zelo hitro povsem vključiti v njegovo ekonomiko: sprejeti sredozemski način življenja, pa tudi kmalu prevzeti velik del kulturne dediščine. Iz takega naziranja se je naravno rodilo spoznanje, da je naša dežela del Sredozemlja in da je po sili naravnih zakonov naša prihodnost neločljivo navezana na prihodnost mediteranskega kulturnega prostora, v katerem se je rodila tudi civilizacija evropskega človeka.

Tudi letos me je rano junijsko jutro našlo na cvetočem travniku v dnu Grbajskega Zastana, v srcu naših Prokletij. Sosedni visoki albanski vrhovi nad Vajušo so bili še pod globokim snegom. Toplo južno sonce je v dnu doline razsulo vse bogastvo svoje izredne lepote in cvetnega razkošja. Kakor da so se neštevilni cvetovi podvzivali, da bi s svojo neminljivo lepoto čim bolj potratno ozaljšali teh nekaj prog zelenine, ki jo skopa narava: golega krša poklanja vsako leto ob rojstvu novega leta. Okoli mene globok mir; od časa do časa zabrenči čebela, ki marljivo zbira cvetni prah po bogati cvetni preprogi, zaklikne orel, ki se bliskoma z velike višine strmoglavlj na svoj plen, miško ali drobno valuharico, ki ju je toplo sonce izvabilo iz njunih skrivališč.

Sit mestnega življenja se prepuščam, da se me vsega polasti spokojnost te čudovite krajine. Na sinjem nebu plove nekaj belih obsijanih meglic. Počasi izginjajo na zahodu nad strmimi grebeni Valušnice. Na jugu se mi nad zeleno jaso ustavlja oko na nežni zelenini redke planinske bukove hoste, ki je komaj pagnala. Iz nje pravkar v dolgi vrsti stopicojo jagenjci mojih Nikačev na prvo mladletno pašo na Dolnji Krošnji. Naslanjam se na kamen, sprejemam vtise in vpijam vonjave, ki me preplavljajo z vseh strani: diši vlažna zemlja in trava namočena z jutranjo roso, diši pomladna cvetnata preproga, na kateri počivam, diši tudi sveži ozon, ki ga vali vedno toplejše sonce z bližnjih naglo kopnečih snežnin.

489 Razmišljam, kako so me te gore prevzele že v zgodnji mladosti, kako sem jim ostal

zvest vse svoje življenje in kako me, glejte, ne zapuščajo niti danes, v mojih starih dneh, ko mi telesne moči več ne dovoljujejo, da bi se spoprijel z njihovimi strmimi stenami in drznimi špiki. In ko zgodnje poletno sonce razžene zadnje pomladne megle, ko prvo cvetje ozaljša senožeti zagrebškega sredagorja, ko pridejo na zagrebški trg prvi jagenjci iz naših otokov, tedaj se v meni porodi neotlažljiva želja, da bi pobegnul iz mesta, da bi spet dosegel tiste čiste, neomadeževane višave, da bi bil tam, kjer še vedno kraljuje neskaljena lepota. Tedaj »zaropota tudi moj oprtnik«, v meni se zbudi tisti prapravobitni nagon po svobodi, saj samo ona zares plemeniti osebnost in razvija mišljenje, ki šele daje pravo vsebino življenju slehernega razsodnega človeka. V teh letih ob takih razmišljanjih vselej občutim tudi globoko srečo, da mi je bila usoda naklonjena, saj mi je vsa leta omogočila, da sem skupno s svojo Marijano vedno znova doživljal neskaljeno srečo zares srečnega življenja.

Prevedel T. O.

POGRAJSKA ROMANTIKA

Dr. MATJAZ KMECL

P

ride nedelja, takšna decembrska, z jutranjo meglo po kotlinah; ponekod po Sloveniji se lahko megla zadržuje tudi večji del dneva, na primer v Ljubljani. To je znak, da se zberemo: velikanska množica upokojencev, nekaj vnukov in vnukinj in jaz, vsi kajpada zjutraj na avtobusni postaji. Vsi gremo na svoj porcijonček romantike in na nedeljske krvavice, noter v Pograjsce.

In že se začne velika avantura: ali bo sonce? Sonce kajpada zmeraj je, včasih že celo spodaj, v Polhovem gradu; če ne tam pa prav gotovo gori na Svetem Lovrencu ali na Grmadi in Tošcu. Ampak ljubljanska megla je takšne sorte, da seje nenehne dvome tudi med največje optimiste: mračna, hladna, smrdljiva, skratka pasja in revmatična. — Rinemo na primer (zdaj smo že sami, kajti množica upokojencev je v glavnem zginila z avtobusa že pri Žirovniku) nestrpno skozi meglo po katerem tistih sicer sončnih robov od Dvora navzgor in kar mencamo od nestrpnosti, noče in noče biti megle konec. Da ni, vrag poberi vse skupaj, tale pritlikava zadevica od Grmadice prenizka in ne seže iz megle, nam šumi po glavi. Sneg se sesiplje z dreves in suho listje po nižjih vejah pošumeva, da je veselje. Zmeraj hitreje se pehamo navzgor, zmeraj hitreje, čim prej moramo vedeti, kaj se bo iz zadeve izcimilo. Potem se naenkrat zazdi, tačas ko iz megle spodaj laja pasji zbor, da gluha, meglena sivina prav narahlo prehaja v modrino, pa tudi снег postaja nekam globlji in mehkejši. Končno se začne vse naokrog kaditi v prelepi rumeni svetlobi, ivje vse bolj pošumeva navzdol s srebrnih vej, vse se iskri od mnogoterih sončnih sveč, razobešenih po vejah, in treba se je ustaviti. Pustolovščina je dosegla svoj himnični višek, noter proti Grmadi se v čistem, nedotaknjemem snegu blešči sončna planota. Čeznjo, na oni strani velike megle, ne latvice mleka, gleda ven Sveti Lovrenc, iz setniških hiš se valijo velikanski oblaki belega dima, jezik visi do kolena in grlo spušča čudne zahiple glasove, nekaj kar izraža skrajno utrujenost in veliko veselje, nekaj, kar smo navajeni poslušati pri srečnem psu, ki še komaj stoji, moči nima niti toliko, da bi zaprl gobec in mu debeli curki slin izza zob nepretrgoma curijo na beli dan; pa je vendar vzradoščen, ko je storil vse, dokazal popolno zvestobo (od zadovoljstva se celo smeji, malce bebavo in dobrodušno, kakor se pač smeji psi, saj jih poznamo).

Sonce se upira ko na morju — in je res morje daleč naokrog, belo in razburkano, z mnogoterimi otoki. Zamižimo in uživamo: srečna samota! Nepreklicna romantika! Zdaj smo jo dosegli!

In že zapoje skozi mižanje rog, lovski rog izpred let (še zmeraj odmeva po spominu). Na Miklavža jo ubiram s Tošča dol proti Kozjeku, po tistem zavitem grebenu. Toplo je in sploh takšno ko v Murnovi pesmi:

Odpadlo bukvam je in hrastom listje,
korak pa v njem šumi,
studenec mrzel ves in tih in čist je,
a k srcu polje kri!

Srce se topi, tišina na vse pretege šepeta, tudi kakšen jesenski ali že spomladanski cvet prispeva svoje k popolni sreči.

Potem pa se naenkrat iz Male Božne ven priplazi molčeča zelena procesija lovskih bratov, ko kakšna nemška hajka; nič se ne pogovarjajo ali pa prav zarotniško šepetajo, da ne bi splašili dolgouhatega sovražnika. Ko me ugledajo, niso prida prijaznih oči, opozujejo me tako, ko da bi bil kakšen – nebodigratreba – zaščiten medved: prav radi bi ga malo obstrelili, ko jim kolovrati nenaprošen po revirju, ampak ne smejo; ali pa ga smejo le za nepreštevno vsoto dolarjev, teh pa revčki nimajo. Zato jim ne preostane drugega, ko da cedijo svoje lovske slin, krotijo svoje vnete lovske strasti in se jezijo na neumno žival, ki se nastavlja ob nepravem času na nepravem kraju. Mrko nasvetujejo, naj se raje poberem v Mačkov graben, not proti Kozjeku bo pokalo, tam bo velik in organiziran boj z živadjo. Medved si ne da dvakrat reči in jo priročno, poln nedeljske romantike, pobere nad Mačkom v graben; kaj pa hoče; bolje cel kot zaščiten! Že čez pol ure tam gori zadoni, zapoka, zatuli, ko da bi se vice utrgale in zdaj grešne duše polne svetega strahu padajo naravnost v večno pogubljenje.

To je lovski rog! Čez hribe in doline
se zlega naokrog!

Gozd šumi od lomastenja in vriskov: lovci so tisti dan sklenili pol Ljubljane založiti z mesom: zajce podirajo po dva z eno kroglo, srnjaki jim sami tekajo v naročje. Medved, ki je ušel smrtni nevarnosti, pa vleče na ušesa in zraven občuduje velikanske ledene umetnije, ki sta jih voda in mraz iz ljubezenskih navdihov ustvarila sredi hladne senčne grape.

– Da, tako je bilo lani za Miklavža. Potem odprem oči in ugotovim: Kje je še Tošč! – Rog pa res odmeva tja daleč noter čez Podreber proti Korenemu. – Tu, kjer stojim, je tisti lepi valoviti travnik nad Ravnikom, od koder je najlepši pogled na Grmado (če izvezam tistega z Golega hriba nad Belim). Konec aprila je ves moder od spomladanskega svišča in takrat pase po njem svojo romantiko množica ljubljanskih mladenk in mladeničev, ljubljanskih stark in starcev, tudi marsikateri zrel človek je vmes. Saj pa tudi mora biti romantično: imaš punco (edino in najlepšo); iščeš primerno okolje za vzvišena čustva, pripelješ jo naravnost med encijane na pragu Ljubljane, ležeta med nje (nekaj teh svedrcev kajpada nujno povaljata, ker jih je enostavno preveč, zaboga, preveč so se razmnožili, ni prostora več!) in pridno zamenjuješ njene oči z nebom in encijanom, pa encijan z njenimi očmi in z nebom, pa nebo z njenimi očmi in encijanom, poslušaj radio in je vse popolno, srečno. Pravzaprav bi bilo, ko ne bi bilo še vsaj kakšnih sto dvajset ljubljanskih in okoliških zaljubljenecv enako domiselnih in romantičnih: in tako ne šepeta tišina, marveč okrog petinpetdeset radijev in slišijo se glasovi: »A ne bi, tuvarš, mogl svoje deke mal umaknt?« »Ja mendenja, sej s lohk u modrc, sam u modrc, sevede, sej so vsi. Ko je tok luštn!« In grmovje šepeta, vmes kakšen obziren vrišč; rekel bi, kdor ni na tekočem s pravimi rečmi, prav lahko v takšnem romantičnem zanosu pridela še kakšnega modrookega Encijančka.

Tako je tam okrog prvega maja.

Ampak zdaj sem sam. Mrzel dan je, snega je kar precej in bog varji, da bi kdo

zamenjal letni čas; hudo bi se prehladil, ko bi se šel encijansko romantiko. V bleščeči snežni svetlobi Grmada prši iskrivih odbleskov, nebo je vijoličasto črno, temno-modro, sneg hrustlja pod korakom, v nanosih se ugrezne do zadnjice (ali do vrha nog, da ne bo zamere zavoljo slabega okusa), in ivje kar naprej pošumeva z vej, ki so z njim obložene kakor macesen z igličevjem: le da ne z zlatim, ampak s srebrnim. Nikjer žive duše. — Nekoč sem takšno snežno nedeljo stal na robu Grmade in gledal dol proti Sveti Uršuli: zmeraj znova osupljiv pogled, ko stoji tako sama s svojim zidanim ogradkom na robu gozda, spomladi pa je še vsa obdana z zlatim regratovim cvetjem, taj sveta Uršula. Zima je bila sicer še zgodnja, ampak na vrhu se je že pomalem delala opast in sem tičal do pasu v snegu; nobene prave vročine ni bilo, kar pomeni, da me je zeblo. — Kar jo spodaj po snegu iz tistega loga za zadnjimi setniškimi hišami primaha črna postava, že na daleč vriska in jodla in rine kvišku. No, sem si rekel, tega pa koža ščegeče, kajti tudi z rokami je krilil. In ga je res: romantike je imel na debelo pod kožo: celo noč je šihotal, potem pa je le dočakal uro, da se je — bogve kolikič — odpravil prav semkaj — po svoj porcijonček romantike. Kdo bi ne bil takšen trenutek vesel in glasen?

Življenje je pač pasje in brez romantike ne gre, pa čeprav si jo nalažemo. — Saj je najbrže že kdo opazil, kako ves čas zvonim s to romantiko: romantika sem, romantika tja: rad bi zjezil prijatelja Franceta, ki romantike ne mara. Gore so prekušnja volje in možatosti, za dober vic, tisto že, ne pa za takšno slinasto pocejanje ob razgledih, zdihovanje ob zahodih, verzljanje ob murkah in planikah. Ja, je res, prav ima, ko tako misli: vendar velja tako le za tistega, ki romantike pridela preveč in misli, da je njegova sveta dolžnost, proizvodne viške sproti, še tople in neslane deliti na vse strani: z glasnim poudarjanjem lastne enkratne romantične rodovitnosti. Vsem drugim, ki jo pač gojimo le bolj za domačo in sprotno rabo (upajmal!), pa bi jo jaz dovolil in že kar priporočil: saj vemo, kako je s to rečjo, vsem je hudo na tem svetu: ani se od hudega zapijejo, drugi se pred vsem hudim skrijejo v posteljo, da je za korajžo, ani pa lovimo svojo romantiko po hribih.

Tam se čudimo skrivnosti in nedoumnosti vsega tega našega obstajanja; lasje nam skačejo pokonci, ko v koga izmed nas trešči strela; in ne gre nam v glavo surovost takšne nenadne smrti: zabožjovoljo, saj smo šli gor zato, da bi se za nekaj časa najedli lepote in romantike, ne pa da brez pravega razloga nenadoma, sredi največjega veselja trešči v nas večna skrivnost in nas pokonča!

France pa hitro: Kaj pa na cesti? Tam šele kosi smrt, tam, pa se živ krst ne razburja!! — Ja, pa je razlika: na cesti se pridno pobijamo sami med seboj, že kar obrtno in zijalasto rokočelsko, vsakdanje navajeno, z maniro, ki smo jo ustvarili posebej za cesto. — V hribih pa je smrt nekaj, kar ni človeško, kar oddaleč diši po božjem, nenaden kratek stik med bivanjem in skrivnostjo bivanja, med lepim namenom in surovim koncem. Zato je nesmiselno spraševati, zakaj nas smrt v gorah pretrese mnogo bolj od tiste počestne: smrt na cesti ni skrivnostna in je v človekovem dosegu, je tehnično opravilo. Ustavimo ves promet, ki je človekova iznajdba in izvedba, pa ne bo nobene cestne smrti več. — V gorah ni tako, tam se ne zaletavamo sami med seboj, ne pehamo drug drugega v prepade, ne prožimo strel v bližnje popotnike. Vse pride znenada: pred pol ure še sonce in najlepša samozavestna pričakovanja, potem oddaleč mrak in zamomljanje, takrat na vrat na nos z vrha, z grebena, od klinov, iskre že švigajo sem in tja; če se malo obiraš, te osmodi in ni nič v človekovi moči. Vse treska in grmi, po skalnih grapah ropotajo kamnite vode, v mračnih, meglenih, črnih prostorjih odmeva, brbota, se kadi; kaj ne bi šli lasje pokonci! Kaj nas ne bi prizadelo in zgrozilo! Nobenih zijal in utripalk ni, razen strel, ki režejo sive, babneče samote. Ena sama odurnost in nedostopnost, sovražnost skrivnosti! En sam poblaznel kontrapunkt romantiki obstajanja, romantiki samopotrjevanja. Ampak proč s smrtjo! Tudi drugače se da pričarati romantiko! Kocina bi na primer rekel, da je potreba po njej ostanek prastarih keltskih tradicij in jo vztrajno povezuje s svojo razlago o nastanku planšarstva na naših tleh. Bolj zanimive teorije bržkone ni in temelji na psihološki oceni keltskega ženstva. Stare Keltinje naj bi bile

menda vse pasje (kakor je dandanes, po tisočletju pohlevne slovanske rimokatoliške vzgoje še preneka, op. pisca): lene, umazane in ne posebno premišljuje, s katerim naj grede (kjer je danes ta navada še ohranjena, gre prav gotovo za keltski ženski civilizacijski substrat). Njihovo obnašanje je kajpada stare Kelte polnilo z večno grenkobo; če so le mogli, so jo zato potegnili zdoma. Pozimi je bilo bolj šibko, tako ko se je ojužilo, takrat pa! Izmislili so si, iznajdljivi kakor so bili, da je za živino trave v dolini premalo in da je manj sočna od planinske – čeprav je seveda vsak, še tako povprečen Kelt vedel, da to ni res. Ampak trmili so svojo, končno pobasali govede in ovce in zginili v hribe, daleč od svojih žalostnih starokeltskih domov. Nekaj časa so iz firbca, zaradi vročine in odsotnosti vojnih trum, s katerimi je po deželi hodila zabava, ženske rinile za njimi. Prav zelo in prav dolgo pa se jim ni ljubilo, pa tudi stari Kelti so bežali vse više. Povrhu so si izmislili, prebrisani, kakor so bili, še tiste strašne verske pravljice, češ da se duše rajnkih preselijo v drevesa, od koder potem hudobno z zobmi škripljejo na ženske, če se jim preveč približajo. Keltinje kmalu tako niso za nobeno ceno več hotele v gozd:raje so ležale doma in oprezale za kakšnimi vojščaki. Moške pa so imeli tam gori pod Triglavom božji mir, izmišljali in pripovedovali so si stare keltske pravljice, molzli in pili mleko, delali sir, duhali rože, se umivali in čedili v bistrih gorskih potokih, lovili kozoroge in z nejevoljo čakali zime, ko so se morali vračati domov. In pozimi: kaj jim je drugega preostajalo, ko da so gojili neznanske želje po nebeških višavah, pestovali so jih iz dneva v dan, hrepeneli po milem gorskem zraku! Iz stoletij takšnega početja se je porodila potem planšarska civilizacija in pa silna potreba po gorski romantiki: pač kot nekakšna kolektivna podzavest (Kocina pozna Adlerja in Junga).

Vsega mu seveda ni treba verjeti, Kocina je prepoln idej. Navajamo samo za zgled, kot eno izmed možnih razlag za nastanek in razvoj nečesa, kar mimo moškosti in šal brez dvoma tudi obstaja, pa če še tako skrito, v slehernem pravem hribovskem srcu. Kaj hočemo, smo pač plodovi in žrtve tisočletnega civilizacijskega razvoja in spričo tega nobeno hudovanje in obregovanje ob romantično pocejanje ne pomore. Ta sladkost enostavno obstaja in jo je treba vzeti na znanje.

– Zdaj se plazim po grebenu, pravzaprav prerivam se skozi sneg: spomladi se v grebenu pase sonce, da pri priči vzcveto zlata jabolka, pa blagodišča jožefca, pa divje hruške, malo bolj spodaj perunika, zadržaj v osoji igalka, na enem samem mestecu ob poti že nekaj lep zaporedoma celo skromna srebrnovijoličasta velikonočnica, ki je še niso uspeli izrjavati in uničiti. Nad stezo v sipkem kamenju pa se širijo netreskove bratovščine – --brrr, zaboli me med rebri, ko se jih spomnim!

Poln pomladanskega zanosa sem ga prvomajske nedelje slikal, vsega mladostnega in svežega v tistih rdečkastozelenih družčinah, se plazil levo in desno po tistem sprašenem, majavem kamenju, poskušal od blizu in od daleč; zdaj ni bilo sonce prav, potem so bile sence prehude in je bilo premrko ali premalo plastično; valjal sem se po tleh, se plazil po trebuhu, počepal in vstajal, ni in ni bilo dobro. Končno sem našel resnično dobro sliko, razkročen in zveržen v kolenih, pritisnil sem že na sprožilec, ko so se naenkrat spodmaknila tla pod nogami, kamen se je utrgal, se zvalil navzdol, za njim je hotela še noga, ki je stala na njem. V skrbi za aparat sem vzdignil roke in že skupil takšno med rebra, da se mi je vse zameglilo. Sesedel sem se med tisto suho, toplo, kamnito sipo in dolgo zajemal sapo, medtem ko so se po nebu sprehajala številna, različno obarvana sonca. Dobro vzgojeni nedeljski izletniki so hodili mimo in prijazno pozdravljali, jaz pa sem se čudil, kako da so vsi tako veseli in neprestrašeni, saj mi mora vendar kakšno rebro gledati skozi kožo in skoz srjaco: skratka ni razlogov za veselje. Ko sem se kasneje otipal, sem uvidel, da le ni tako hudo; bolelo je sicer pasje, pa sem se vseeno odvrlel domov in se zraven tolažil: nekaj prelepih posnetkov si pa le napravil – od samotne svete Marije pri Zlebeh v Jetrbenku do prav tako samotne svete Uršule na oni strani Grmade. Bilo jer tam okrog prvega maja, med prvo nežno bukovo zelenino, ko kukavice s svojim nemirnim spreletavanjem in prepevanjem sejejo različna romantična hrepenenja nad pokrajino.

Ko sem se zlizal, sem hotel postreljati še konec filma: slikal sem in slikal, kakšnih 70 posnetkov bi že moralo biti na njem. Končno sem aparat odprl, kar bo pa bo, in videl, da je prazen. Na, sem rekel, toliko plazenja in računanja, dva meseca prebolevanja – in to za prazen nič. Še zdaj me špikne pod rebri, ko se spomnim netreska.

Kajti zraven se zmeraj spomnim tudi našega življenja: kaj če ni tudi to naše ljubo tako zelo varovano in zeleno življenje brez filma. Na vse kriplje si prizadevamo, tvegamo, telovadimo, računamo, da bi napravili vse kar se da smiselno, popolno, sončno, jasno in razumno zarisano – ampak, ali imamo film v aparatu?

Če nam kdaj spodrsne, če kdaj kljub netresku, ki smo ga zoper strelo deli na svojo slamnato streho, trešči? Kaj pa potem? Kaj če ni tudi takle skromni nedeljski pograjski porcijonček romantike gola utvara, izmisli, nič, praznina za objektivom. Špika, bode, boli okrog reber in okoli srca, primojdunaj.

Toda skozi turobnost dvomov in stisk že zasveti spomin, ta najčudovitejša iznajdba stvarstva, obdan s fanfarami in hvalnicami obstojanju. – Kdaj pravzaprav bolj uživamo: ali ko pod približevalnikom odkrivamo z visokostne in oddaljene človeške perspektive nevidni pa prelepi prašniški svet, to pravljичno obarvano in oblikovano deveto deželo, ta komaj vidni ostanek Zlatorogovih vrtov, – ali potem, ko si vse te pravljичne pokrojine, natančno ohranjene na posnetkih, slikamo na platno in zraven zmeraj znova razočarano ugotavljamo, da so v spominu ostale neizmerno bolj zlote, bolj skrivnostne, čudežne, skratka lepše? Slika je ostala slika, natančno in nezpremenljivo zarisano doživetje pa je spomin, ta večna človeška pravljica, izvir romantike in poezije, od zarodka, ves čas kasneje jo je potihem in neutrudljivo oblagal z novimi in novimi barvami, vedno novimi oblikami in čudeži. Kaj je slika brez spomina? Nič: siv ali pobarvan dolčas (in če je še tako odličen kodak): najbolj poetične spise je Kugy pisal iz starostnega hrepenenja, iz pozlačenega, posrebljenega, ponebesenega spominjanja: ko se je telo že zdavnaj uprlo in so za pesnikovim duhom hodile samo še brezštevilne pretekle, spominske podobe, vse devetkrat ovite v zarje nikoli več izpolnivega hrepenenja! V gloriijo ponotranjene pravljice.

Človeški spomin: vanj odlagamo najlepše, najslajše podobe, kakor čebele med za hude čase. Dokler je spomin, ni nobena takšnale romantična nedelja izgubljena, pa če je na dnu življenja kaj ali ni nič, če si za isto dno izmislimo kaj ali ničesar. Še tako skromen porcijonček romantike, še tak skromen pritlikavček ne bo usahnil, ne bo zginil, dokler je spomin. In spomin je, dokler živimo: živimo pa tako in tako v svoje tveganje, vsak na svoj račun, to je znana reč: zavemo se za trenutek, toliko da dojamemo nedoumljivost svojega bivanja, potem se že neustavljivo pogreznemo v mrak nebitja. Vmes pa, vmes zaprši pravljica življenja, pod mrak jo z bajnimi barvami razsvetli ognjemet spomina.

In ena izmed modrobelih luči, ki se pripravlja bleščeče zaokrožiti skozi gostečo se temo, je tudi tale sončna decembrska pograjška Grmada. Nad meglenim morjem gledam čisto, modro nebo, na obzorju Snežnik, Grintavce in Triglav; vidim sled za sabo, po tistem ostrem grebenskem robu med severno senco in južno bleščobo, gledam bližnje in daljne dime iznad prijaznih domačij, poslušam oddaljene zvonove, tišina rahle in obzirne sapa me ljubkuje po obrazu in vse je ena sama sedanjost, sprotnost. Ko bo minilo, bo pač minilo: ampak na ta način, iz sprotosti, se tke – skrivaj seveda – prelepa pravljica iz tisočev srebrnih in zlatih podob, v katerih se drenjajo prijatelji in gamsi, beli in rumeni grobeljniki, encijani vseh vrst, samota in sto petdeset planinskih koč, hude ure in sončni dnevi, poletni snegovi in zimske pomladi, skratka vse, kar more takle malce prismojen, romantično usekan šodrovec, takšna uboga duša sredi tešljivih samot srečati.

Ali ni to nič? Je izmisli?

Ni. Torej krenemo naprej, navzdol, na Topol, na kisle zelje in pečenice; te pa ja niso utvara! Če že so, pa so na vsak način zelo slastna utvara.

– Takšen je naš porcijonček pograjške romantike.

V SREDNJEM RAZU DEBELE PEČI POZIMI

VANJA MATIJEVEC

Z

ačelo se je v soboto popoldne, ko smo kljub novozapadlemu snegu preizkušali svojo trmo in hoteli priti skozi dolino Krme na Kredarico. Z vsakim težko priborjenim metrom gazi je bilo trme manj in pri Garažah jo je po treh urah zmanjkalo. Ob mleku smo se potem pred bajto ozirali po zasneženih stenah v okolici. In potem počí Jožetu pred očmi. »Poglej tale raz v Debeli pečí!« skoraj zavpije. »Kje, kakšen, a listi levo?« se delam neumnega, čeprav se mi že zdi, kam meri. »Fant, si slep! Z glave naravnost na vrh!« se skoraj razjezi Jože. Z Janezom složno zakruliwa nekaj kot »aha, že vidiva«, in že zavezujeva nahrbtnika. Ven gre hitreje in od tega trenutka se pogovori sučejo le še okrog Debele pečí in njenega raza.

Kot malo prismuknjeni pubertetniki smo bili, ko smo se ji bližali v petek zjutraj, obloženi z vsemi mogočimi pripomočki, ki jih ponuja sodobna tehnika – seveda v naših okvirih. Utripajočih src se kar po vseh štirih plazimo skozi gmajne ob obronkih, da bi prišli čim bliže neopaženi. No, ne ravno zato, drugače se ti namreč v tej nori gmajni vdira do zadnjice ali pa še bolj. In kot se je začelo obetavno, se obetavno tudi konča. Po bivaku pod steno uspemo še malo požgečkati njena rebra, potem se nas pa elegantno otrese. »Ob takem vremenu ne sprejemam obiskov,« se mi zdi, da pravi. Kljub temu ji v nedra položimo kramo in jo lepo prosimo, naj jo čuva kak teden. »Prikupila si se nam,« ji namigujemo, ko se spuščamo po njenih pobočjih. »Prav gotovo se še oglasimo!« In ker so nam še vremenarji obljubljali nekaj svoje podpore, smo bili čez teden dni spet na obisku.

Stena je danes milostljiva in nas kar hitro spusti v vežo, kjer nas čaka zaupana ji oprema. Nahrbtniki se zredijo in postanejo ustrezno težji, stopinje pa globlje. Do tu smo prišli zadnjič, kje bomo zavrtnjeni to pot? Ne, danes, jutri in kolikor dni že bo, drži naša pot le navzgor, do vrha v soncu, do cilja, od koder bomo ugledali spet nove cilje, vredne truda.

Železje se preseli za pas, roke poprimejo cepine in Jože se zapodi v prvo delikatno mesto, ki nam bo odbrusilo zobe ali pa dalo nov polet. Zasnežena polička drži strmo navzgor v požlejen žleb in nato na rob. Dolgo traja, da je Jože čez, sledi mu Janez in nato še jaz. V žlebu se mi zazdi, da imamo ljudje marsikaj preveč. Na primer – nohte! Če jih ne bi imeli, jih ne bi bilo treba čistiti, striči in kar je najvažnejše, ne bi se nam moglo zanohtati! Tako pa na robu piham, jokam in tiščim roke malo v sneg, malo pa pod pazduho. Lepo se je začelo, ni kaj! No, se bom že navadil, si mislim, ko bolečina popusti in se po prstih razleze prijetna toplota. Jože spet napreduje, Janez razkoplje stopinje, jaz pa se tu in tam malo prediram, vendar kar gre. Po čudoviti ostrici noža pridemo v sklade primrznjenega kamenja in frav in od tu do varnega zavetja macesna, na katerega se privežemo. Oddahnem si. Vsi klini do tu so prijeli bolj tako in nikjer se nisem počutil varen. Jože izgine za robom in spet se prične čakanje. Po tem, kako počasi drsi vrv skozi Janezove roke, se mi zdi, da Jože krepko gara. O tem priča tudi plaz za plazom odkopanega snega, ki drvi čez skok mimo naju. V objemu snega in tesnobe nas pozdravi sonce, ki je že nad Kredarico in se neusmiljeno približuje obzorju. Zatulim Jožetu, naj se počasi ogleda za kakšnim prostorom za bivač, pa dobim spodbuden odgovor, da še stati ni kje pošteno. Stisne me ob misli, da bi stal vso noč privezan na nekaj klinov v snegu. Spomnim se Buhla in njegovega bivakiranja na Nanga Parbatu in sem prepričan, da bi noč, čeprav 6000 m niže, prespal veliko slabše. Zamotim se z opazovanjem sončne oble, ki se dotika obzorja. Rad bi jo zadržal za nekaj časa, vendar nezadržno tone in kmalu ostane od nje le mrzel sij na večernem nebu. Mrak se hitro spušča, Jože pa še ni niti na varovališču. Končno se vrv hitreje premakne in za Janezom

sem na vrsti za vzpon. Marljivo izbijam kline, ki jih je Jože naklepal v žlebu celo vrsto. Vem, da sem zaradi tega počasnejši, toda kdo ve koliko klinov bomo še rabili do vrha stene? Žleb se konča in proti desni drži poč, ki reže gladko ploščo. Zagozdim se vanjo in lezem kot gosjenica. Stemnijo se je popolnoma in skoraj nič več ne vidim, tako da mi prestop iz poča v ploščo in na rob naredi precej preglavic. Nad seboj zagledam Jožeta, ki je, kot kaže, našel majhno poličko pod preveso, kamor se bomo lahko za silo stisnili čez noč. Prižgem baterijo in se pregoljufam še tistih nekaj metrov do poličke. Pričnemo pripravljati bivač. Klin za klinom gre v skalo. Privezujemo vse, kar ni privezano neposredno na nas. Kar se izmuzne iz rok, pograbi stena, ki predmet zakoplje kdo ve kje v neštetih žlebovih. Zlezemo v vreče, kuhamo limonado in čaj, malo jemo in se zopet nalivamo s čajem. Malo smo se že ogreli in pogled poroma na nasproti ležeče strmine Triglava, Rjavine in Škrlatice, odete v srebro, ki ga razliva vzhajajoči mesec. Strmimo in molčimo. Na misel mi pridejo besede Otona Župančiča, ki jih je namenil Čopu: »Tu so, na meji življenja in smrti, čez brezna razprostrti, prebeli, tihi prti...« Oči, polne tega nezemeljskega leska, se počasi zapirajo in drug za drugim se selimo v sanjski svet. Noč mineva mirno. Razen obveznega premeščanja in nameščanja, ko nas zanke začno rezati v telo, se ne dogaja nič posebnega. Tu in tam zatuli okrog robov veter, vendar nam ne more do živega. Jutro nas najde dobro prespane in spočile, vendar pa se kar ne moremo spraviti iz toplih vreč. Šele okrog osmih se izluščimo iz njih in si pripravimo res dober zajtrk. Rjavina nam pošlje sem in tja meglo in celo kratko pošiljko snega. Vreme je drugače lepo, le veter se je prebudil in zdaj razgraja pod vrhovi. Rob stene se vidi že čisto blizu in prepričani smo, da se nam bo posrečilo. Vse, kar rabimo, rama spet na vrv okrog pasu. Skozi strm žleb pleza Jože brez nahrbtnika. Hitro ga zdela in za Janezom sva na vrsti midva. Jožetov nahrbtnik in jaz namreč. Navezal sem ga kake tri metre predse na vrv in zdaj upam, da ga bosta tovariša hitro potegnili čez žleb in z njim seveda tudi mene. Pa ni bilo nič iz tega. Vrag se, kot bi vedel za moje pobožne želje, kar naprej zatika in tako skoraj ves žleb plezam prosto. Kadar pa je nahrbtnik osvobojen, me prijatelja »napneta«, da skoraj izdihnem. Vse mine, se tolažim, in res kmalu prikopljem na zasneženo polico, kjer je varovališče. Spet nas čaka žleb, v katerega se steka izpostavljena prečka, nato strmo snežišče in še en žleb. Veter tuli vedno bolj. Rob stene mora biti že zelo blizu, kadar se veter tako usaja. Glasnih povelj več ne slišimo in nekako se sporazumevamo z vrvjo. V žlebu je plezarija zoprna. Sneg se na mestih, kjer sta predhodnika naredila stopinje, predira in plezati moram v razkreku. Špice derez boleče hrstajo ob skalo, vendar me zdaj nič več ne gane. Vrh je blizu in danes bomo zunaj! Še rob in... Težko je opisati trenutke, ko stopiš iz vetrovne sence v opoldansko sonce, ko veter na mah potihne, kot bi hotel reči: »Dobro, zmaga je vaša!« in ko te od vrha loči le še položna snežna preproga, pretkana z biseri in nitkami živega zlata, ki ga razsiplje sonce visoko s temnomodrega neba. Čar je tako močan, da za nekaj časa negibno obstojim. Vzdrami me šele Janezov glas: »Prima, a?« Pogledam ga. Reži se tako na široko, gorje, če ne bi imel ušes. Ali je to tista sreča, ob kateri pozabljaš na vse? Ne vem. Vem le to, da me od vrha loči le še nekaj korakov, da sta tam tovariša in da nam je uspelo. Toplo se zgane v prsih, ko stojimo na robu in si podamo roke. Veter spet odpre svoje registre in prestopimo se. Naša pot gre zdaj navzdol po sončnih pobočjih v poključke gozdove. Preden odidemo iz kraljestva sten in vrhov, si že spet želimo nazaj.

Tehnični opis: Debela peč, sev. stena, srednji raz, ocena III, V

Plezali: Jože Hočevar, Janez Kalan, Vanja Matijevac – AO Medvode, 18. in 19. marca 1973

Efektivnega plezanja: 12 ur, en bivač

Oprema: vrv 80 m, vrv 40 m, 40 klinov, 20 vponk, spalne vreče, veston, slonova noga, šotor, kuhalnik itd.

TRNOVSKI GOZD DANES

inž. VITOMIR MIKULETIC

G

gozd je imel za človeka vedno poseben pomen. V časih, ko sta kmetijstvo in živinoreja pomenila človeku glavni vir preživetja, mu je bil gozd v napoto. Človek ga je gledal skoraj sovražno, saj je potreboval obširne pašnike za živino in njive za obdelavo. Zato ga je krčil in uničeval, najpogosteje s požigom. O enem takih primerov poroča zgodovina Goriške. Trnovski gozd je pred stoletji obraščal ne le visoko Trnovsko planoto, temveč je segal prav v Vipavsko dolino. Današnja gozda Panovec in Trnovski gozd sta bila takrat celota. L. 1540 pa so pastirji v želji, da bi pridobili nove pašne površine, ta imenitni gozdni kompleks zažgali. Ogenj je zajel ogromno površino in zmanjšal gozd na današnji obseg. Kmalu je gozd dobil nove naloge. Plemstvu je bil lov prijetna zabava in ker je divjad (jelenjad, divje svinje, medvedi itd.) živela pretežno v gozdu, si ga je prisvojilo. Gozda kot stanišče velike divjadi odslej niso smeli uničevati. Lov je tako imel pomemben vpliv na gozd. Razvoj mest in naselij, naraščanje prebivalstva sta povečala potrebo po gradbenem lesu in kurjavi. Gozdovi so dajali oboje. Bližnje dostopne gozdove so ljudje skoraj uničili. Razsodnejši pa so začeli premišljevali o usodi gozdov in hoteli zagotoviti trajen dotok potrebnega lesa. Tako se je rodila gozdarska znanost, v začetku silno primitivna, saj je hotela s sečnimi načrti urediti trajne donose. Iz zgodovinskih virov zvemo, da je Trnovski gozd že l. 1770 imel tak gospodarski načrt. Ves gozd je neki Flamek razdelil na 120 oddelkov in odmeril vsako leto posek gozda v enem oddelku. Po 120 letih naj bi v prvem oddelku spet zrastel gozd, zrel za posek. Do izpolnitve tega, za gozdarstvo v tistih časih prav revolucionarnega načrta, pa nikoli ni prišlo. Podobno, morda malo kasneje in drugače so delali tudi drugod. Gozd je torej v svojem zgodovinskem razvoju pridobil novo nalogo: Oskrbovati je moral prebivalstvo z lesom. Ta naloga se je ohranila do danes. Toda že pred mnogimi desetletji se je pričelo uveljavljati novo spoznanje: Gozd varuje deželo pred mnogimi naravnimi nevarnostmi in neprijetnostmi. Na golih površinah odteka voda hitro, odnaša zemljo, premika kamenje in skale, zasiplje rečna korita in ceste, ustvarjajo se hudourniška območja. Veter ima tu veliko moč, suši tla in odnaša prst. Rastlinstvo je skromno, obstale so le rastline, ki prenašajo sušo. Njive in polja rodijo manj, pogosto propade del letine ali vsa. Varsiveni vlogi gozda pripisujemo danes prvovrsten pomen. Nekaj let nazaj pri nas, nekaj več pa drugod po svetu, sta splošni razvoj in napredek obremenila gozd z novo nalogo, za katero že slutimo, da bo nekoč v bodočnosti prevladala. Gre za oddih in sprostitev v naravi, ki ju bosta današnji, še bolj pa jutrišnji človek iskala prav v gozdu. Gozd ima torej novo, socialno vlogo. Lahko torej rečemo, da mora gozd danes izpolnjevati naslednje tri naloge:

- gospodarsko,
- varovalno in
- socialno.

Tretja, socialna naloga, postaja iz dneva v dan pomembnejša in pomeni za gozdarstvo precejšnjo, toda ne nepremagljivo težavo. Smotno je namreč treba vskladiti vse naloge, ki jih ima gozd, in gospodariti s to neprecenljivo dobrino tako, da jo ohranimo, izboljšamo in hkrati zadovoljimo potrebe sedanje in bodoče družbe.

Pri nas v Sloveniji je prva, gospodarska vloga gozda še vedno glavna, čeprav upoštevamo tudi drugo – varovalno in ne zapiramo oči pred tretjo – socialno. Ta se je močnejše pojavila nekako v šestdesetih letih, in sovpada s porastom števila avtomobilov in standarda. Dokler ni bilo motornih vozil, je v Trnovski gozd razen domačinov, gozdnih delavcev in lovcev zašel le redki ljubitelj narave. Ob nedeljah in praznikih je bil v gozdu, lahko bi rekel, skoraj popoln mir. Danes je narobe. Nemir, ki ga povzroča v Trnovskem gozdu gospodarjenje z gozdovi čez teden, je

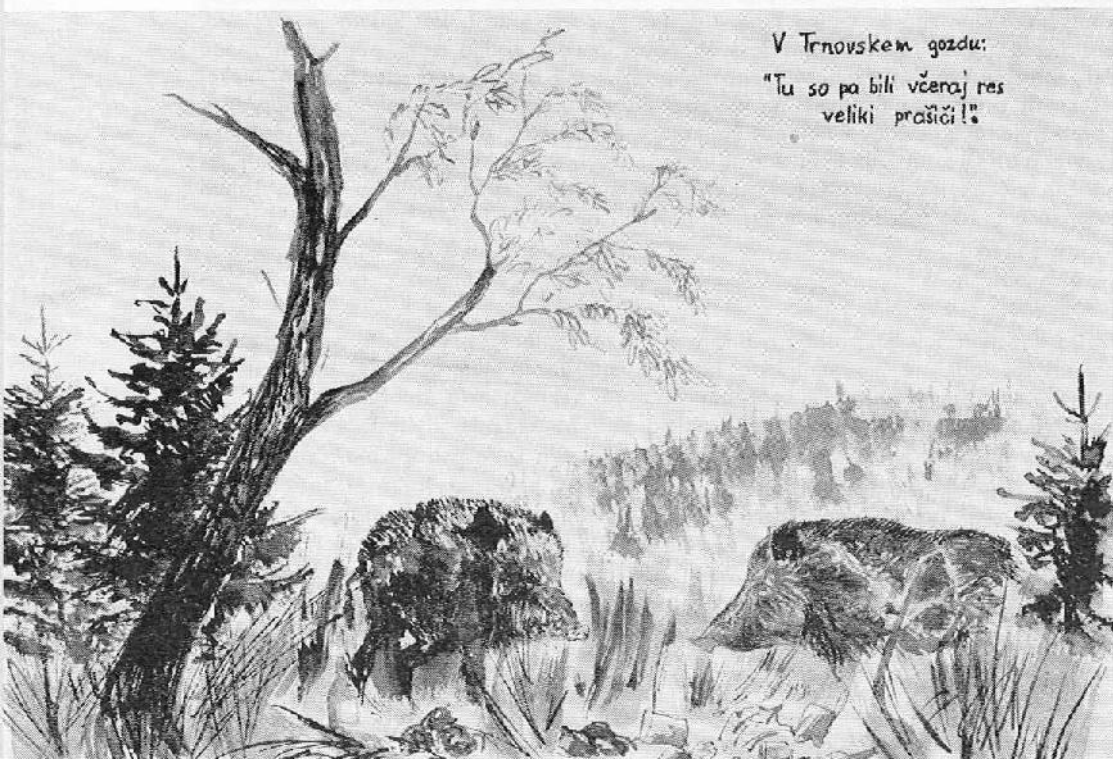
prava šala v primeri s tem, kar se dogaja v njem ob lepih sončnih nedeljah, posebno poleti, ko postaja vročina v dolini neznosna. Trnovski gozd so kot prostor oddiha prvi odkrili naši sosednje onstran meje. Najprej boječe in skromno, potem pa vedno bolj množično hrupno in včasih celo pretirano podjetno. Postopoma smo jim sledili mi. Razumljivo je, da pri takem razvoju ni šlo brez škod in nepravilnosti. Kmalu so se začela kazati znamenja nereda. Vedeti namreč moramo, da ob prostih dnevih obišče Trnovski gozd nekaj tisoč ljudi, ki se želijo tu sprostiti in spočiti. Oblike oddiha in sprostitev so najrazličnejše. Preprosto počivanje, ležanje, dremanje, branje knjig v senci, razne igre, sprehajanje, kurjenje in nabiranje sezonskih sadežev, vse, vse lahko tu vidimo. Vsak skuša izrabiti prosti čas po svoje. Pogosto združuje prijetno s koristnim, nabira gobe, maline ali jagode, pri čemer se ne ozira na komaj posajene smreke ali macesne, trga rože, čeprav je med njimi precej zaščitenih, vozi čez košenice, čeprav jih gozdna uprava oskrbuje in gnoji, ker mora domačine zaradi odpravljenega pašnega servituta oskrbeti s senom, odnaša, ne, odvažja kraško gozdno prst v prikolicah za rože in vrtove, pripelje v prtljažniku plastično vrečo odpadkov in ga spotoma nekje odvrže, naloži kako poleno, da bo zvečer, ko se vrne utrujen, toda duševno spočit domov, zakuril kopalnico, pusti žerjavico, čeprav jo veter lahko razpiha v ogenj in požar, kar se v preteklosti ni zgodilo samo enkrat, ali pa zamenja olje v avtomobilu, ko je imel tako zlati čas.

Take rekreacije nobeno gozdno gospodarstvo ne more trpeti. Jezili so se tudi tisti redki, ki so prihajali peš ali s kolesom iz ene ali druge Gorice ter našli marsikatero priljubljeno izletniško točko polno odpadkov.

Nujno je bilo nekaj ukreniti. Najprej je gozdno gospodarstvo uredilo nekaj prostorov in jih opremilo s klopmi, mizicami, kurišči, posodami za odpadke in parkirnimi prostori. Gozdne ceste so opremili s prometnimi znaki, nekatere pa zaprli s pregradami. Ne ve vsak, da so gozdne ceste osnovno sredstvo gozdnega gospodarstva, za katere plačuje amortizacijo, obresti in jih mora vzdrževati v uporabnem stanju, hkrati pa graditi nove. Vsak ne ve, da prispeva sleherni gozdni delavec najmanj eno svojo bruto mesečno plačo letno za to, da se nedeljski izletnik lahko vozi po gozdnih cestah. Toliko namreč znaša dobra tretjina stroškov vzdrževanja gozdnih

V Trnovskem gozdu:

"Tu so pa bili včeraj res
veliki prašiči!"

cest, preračunana na enega zaposlenega. Vendar so vsi ti ukrepi še vedno pomanjkljivi. Tok nedeljski motoriziranih izletnikov je treba usmerjati in jih, žal, tudi nadzirati. Zavest, vzgojenost, disciplina, čut in odnos do skupne dobrine so pri nas še zelo slabo razviti.

Gozdna gospodarstvo se je pri reševanju teh težav ozrlo tudi drugam in spoznalo nekaj tujih izkušenj in ugotovitev. Na teh in lastnih izkušnjah načrtuje ureditev nedeljskega turizma v Trnovskem gozdu. Pomembni sta dve ugotovitvi. Prvič, motorizirani izletnik se zelo nerad oddalji od svojega vozila in drugič, rob gozda je zanj posebno privlačen. Globlje v gozd gre le malokdo. Zato je gozdno gospodarstvo izbralo krožno pot, ki jo sestavljajo delno gozdne, delno javne ceste in ki je dolga z odcepi nekaj čez 50 km. Ob njej urejuje piknike in parkirne prostore. Sem bi se naj usmeril izletniški val. Tu že obstajajo osnovni pogoji, ki jih zahteva nedeljski turizem, treba pa jih bo še spopolniti in izboljšati. Možnosti za to so zelo velike. Strokovnjaki iz tega področja delijo rekreacijske naprave na dve skupini: osnovne in posebne. V osnovne spadajo: parkirni prostori, krožne sprehajalne steze in poti, klopi, počivališča, trate za ležanje, sončenje ali senčenje, počitek, studenci (v Trnovskem gozdu jih ni), ognjišča, zavetišča in podobno. Posebne naprave pa so steze »trim«; kolesarske, smučarske, jahalne steze, smučišča, razne žičnice, šotorišča, obore z divjadjo (jelenjad, lopatarji, divje svinje in dr.) poučne steze s prikazom gozdarske dejavnosti, alpineti, razgledni stolpi, razna igrišča, kioski, restavracije. V Trnovskem gozdu obstaja sedaj nekaj t. i. osnovnih rekreacijskih naprav, potrebno pa jih bo še dopolniti in postopoma urediti tudi posebne. Te so drage in bodo prišle najbrž na vrsto takrat, ko bo rešeno vprašanje denarja. Na vsak dačin pa je potrebno sodelovanje obiskovalcev, kajti brez spoštovanja in pravilnega odnosa do skupnih dobrin, brez volje, da se za razvedrilo in oddih tudi nekaj žrtvuje, ni pričakovati velikih uspehov.

Vsklajevanje gospodarskih in socialnih nalog gozda je vsekakor možno. To so dokazali Švicarji v svojem fakultetnem gozdu na Utlibergu v neposredni bližini Züricha. S štetjem so ugotovili, da zahaja tja na dan in na en hektar (preračunano) 6–12 oseb. Kljub temu posekajo v tem gozdu letno 10 m^3 lesa na hektar (v Trnovskem gozdu $5,8\text{ m}^3/\text{ha}$). Čeprav obišče gozd na Utlibergu dnevno mnogo obiskovalcev, je tu gozdno gospodarjenje popolnoma normalno. Sečnja, obnova in nega gozda vzorno potekajo. Edino škodo, ki se tu pojavlja, povzroča srnjad. Odkod tak uspeh? Švicarji so silno redoljubni ljudje in meščani Züricha so ponosni na svoje nasade in gozdove. Papirček ali prazno vrečko bodo brez izjeme vrgli v koš za smeti, ne pa kamorsibodi. Vsak Švicar šteje za svojo dolžnost prijaviti tistega, ki meče odpadke kjer in kamorkoli. Pravijo, Švica je majhna dežela ($41\,288\text{ km}^2$), moramo jo čuvati. Slovenija je za polovico manjša ($20\,251\text{ km}^2$) pa se obnašamo kot otroci. Toda tudi mi bomo nekoč odrasli, morda takrat še ne bo prepozno. Nedeljski turizem se je pojavil hitro, nepričakovano. Nanj sploh nismo bili pripravljeni. Niti mi gozdarji niti zakonodajci. Popolnoma nov pojav. Vendar smo prestali prvo presenečenje. Nekaj smo že napravili in bomo še več, ker moramo. Želimo pa, da bi obiskovalci gozda in naša družba pri tem sodelovali. Saj gre vendar za blagor človeka, za skupnost.

VIPAVSKI PLANINCI NA IZLETIH 1972

NADA KOSTANJEVIC

(Nadaljevanje)

2. Pohorje

»Ali ste sploh še živi?« je vprašala Pavla, ko sem nekako sredi maja zopet vstopila v Avtoprometov »špajz«. Sprevodniki so se, kot po navadi, gnetli okrog Pavle, ji natresali drobiža na mizo, eden pa ji je prinesel šopek lepih pomladnih cvetic. »In kam pravzaprav mislite, in kdaj?« Pokažem ji naročilnico, Pavla pa je ugotovila, da res nima za to nedeljo prav nobenega prostega avtobusa, potem je še enkrat zarila junaške roke v nekakšne sezname, in povedala: »Imam ga, in celo z zvočnikom in...« »In z rezervnimi stolčki!« sem zarabila zmagoslavno Pavlino misel. »In kdo bo vozil?« sem hotela vedeti. »Res ne vem, a upam, da bo dober...« Še enkrat je pogledala naročilnico in vprašala: »Ali res odrinete že ob treh?« »Dolga je pot...« se poslovim. Odpravljali smo se pravzaprav h proslavi pri Ruški koči in k razvitju prapora TAM. Zjutraj – kmalu po drugi uri sem vstala – sem spravila pokonci moje pa še nekaj sosednih otrok, potrkala na okno staremu gospodu, ki si je zaželel videti Štajersko, vrgla kamenček v okno obema Francetoma, očetu in sinu, vzela zopet doma vse razpoložljive premične sedeže, nositi sta mi jih pomagala Gregor in obe Slavki. Prišli smo na glavni trg. Ni se še niti začelo daniti, ptički pa so prelepo peli. Ropot motorja. To je najbolj napeti trenutek izleta: odkod bo prišel avtobus? Iz Podnanosa, Vrhpolja, z Goč, kdo ga bo vozil? Vsi šoferji so dobri, vsak pa ima drugačne dobre lastnosti: ta lepo poje, drugi se zna šaliti, tretji se bolj zanima za starine, oni za planine. Uspeh izleta je skoraj bolj odvisen od šoferja kot od vremena in vodiča. Tokrat je brnelo s podnanaške strani. Kmalu se je prikazala velikanska zverina, tudi nas je bilo dosti, in svetlolasa glava v njej. »Bruno, Bruno!« so jeli vzklikati otroci. Brunova specialnost so šolski izleti, pozna prav vsak kot Slovenije, kjer se da kaj lepega videti, pozna vsako ne preveč natlačeno in ne preveč drago gostišče, vsako znamenitost in posebnost od Pirana do Murske Sobote in od Tolmina do Črnomlja. Razen tega ga prav nič ne moti, če smo nekoliko gosto naseljeni. Miroljubno nas je začel tlačiti noter, privlekel je še cel naračaj stolčkov, in nas vse kolikor toliko spodobno spravil v ropotuljo. Vžgal je in šele potem vprašal, kod nas pelje pot.

»Čez Črni Vrh, na Kalce, zajtrk v Logatcu, kratek postanek v Celju, nato h Ruški koči.«

»Poznam pot do pod Pohorje, naprej bomo že vprašali, saj znamo vsi slovensko!«

Komaj se je začelo daniti, ko smo že bili daleč za Črnim vrhom. Sem ter tja je čez cesto švignil zajček ali lisica, ptice so pele vse glasneje in pozdravljale sonce. Pa se je kmalu skril. Ne, dežja ni bilo, le tam za Vrhniko smo se zarili v gosto, gosto meglo. No, pa že pri Domžalah je ni bilo več. Bruno pa mi je potisnil v roke zvočnik in dejal: »Povejte, da je tukaj tovarna ta in ta – na onem hribu je graščina ta in ta...« – večkrat nam z zvočnikom vred ni uspelo prekričati glasne šolarje, večkrat pa so nas oni izpraševali o tem in onem. »Poslušajte, vodja, kaj pa, ko bi pogledali Trojane – značilnost so krofi...« »Pa pojdimo na krofe, ampak veste, še šest ni ura, ali jih bomo dobili?« »Ponoči še raje kot podnevi, podnevi jih brez roko-borbe sploh ne dobite!« Bruno je imel prav. Od ponočne peke je ostalo krofov ravno še za naš avtobus, in za drugega, ki je za nami prišel, še nekaj. »Kdaj jih pa zamesijo, kdaj jih stepejo?« so jele izpraševati gospodinje. Bruno je vedel preprosto skrivnost. »V betonskem mešalcu – saj, če je nov in čist, ni nič za to...« Za Trojanskim klancem pa se že pokažejo prve vitke hmeljevke. Le zakaj si nisem zapomnila, kar mi je moja

dobra učiteljica o hmelju razlagala? »Zvočnik v roke!« me spodbudi Bruno, »in razložite otrokom...« Predavanje o obdelavi, obiranju, skladiščenju hmelja, o silosih v Žalcu... Hmelj je za naše Primorce kaj nenavadna reč. Bruno vozi počasi. »Beton-ski stebri so na državnih posestvih, hmeljevke imajo zasebniki...«

»Pri nas bi jih burja, zato nimamo ne hmeljev ne kozolcev...« ugotavljajo otroci. In že se bližamo Celju. V načrtu imamo kratek postanek. Stopimo do starodavne cerkve, ki je videla Celjske grofe in mnoge znamenite ljudi... prvobitna stara kapela je zelo visoka. V njej se nekaj časa sploh ni dalo ne pridigati ne prepevati, ker ni bilo slišati prav nič. Šele po natančnem pregledu zidov so ugotovili, da so v zidu bile luknje, za katere so mislili, da so zidarska napaka, dejansko pa »love zvok«, in če se puste v zidu, je slišati pridiganje in petje... Muzej in grad sta še zaprta, pojdimo naprej... Lepa si, zelena in sveža dolina.

»Otroci, nehaite prepevati!« glasno opomni Bruno, »sedaj gremo mimo Frankolovega.« Ne, tam pa razlage ni bilo treba – vsi so vedeli, kaj je tam... Bruno počasi vozi mimo spominskih plošč mučencev. Slovenska Bistrica nas je dočakala v slavolokih in cvetju, z veselo godbo. Bila je tam gasilska slavnost. Seveda so mislili, da smo tudi mi gasilci, in so nas dočakali z vzkliki in godbo, mi pa smo jim odgovorili z veselim petjem (ki je, med nami povedano, bilo precej neubrano, saj je med posameznimi člani pevskega zbora bilo kar dobrih 60 let razlike).

Ko so opazili, da so se zmotili, smo mi bili že zelo daleč. Mlaja in slavolok ob cesti nas opozore, da je treba stran od magistrale. Svet postaja valovit. Hišice v Hočah so vse nove ali vsaj prenovljene, televizijska antena na vsaki strehi, garaža pri vsaki hiši. Pozna se bližina industrijskih objektov. Vidimo že prve pohorske gozdove, prve kačipote h gostinskim objektom. A ob poti tudi srečamo »trd« voz z volavsko vprego, ki jo vodi zelo revno opravljena ženska. Voz pa je naložen z drvni. Začudeno gledamo, tega nismo pričakovali, saj na Primorskem v najbolj odročnih vaseh že imajo gumnat voz, motorna žaga in celo traktor domovinsko pravico. Kasneje je domačin razložil, da je bil to le zapoznel, tuda tukaj redek pojav. Gozdovi so vse gostejši. Ob poti nas ustavi alpinistično opremljen možakar in nas povabi, naj gremo pogledat k neki skali, kako alpinisti vadijo. Meni se zdijo tukaj skalni previsi dokaj revni, napram naši Turi, zato se mu lepo zahvalimo in gremo raje proti Arehu. Kmalu vidimo z zastavami okrašen kraj proslave, mnogo parkiranih avtomobilov in tudi nekaj avtobusov, lično planinsko kočjo in lepo, masivno starodavno cerkev sv. Aneha. Ljudi se je že kar trlo, čeprav je manjkalo še nekaj časa do začetka proslave. Prijazni funkcionarji so nas pozdravili. In smo jih poprosili, naj nam dajo kakega vodnika, ki nam bi Pohorje malo razkazal. Razdelili smo se v dve skupini. Nekateri so raje ostali pri koči, drugi pa smo s simpatičnim mladim vodnikom odšli po lepih pohorskih poteh do Razglednega stolpa.

Vodnik pove, da je tehnik. Pohorje odlično pozna, vso njegovo zgodovino. Pokazuje nam s čudovitimi škrlaticami krite kapelice ob poti. Kamen je pohorski granit – tako privlačen v svoji srebrno-zelenkasti barvi, da ga otroci kar naenkrat imajo polne žepe. Ker tako obremenjeni neradno hodijo, naredimo selekcijo, pustimo jim le nekaj najlepših kosov. Vodnik nam govori, pripoveduje o turških bojih, o kužnih boleznih, o pohorskih steklarjih in drvarjih... o mučeniškem pohorskem bataljonu, o junaku Šarhu... Otroci pa tudi odrasli ga z zanimanjem poslušajo, zapišejo si kaj... Mladinec, ki pogumno koraca ob vodniku, obiskuje zadnje leto osemletke v Domu invalidne mladine. Govori le za silo, težko razumljivo, tudi kretnje ima neusklojene, a vendar ne zaostaja za nami. Vdan, discipliniran, zanesljiv član našega društva je. Mladinka, ki nekoliko zaostaja za skupino, je šola že končala, tudi zaposlena je. S starši je prišla na izlet. Ko ostaneva za hip sama, spregovorim z vodnikom tudi o tem. Prav mi je dal, planinstvo ne pozna zapletenih športnih tekmoval, kompliciranih rezultatov, komolčarstva. Morda je zato najbolj prav, da v svoje vrste sprejmemo tudi učence in absolvente posebnih šol. To je športna panoga, v katero

se najlaže vključijo, pa tudi po svoje uveljavijo. »Prav imate, najzvestejši in najvdanejši so, želijo si družbe, ljudi pa tudi samote v naravi, kot vsi drugi ljudje...« Vodniku sta všeč bratca Jurko in Stanko, ki sta oba komaj za dobro ped velika, mati ju je pripeljala na izlet. Pogumno korakata, a molče, ko ju je pa sram med tolikimi ljudmi. Njuna sestrična, prvašolka Slavkica pa nenehno čeblja in izprašuje, včasih vodnika, včasih pa mene, saj je moja prva soseda. »Kako ti otroci vztrajno hodijo, saj še nobeden nima sedem let, moje medvedke in čebelice moram večkrat nositi!« »Razvadili ste jih!« se nasmeje Marta. »Seveda, mestni otroci, ki ne hodijo še v šolo in v vrtec peš, marveč z avtom!« reče Vika. Jurko, Stanko in Slavkica pa nosijo kosilo za domačimi po vseh oddaljenih parcelah, tovorijo iz trgovine, kar mati ukažejo, raznosijo mleko po hišah, pa tudi za grablje in vile radi primejo, še vajeti domačega konja se ne bojijo. Zato jim domači radi odrinejo dinarčke za izlet. In ker so vajeni ubogati, jih, kakor hitro dorastejo šoli, tudi same pustijo z nami.

Vodnik pove, Veržejec je, v mladih letih je tudi sam poznal tako življenje, danes se je odtujil otrokom iz svojega kraja in postal povsem Mariborčan...

Ze smo pri razglednem stolpu. Najneugnanejši so že na njegovem vrhu. Zelo košate krošnje bližnjih dreves branijo bolj obsežen razgled, a nekaj se le vidi. Razigrani opazujemo lepo naravo okoli sebe. Nekoliko se spočijemo in okrepčamo in se spustimo proti Železničarskemu domu. A ko pridemo tja, vidimo, da Gabrijelce ni med nami. Gabrijelca, zajetna, korajžna ženska! Kot deklica je prišla iz Šmarij v Vipavo služiti, kot dekla preživela tukaj vso mladost in vsa zreła leta dočakala tudi zasluženó pokojnino, vedno samosvoja, vesela in družabna, zna zavriskati in zapeti, pa tudi razjeziti se... Le kam se je dala? Skrbi nas, saj Pohorja nič ne pozna, na zemljepis in orientacijo pa se malo pozna. Vodnik odrzri nazaj proti stolpu in se čez pet minut pokaže. Pelje Gabrijelco pod pazduho, ona pa se srečna smehlja s šopkom spominčic... zašla je, ko je brala cvetice! Dočakamo jo z burnim ploskom, Gabrijelca pa je vsa ponosna, saj tako čednega kavalirja še ni imela. Hočemo povabiti vodnika na zakusko, on pa nas prehiti, zgine v domu in se čez hip vrne s polnim naročjem piškotov in bonbonov, ki jih razdeli otrokom. Odrasli posedamo okrog miz, da se malo spočijemo. Vodnik poprosi prijatelja, naj popelje nekaj najodločnejših nazaj k Arehu po drugi poti, da bi avtobus sem prišel po druge. Sporazumeli smo se. Gremo nazaj, mimo nekaj gostišč pa tudi vikendov, ki so nekateri vse preveč razkošni.

Končno smo zopet pri Arehu, polovimo vse naše, odlično razpoložene, nekateri starejši so se denili v pogovor z Mariborčani, mlajši pa plešejo. Kar težko jih spravimo odtod. Še v Maribor bi vsi radi, a če se mislimo v spodobnem času vrniti v Vipavo, moramo to odložiti za boljše čase. Kmalu smo pri Železničarskem, naložimo še druge naše ljudi in gremo počasi nazaj. Pri nekem gostišču prav v vznožju Pohorja najdemo avtobus iz Ajdovščine in ajdovske planince, ki so se kot kuščarji greti na soncu. No, na Pohorju so pa le bili!

Prva naša postaja za nazaj je Celje, oziroma Celjski grad. Neka naša izletnica vztrajno trdi, da se tudi z avtobusom da priti gor. Sicer smo res prišli, a vsi nežni izrazi, ki jih je Bruno uporabljal, ko je zverino vižal po ozki in nerodni cesti, niso literarno prebavljivi. Sicer je vse mrmral le v brado, da ne bi pohujšal otrok... Sedaj pa se vsi razlezemo po zidovju, občudujemo razgled na Celje, na okolico, občudujemo lepo urejeno gostišče, kupujemo razglednice in prospekte. Še Bruno je pozabil, da nas bo moral tudi dol zmanevrirati... V mraku si želimo pogledati še nekaj. Čudovito rimsko nekropolo v Šempetru. Naši malčki najprej sprašujejo, če prodajajo tudi značke. Blagajničarka se od srca nasmeje in jim razloži, da jih stari Rimljani niso izdelovali. Čudoviti spomeniki nas vse prevzamejo, v mraku se nam zdijo tako zagonetni in lepi. Skoraj dve tisočletji stari obrazi – a tako sveži in človeški, napisi tako preprosti in sodobni, da bi pristajali na vsak naš nagrobnik. Le imena danes niso več v rabi...

»Krofe bi jedli...« moledujejo otroci, ko se približujemo Trojanam. »No, pa deset minut za krofe,« predlaga sosod France. Bruno skomigne z rameni, in reče: »Krofov zvečer na Trojanah ni moč dobiti, pa poizkusimo!« »Da jih jaz ne bi dobila!« sem bila užaljena. Kot Levinja, ki mora nahraniti lačne mladiče, sem se postavila v vrsto s polno vrečko drobiža, ki so mi ga otroci natresli za krofe pa tudi marsikateri starejši se je bal vrste in navala, tako da sem imela kar trideset naročil zanje. Iz kuhinje je zapeljivo dišalo in cvrčalo, pred pultom se je trlo ljudi, na parkirišču pa vozil. Bila sem lepo v vrsti in se pogumno pripravljala na naskok. Ko sem ravno hotela prijeti za cel podstavek krofov, ki so jih prinesli, pridrvi mišičast mladec in glasno zahteva: »Pripeljal sem mlade – ne mlade, majhne telovadce iz Ljubljane, zanje mora biti šestdeset krofov.« »Pojdite se solit vi in vaši mladi telovadci, jaz sem pripeljala trideset mladih planincev in hočem zanje krofe!« »Mama, pusti ga, močnejši je od tebe...« me je narahlo potegnil za rokav potomec. »Teta, molčite raje, kar naj ima svoje krofe, potegnili boste krajši konec,« me je posvarila Karmen. »Teta, to je vendar Miro Cerar!...« Jadrno sem jo odkurila – in verjetno potolkla novi rekord v hitrem teku in telovadbi med gručo ljudi ter se kar v skoku pognala na svoj sedež, moji mali leviči pa kar za menoj... »No, danes se mi je že tretjič zgodilo, da sem enega velikega Slovenca nahrulila...«

»Koga ste pa še prej? Povejte, saj tako zaspali ne bomo...« prosijo otroci.

»Pa naj bo... Pred kakimi dvajsetimi leti smo dokončavali Dom na Platku. Naslednji dan je morala biti otvoritev, vsa tla je bilo treba še poribati, vse šipe še umiti. Dekleta so delala kot neumna, jaz sem pa ribala veliko obednico... saj smo bili predlanskim v njej, veste kolikšna je... Na vratih je bil napis, ki je jasno in glasno govoril, da bo dom odprt komaj jutri. Kar zaslišim slovensko govorjenje. Po sveže oribanih tleh pristopica gručica ljudi. – »A ne zastopete po kranjsko in hrvatsko?« sem rekla, »da se bo dom odprl komaj jutri, da se mi takoj poberete, kamor znaste in veste, ne mažite mi hiše, sicer še krtič v glavo dobiste!« In veste kdo je bil? Pokojni ing. Stanko Bloudek, ki si je prišel ogledat dom... Moram priznati, da ga je moj nadvse prisrčen sprejem spravil v zelo dobro voljo...

No, pred desetimi leti sem delala v goriški knjižnici. Ob Novem letu pa je knjižnica nekaj dni zaprta zaradi inventure, o tem je govoril na vratih napis. Zatopljena v inventarne spiske, zaslišim glas, ki je terjal neko reč, nisem niti prav slišala, za katero knjigo je šlo. »Ali sploh znate brati?« sem se zadržala »saj na vratih piše, da je inventural!« Potem sem dvignila glavo in zaprepadeno uzrla – Franceta Bevka. »In kaj je rekel?« so hoteli vedeti otroci. »No, prav nič. Usedel se je in mi pomagal delati inventuro!« Inventura je dolgočasna reč, četudi jo pomaga delati France Bevk... ob mojem pripovedovanju so zaspali najprej otroci – odrasli pa za njimi. Le midva z Brunom nisva smela zaspati, zato sva nenehno klepetala ali polglasno prepevala...

Končno smo le doma. Ko gremo proti našemu koncu, gresta z nami tudi naša soseda, oba Franceta, oče in sin. Mladega Franceta vprašam: »Ali ti je bilo všeč, Francelj?« »Lepo je bilo...« pove.

Bilo je morda poslednje lepo, kar je ubogi fant doživel. Skromni mladenič je imel jasno in preprosto začrtano življenjsko pot. Ko je končal šolsko obveznost, se je vdinjal pri gradbenem podjetju kot delavec. Po vojaščini je delo preprosto nadaljeval, pomagal na domači kmetiji, ob večerih pa vedno prijazen, sedel na klopi pred hišo in pestoval otroke svojih bratov. Starše je poprosil, naj ga vpišejo v planinsko društvo. Če je le utegnil, je prišel na predavanje ali krajši izlet.

Nekaj dni po izletu na Pohorje je bil vpoklican na vojaške vaje, nekam v Trnovski gozd. Med vajo se ga je polotila vročina. Preden so uspeli priklicati zdravnika, je v vročini blodnji ušel svojim tovarišem in stekel v gozd. Pomislili so, da je morda šel domov – in so ga seveda takoj iskali tam pa tudi pri sorodnikih. Iskali so ga tudi

po gozdu, on pa je tekel naprej, ni slišal nikogar, in se končno onemogel zleknil na travo...

Šele čez nekaj časa ga je našel neki pastirček – mrtvega. Bolezen ga je naglo premagala.

Večina naših najstarejših in najmlajših ga je spremilo na zadnji poti. Šest fantičev s prižganimi lučmi mu je po stari šegi svetilo ob krsti, drugi otroci so z lepim cvetjem zasuli grob najskromnejšega naših članov... Naj ti bodo besede namesto osmrtnice, France, v slovo in spomin.

OKNO POD ŠKARJAMI

FRANČEK VOGELNIK

S

Škarij, 2141 m, presenetljivo lahkega prehoda z južne na severno stran visokega grebena Grintovcev, se planinska pot spušča najprej strmo skozi preperevajoče skalovje, nato pa se vije po melišču, dokler ne doseže skalnatega hrbta, izrastka velike gorske gmote, ki se spušča proti sedelcu za Rjavčkim vrhom (1898 m). Na levo se svet strmo spušča proti Logarski dolini skozi Grlo, na desno pa nas vodi zaznamovana pot k znožju severne stene Ojstrice. Na vzhodno stran, proti Ojstrici, omenjeni skalnati hrbet strmo prepada v mračno krnico, v kateri je melišče pozno v poletje pokrito s snegom, ostanki plazov, ki se prožijo iz zelo razčlenjenega ostenja pod Škarjami. Melišče se zgoraj lijakasto zožuje, in če se ozremo po njem navzgor približno od sedla za Rjavčkim vrhom, bomo zagledali zanimivo naravno tvorbo, ki je nastala v zadnjih desetletjih – veliko okno! Skozenj se lepo razloči nadaljevanje zelo strme grape v ostenje. Že od daleč je okno videti veliko, mogočno pa postane, če se mu približamo po melišču navzgor. Ker nisem imel cepina, sem se mu približal po snežišču le na »strelno razdaljo« s fotoaparatom. Čeprav nisem stal pod njegovim obokom, sem približno ocenil njegovo velikost: širina bi znašala 15–20 m, višina oboka pa, če upoštevamo snežni plaz v grapi, gotovo 20–25 m; okno se more postavljati tudi s tretjo dimenzijo, ki ni manjša od 15–20 m. Tudi obok je vreden občudovanja: plastí so v njem naložene navpično, kakor bi bil sezidan.

Kako je mogoče, da je doslej ostalo neopaženo? Vzrok je iskati predvsem v tem, da je okno skrito za Rjavčkim vrhom in ga ni moč uzreti iz Logarske doline; z dobrim daljnogledom bi ga bili že davno opazili, saj je odprto proti severu. Tudi od blizu je skrito očem, saj je nastalo v lijakasti grapi nad vrhnjo krnico, tako da ga vidimo le iz vpadnice strme grape. Čez Škarje najbrž ne hodi veliko planincev in njihova pozornost je gotovo usmerjena drugam, proti Okrešlju ali Ojstrici, zato je okno doslej ostalo neopaženo.

Natančnejše meritve bodo gotovo potrdile, da gre za naravno znamenitost, ki jo je moč primerjati z Oknom v Prisojniku ali z Velikim naravnim mostom v Rakovem Škocjanu. Tedaj bo treba določiti tudi nadmorsko višino, ki ustreza višini Rjavčkega vrha – okrog 1900 m.

Seznam oken v visoki rajdi Grintovcev bo potemtakem treba dopolniti: poleg Velikega okna v Mali Ojstrici, »Soda brez dna« vrh Turske gore, prijazne linice sredi Jermanovih vrat, okenca vrh Rdečega stolpa v Wisiakovi grapi (lahko bi mu rekli kar »Šivankino uho«) in okna v zgornjem vrhu Zeleniških špic moremo uvrstiti gotovo najimennitnejšo tovrstno geološko tvorbo – okno pod Škarjami.

OB DESETLETNICI KOMISIJE ZA ODPRAVE V TUJA GORSTVA

ING. PAVLE SEGULA

»Veš, odprave so nekaj takega kot življenje. Čim dalje si na svetu, bolj si navezan na tisto, kar te obdaja. In če si bil samo enkrat v odpravi, te nikdar več ne mine želja, da ne bi odšel spet v neznani daljni svet, iskat nova pota, nova doživetja, v svet, kjer z vsakim korakom lahko iztrgaš naravi nekaj novega, nekaj, česar še ni videlo človeško oko.«

Tako in podobno sem slišal govoriti marsikoga iz naših vrst, bilo mi je dano, da sem to občutil, doživel tudi sam.

Hvaležni smo lahko življenju, da nam je dalo doživeti stvari, ki jih ne doživi vsakdo, hvaležni za izkušnje, hvaležni pa tudi za našeta podoživetja. Dalo nam jih je delo v organizaciji, prek katere smo hodili po tujih gorah. Dala nam jih je pripoved udeležencev odprav, ki leto za letom odhajajo v tuji in neznani svet in posegajo po vedno težjih ciljih.

V tej povezanosti, ki ni slučajna, je mnogo simbolike. Česar ne doživljamo sami, ne moremo doživeti drugače kot ob dejanjih tovarišev, pasivno ali aktivno, pač po možnostih in sposobnostih organizacije. Regulator je delo, ki umerja intenzivnost naše navzočnosti od obujanja spominov do aktivnega soustvarjanja v pripravi in delu novih odprav, v čarobnem tokokrogu nenehnega prejetja in dajanja.

Ekspedicijski klub je otrok več kot desetletnega dela velikega števila ljudi. Sezname povedo, da nas je bilo samo v odpravah prek 110. Koliko pa je še takih, ki niso nikdar bili člani odprav, čeprav so te odhajale po njihovih hrbtih in slonele na njihovih ramenih. Nabrala se nas je lepa družina, sposobna, da še ustvarja in pomaga na pot novim odpravam.

Mnogi udeleženci odprav so najagilnejši planinski delavci, aktivisti in organizatorji. Razumeli so potrebe časa in planinske organizacije. Marsikoga pa je pot življenja po velikem doživetju usmerila drugam, da smo pogrešali njegove roke, misli in dejanja. Nam vsem skupaj, predvsem pa njim je namenjena zamisel o ustanovitvi kluba. Radi bi ustvarili družino, skupino planincev, članov PD vse Slovenije pa tudi drugih planinskih organizacij, ki jih vežejo ista doživetja, velike in drobne želje, izkušnje, spretnosti in izkušnje v gorstvih po vsej zemeljski obli. Čutili smo, da bi bilo škoda pustiti v nemar vse te spomine, prenekatero že zastavljeno delo, akcijo, zasnovo odprave. Vežejo nas isti vrhovi, gorstva, privrženost istemu cilju – odkrivanju neznane, še nedoseženega.

Podobno kot gorske reševalce, alpiniste, mladince, vzgojitelje in druge nas veže nekaj skupnega v okviru velike družine planincev. Njihove združbe po posebnosti dejavnosti so se izkazale za koristne, zakaj bi mi, ekspedicionisti, ne poskusili doseči večje učinkovitosti, enotnosti akcije, boljše delitve dela z novim prijemom, z združevanjem in delom v klubu?

Morda res zveni kot nekaj posebnega, ekskluzivnega, pa ni. Nekateri se boje, češ »Zaprta krog, v katerega ni dostopa neposvečenim.« Povsem odveč bojazen.

V klub se bo lahko včlanil vsak delaven član planinske organizacije, ki bo z dejanji dokazal vnemo, sposobnost in ustvarjalnost. To bo izkaznica in priporočilo, to bo edina omejitev.

Nove odprave bodo dale nove člane. Naša ekskluzivnost bo in je v zahtevi, da naj med nami ne bo nedelavnega člana. »Eden manj, drugi več, vsakdo nekaj,« to je naše geslo. Vsakdo lahko opravi vsaj nekaj, svetuje, opravi neko delo, večji ali manjši opravke, uvede novina, ga seznani z nekim postopkom, morda pospremi delček poti, dokler se ne uteče. Navidezno majhne, nepomembne stvari, v končnem uspehu pa odraz močne, ustvarjalne organizacije.

Nekako tako je deset let že delala KOTG. Brez mnogo pritiska, morda razmeroma neuspešna prav zato, ker smo odborniki sloneli na dokaj ozkem krogu sodelavcev in nam je manjkalo neke notranje vezi, kot jo lahko da pripadnost neki zaključeni organizaciji.

Klub potemtakem ne bo paradno združenje, ampak delovna četa slovenskih planincev. Njihov privilegij naj bi bila prednost pri prevzemanju nalog vseh vrst, predvsem pa na področju odprav, saj nam je bilo omogočeno, da to delo iz lastnih izkušenj bolje poznamo in obvladamo kot tisti, ki niso bili člani odprav.

Končno se imamo na kaj ozreti.

Od leta 1956 dalje smo bili petkrat v Kavkazu, štirikrat v Himalaji, trikrat v Hindukušu, dvakrat v Pamiru, v Andih, Afriki, na Spitzbergih, Lofotih, Norveškem, na Demavendu, Araratu.

Osvojili smo nemalo gora, preplezali nekaj prvenstvenih smeri, bili prvi na par deviških gorah.

Naš kulturni dosežek ni bil poseben. Mnogo člankov, pa komaj dve knjigi, tretja je v pripravi. Filmi, desettisoči diapozitivov, stotine predavanj. Kljub obilici priprav, malo. A vendar ne gre, da bi tožili, jadikovali. Mar si nismo pridobili ogromno izkušenj, brez katerih ni mogoče misliti na uspeh pri nobeni odpravi? Aklimatizacija je ključ uspeha; nekdanj smo jo poznali samo na papirju, danes pa med nami skoro ni človeka, ki bi je ne bil preskusil na svoji koži.

Naučili smo se razlikovati, kaj je veliko in kaj manj, znamo ločiti težavnosti Hindu-kuša od zank Himalaje, z občutkom izbirati udeležence, si pomagati z izkušnjami športne medicine.

Gotovo, dosegli smo mnogo, čeprav še mnogo manjka. Naj še enkrat ponovim, kako pomembno je, da danes lahko govorimo o tistem, kar smo izkusili in doživeli sami. Da bomo napredovali ob spoznanju lastnih napak. Pred sedemnajstimi, desetimi leti tega še nismo mogli, ker dotlej nismo še nikjer bili.

Ni moja naloga, da govorim o dosežkih, saj vseh ne morem zajeti, popisati, ustaviti sem se ob njih, da bi ob 10-letnici dela KOTG lahko ugotovil, da je vajeniška doba za nami. Da bi spredvideli, da delo terja od nas tudi resnosti in treznosti, ko se odločamo o bodočih nalogah.

Te predvsem ne smejo biti lažje od dosedanjih.

Ne smemo si dovoliti površnosti, razmetavati že tako skromna sredstva za malo vredne cilje in podvige.

Ceprav smo naklonjeni odpravam v okviru PD, moramo doseči vsaj minimalno, osredotočeno planiranje in financiranje.

Ceprav ne zmoremo bremen odprav v celoti sami, moramo doseči maksimalno sodelovanje z aktivnim sodelovanjem pri pridobivanju sredstev, s čimer hkrati zagotovimo večji propagandni učinek in navezanost planinskega, kot širšega nacionalnega in državnega zaledja.

Ceprav udeleženci ne morejo biti vsi znanstveniki, poliglotti, samofinancerji, si bomo morali prizadevati, da bo izbor v bodoče slonel bolj na vsestransko sposobnih kot zgolj enostransko odličnih članov odprav.

Doseči moramo tisto, kar imajo že povsod drugod po svetu: osredotočenost informiranja, več posluha za skupne interese, več požrtvovalnosti in boljše delitev dela.

Doseči bomo morali, da bo moštvo v bodoče vse sile vložilo v pripravo na delo na gori, izpolnjevanju znanja, odpornosti, da se sile ne bodo cepile, da ne bo improvizacij pri nabavi ali pri organizaciji.

Doseči bomo morali, da bodo bolje rešena druga operativna organizacijska vprašanja, da bodo pogoji za vrednotenje in dokončno obdelavo dosežkov odprave boljši, učinkovitejši.

Nespametno bi bilo, če bi hotel biti izčrpen. To je naloga našega kluba.

Škoda je le, da se nismo poprej združevali na ta način.

Naš klub je nedvomno strokovno najbolj usposobljen, da opravi pregled dobrega in slabega, da najde najustreznejše zaključke in rešitve. Da ustanovi komisije, ki ustrezajo programu dela, sprejme pravilnik in poslovnik o delu, ustvari pogoje za sodelovanje z Zavodom za tehnično pomoč, spregovori o obsegu in možnostih dela znanstvenih delavcev, razmisli o reševanju ekonomskih problemov, o propagandni, literarni in filmski dejavnosti, pridobi in usmeri strokovnjaka za opremo in transport in da združi medicinske strokovnjake...

Vsega seveda ne danes, ne kasneje ne bomo mogli opraviti, važno pa je, da se dela ne ustrašimo, temveč, da se z njim spoprimemo po zdravi pameti in v pravi smeri. Razdelimo si bremena, da bi jih nosili z veseljem, s poletom in ponosom. Navsezadnje smo zreli ljudje, od katerih skupnost upravičeno nekaj pričakuje. Ne pozabimo, da smo bili v obdobju 1960–1972 deležni najmanj 3 milijonov novih dinarjev pomoči. Ne bi bilo prav, če bi se ta sredstva izgubila kot voda, ki jo požre pesek.

PO PROKLETIJAH

IDA FILIPIČ

K

ako majhna je naša domovina in kako slabo jo večina od nas pozna! Vse preradi se podajamo čez mejo in hvalimo vse, kar je tujega. Naše razvajeno oko opazi le še največje, najlepše, najznamenitejše, najbolj razvpite stvari. Ob tem ostajajo pozabljeni prelepi, odmaknjeni predeli naše domače zemlje. Absolventi 4. letnika gozdarske fakultete v Ljubljani smo se zato odločili, da za našo absolventske ekskurzije izberemo enega takih predelov – Prokletije. Ekskurzija je bila sicer strokovne narave, za udeležence s »hribovsko« dušo pa je bilo tistih nekaj dni križarjenja po kosovskih gorah prava planinska poslastica.

Stanovali smo v Dečanih, kosovskem mestecu, znanem po enem najlepših srbskih samostanov. Od tu nas je kamion, ki nam ga je dalo na razpolago tamkajšnje gozdno gospodarstvo, »dostavljalo« na izhodišča naših poti in nas zvečer spet počakal na koncu. Te vožnje ne bi omenjala, če ne bi bila enkratno doživetje, ki nam bo za vedno ostalo v spominu povezano s Prokletijami ali pa se ga bomo spominjali ob kavbojskih filmih. Kamion je besno poskakoval po cesti, ki mestoma sploh ne zasluži takega imena, preko mostov, za katere mi še danes ni jasno, kako smo prišli čez, se zaganjal v klance, ki so bili praviloma najbolj strmi v krivinah. Šofer je užival v hitri vožnji in hupanju. Trobil je neprestano, enkrat zaradi ovinkov, drugič zaradi živine na cesti, tretjič pa nas je opozarjal na veje, ki so visele nad cesto. Na koncu smo bili že tako zdresirani, da smo ob vsakem zvočnem signalu samogibno počepnili – teorija o pogojnem refleksu čisto drži. Zamislite si le še spreminjajoče se barve na naših obrazih...

Naš prvi obisk je veljal Juničkim planinam na JV delu Prokletij. To je svet zelenih pašnikov, blagih oblik, dolgih zaobljenih grebenov. Travna ruša sega prav pod vrhove, pa tudi gozdna meja je razmeroma visoka, blizu 2000 m. Nad njo se razprostirajo mehke preproge nizkega brina, ki tu, na silikatni podlagi, nadomešča naše rušje. Z gozdarskega stališča je ta zgornja gozdna meja nadvse zanimiva. Tudi laik bi opazil, da je drugačna od tiste, ki jo srečamo v naših Alpah ali Dinaridih. V slovenskih Alpah se nad smrekovimi gozdovi v gorovju pojavi mešan gozd smreke in macesna, ki končno preide v samo rušje. V Dinaridih tvori zgornjo gozdno mejo sama bukev. V Prokletijah pa se v tem pasu pojavljata dva bora, ki sta tu endemična, tj. omejena le na to področje. To sta balkanski in belkasti bor (*Pinus peuce* in *Pinus leucodermis*). Domačini ju imenujejo molika in munika. Upam, da mi kolegi ne bodo zamerili, če priznam, da nam prav do konca ni bilo jasno, kateri je molika in kateri munika. Ločita se po rastiščnih zahtevah; balkanski bor (*P. peuce*) uspeva na silikatnih, belkasti bor (*P. leucodermis*) pa na apnenih tleh. Planinci lahko tadva naša redka bora primerjamo s cemprinom (*Pinus cembra*).

Pot nas je ves čas vodila po pašnikih med velikimi čredami ovac. Poleg ovac pasejo tudi konje, goveda pa je le malo. Ustavljali smo se pri pastirskih stanovih – katunih. Okrog nas se je povsod nabrala množica otrok, ki so nas zvedavo opazovali. S klepetom sicer ni bilo nič, ker albansko pač ne znamo, zato pa smo se sporazumeli z napolitankami in čokoladami iz naših nahrbtnikov. Žal je tega komunikacijskega sredstva vse prekmalu zmanjkalo. Stari možaki – ženske nikjer niso prišle blizu in celo deklice so se držale v varni razdalji – so nam postregli s sirom, sladkim in kislim mlekom in kajmakom. Gostoljubnost teh ljudi je res izredna in bi lahko bili nam Slovencem za zgled. Vsa taka srečanja smo seveda izkoristili tudi za fotografiranje. Veliko hitreje je zmanjkovalo filmov kot hvaležnih motivov. Vsi smo želeli nabrati in na ta način tudi ohraniti čim več vtisov o tem skrajno siromašnem, preprostem, le v ritmu letnih časov – ne ur ali minut – vklenjenem življenju. Za spomin, pa tudi za razmišljanje. Za razmišljanje o teh ljudeh in njihovi življenjski modrosti, ki se je sami sicer ne zavedajo, se pa že stoletja ravna po njej. Živijo tesno povezani z naravo in so od nje popolnoma odvisni. Pomladansko sonce jih prižene v planino, kajti v nižinah poleti zaradi suše ni dovolj paše, vedno više se pomikajo za zelenečimi pašniki, poletja prežive s soncem, nevihtami in svojimi čredami, jeseni pa se spet vračajo v dolino. Življenje jim daje malo, a saj veliko od njega ne zahtevajo. Imajo pa ti ljudje nekaj, kar mi v vrvežu vsakdanjega delovnika in v neprestani dirki za časom pogrešamo, kar iščemo v obljubljenem svetu visokih vrhov in samotnih grap – mir, prostost. Življenje tam gori je res bolj počasno, a zdelo se mi je, da veliko globlje in manj improvizirano kot naše. Srečevali smo klene, čvrste starce, stare po devetdeset let in čez, ki so še dobesedno tekli v hrib s polno skledo mleka v rokah. Na mestnih ulicah bi take zaman iskali. Nočem zanikati novih vrednot, ki jih prinaša razvoj, vendar z njimi izgubljam tudi veliko lepega in dobrega.

V zadnjem delu poti so se pred nami na drugi strani doline pokazali vrhovi Kopriv-

nika. Ta del Prokletij je za razliko od tistega, po katerem smo hodili, sestavljen iz apnenčastih kamenin. Občudovali smo lepe vrhove in za enega od njih bi prisegla, da je v sorodu z Blegošem, tako mu je podoben. Na žalost nam čas ni dopuščal, da bi te gore obiskali. Obisk smo namreč napovedali mogočni gori, ki smo jo malo naprej zagledali pred sabo, ovito v meglen pajčolan, vendar je tisti hip še visel v zraku. Nihče nam namreč ni vedel povedati, ali ji je mogoče z avtom priti tako blizu, da bi lahko opravili vzpon in sestop v enem dnevu. V nasprotnem primeru bi bili vezani na kočo, za katero pa prav tako nihče ni zagotovo vedel, ali sploh je in če je, ali je odprta. Pastirji, ki celo življenje pasejo pod goro, so nas začudeno gledali, ko smo jih spraševali o tem, češ, le po kaj sploh rinete gor. Samo nek starec je rekel, da je že bil na vrhu in da ni videl nobene koče. Vprašali smo ga, kdaj je bilo to, pa je rekel: »Pa – pred vojno!« Gre za Djeravico, s svojimi 2656 m najvišji vrh Prokletij v Jugoslaviji in hkrati najvišji vrh SR Srbije. Tako smo nekateri goro gledali s hrepenenjem, drugi, manj planinske sorte, pa z upanjem, da je ne bodo videli od bliže. No, želja se je izpolnila prvim.

Naslednje jutro nas je kamion potegnil potegnil do višine kakih 1400 m. Najprej nas je vodila lepo markirana planinska pot do planinskega doma na Pločicah v višini 2125 m. Prvi del poti teče po pobočju, poraslem z bukovim in jelovim polpragozdom. Kot stražarji stoje ob njej mogočna stara drevesa vseh mogočih oblik. V te gozdove začenja človek kot gozdar posegati šele danes. Vse do zdaj se je v njih pojavljala le kot pastir in je zato imel do njih sovražen odnos. Več gozdov je pomenilo manj pašnikov, na pašnike pa je bil eksistenčno vezan. Gozd je opustošil z gozdno pašo in »palikami«, požigi gozda v sušnih letih za pridobitev pašniških površin. Oboje se sem in tja pojavlja še danes. Od gozdne meje naprej smo hodili po pašnikih vse do kakih 200 m pod vrhom. Presenečilo nas je, koliko vode se steka po njih. Od vseh strani curljajo potočki, se združujejo v večje in končno kot mogočni hudourniki zapuste gorovje. Nahajamo se namreč na področju, ki ga sestavljajo stare, neprepustne kamnine. Koča, ki smo jo dosegli po dobrih dveh urah hoje, je bila zaprta in v precej žalostnem stanju. Vse kaže, da te planine obiskujejo le redki planinci; koča je zapuščenca, ob polji smo pogrešali konzervne škatle, plastične vrečke in druge znake množičnega turizma in tudi srečali nismo razen pastirjev nikogar. Od koče do vrha je bilo še dve uri hoje oziroma lepega razgleda. Do kamor je segal pogled, amfiteatri zelenih pašnikov, nad njimi pa lepi, stožčasti vrhovi. Našim smučarjem so se pocedile sline ob misli, kako mora biti tukaj pozimi. Vendar bo ta potencialni smučarski raj verjetno še mnogo zim sameval. Preveč nedostopen je, predalet od turistično razvitega sveta. Po eni strani je to še sreča.

Vrh nas je pričakal zavit v megle. Ko smo čakali, da se bo v njej le odprlo kako okno, sem imela občutek, da sedim na Krnu in čakam, kdaj se bo meglena zavesa dvignila. In ko se je megla razkadila, se je pod nami zalesketalo čudovito ledeniško jezerce, prav kakor na Krnu! Odprla se nam je tudi panorama albanskih, črnogorskih in metohijskih gora. Divji, samotni, lep svet!

Na vrhu smo v prazni steklenici pustili pismo s pozdravi za planince PD Železničar iz Ljubljane, za katere smo izvedeli, da nameravajo zavzeti Djeravico nekaj dni za nami. To bodo veselili smo rekli, pri sebi pa smo si mislili, da bi bil vsakdo bolj vesel polne steklenice radenske kot prijaznih pozdravov. Sestopili smo po cvetočih travnikih, polnih nebesnomodrega encijana, do stanov na planini Pločice. Tam nas je čakal sir, mleko in počitek. Kot martinčki smo se nastavili soncu in ko je bilo treba naprej v dolino, bi skoraj rabili budilko.

Spust je bil strm, da je v kolenih kar škripalo, pokrajina pa z vsakim korakom bolj razjedena od številnih hudournikov, ki strahotno puščajo po pobočjih. Slika je bila šolski primer za to, kako se v gorskih, eroziji izpostavljenih predelih ne sme gospodariti. Gozd je v višjih legah izkrcen za pašnike, kjer pa je ostal, je močno oslavljen zaradi paše in ker ljudje tu še zelo pogosto kradejo les. Svoje je opravilo tudi požiganje in ročno spuščanje posekanega lesa v dolino. Tako je zgornji del doline Kožnjarske Bistrice dobesedno zasut z naplavinami, ponekod gledajo iz njih le še vrhovi smrek. Urejevanje hudournikov in varstvo v širšem smislu do sem še ni seglo. Narava sama je nekoliko niže z ogromnimi skalami ki so se zagostile v sateski napravlila naravno pregrado. Ta zadržuje ogromne količine gruča. Ne bi želela biti v bližini, kadar bo ta jez popustil pod pritiskom kamena in voda. Kot zanimivost naj še omenim, da se na hudourniških naplavinah tu pojavlja smreka kot pionirska drevesna vrsta. Spodaj, v dolini Kožnjarske Bistrice, nas je čakal kamion. Ko ga je kolega, ki je sicer trepetal že ob sami misli nanj, zagledal, je vzkliknil: »Fantje, najlepši kamion na svetu!« V naslednjih dneh smo si med potjo naprej proti Ohridu planine ogledovali le bolj od daleč. Navdušili so nas vrhovi Šar planine, tihi in samotni v večernem soncu, ob postanku na jezu v Debru nas je v daljavi pozdravil Korab, med vožnjo ob Ohridskem jezeru je nad nami bdela Galica, in ko smo se namakali v Prespanskem jezeru, nas je z druge strani opazoval Perister. Obljubili smo si, da se bomo še vrnili sem in pobliže spoznali ta svet. Vreden je tega, vemo, da nas ne bo razočaral. Le škoda, ker nam je tako daleč.

LJUBO RAVNIKAR – PLANINSKI SLIKAR

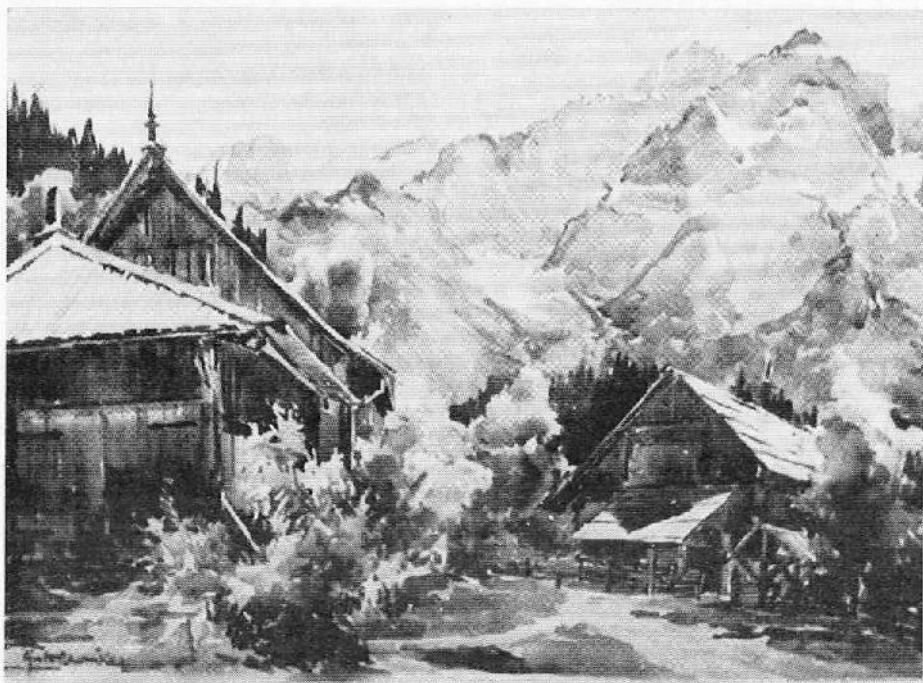
STANE KUMAR

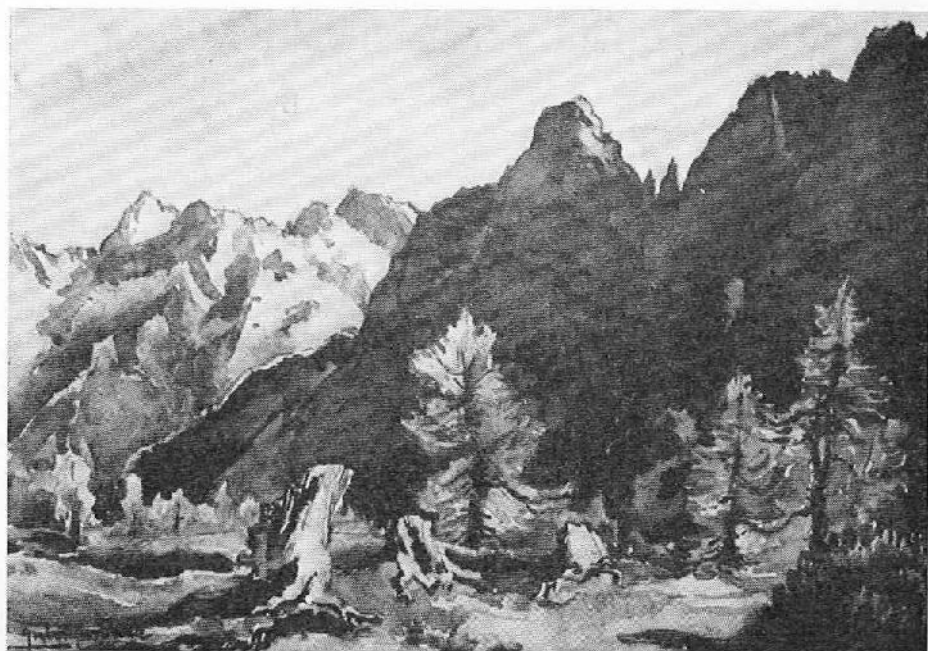
Slikarja in grafika Ravnikarja, ki je letos preminul, smo poznali do vojne kot socialnega borca ekspresionistične in dramatične smeri; iz nje so se pojavljala dela satirično-grotesknega značaja. Ta sestavina njegove prirode se je posebej odkrivala v njegovi mapi linorezov »Ogledalo«, ki jo je leta 1936 izdal v samozaložbi. Drugače seveda ni šlo. Smotrnejše je bilo pustiti, da so umetniki-borci za socialne pravice životalili. Ravnikar se je moral dolgo preživljati kot instruktor, bančni uradnik in najdalj kot reklamni grafik. Temu se ni nikoli podredil, ampak je doma trdo, zbrano in vztrajno risal in slikal, se izpovedoval častno in pošteno, brez potvorb, in ustvaril si je tudi svoj slog, ki ga je bilo mogoče brž razpoznati že v preprosti ilustraciji. Njegova nazorska miselnost ni dopuščala, da bi utonil v formalističnem igranju, ker je sodil, da bi s takim igranjem potvarjal življenjsko resnico. Zavest, da je družbeni red, v katerem živi, krivičen, ga je gnala v razkrinkovanje takratne licemerske malo-meščanske družbe. Postal je borec za pravičnejšo bodočnost malega človeka. Sprva mu je bil Cankar največji učitelj in dela v raznih tehnikah so se bogatila ob njegovih tekstih.

Posebno obdobje sodi k njegovemu sodelovanju s Ferdinom Delakom v Delavskem teatru. Delak je prišel iz proletarskega in političnega gledališča slavnega berlinskega režiserja Erwina Piscatorja. Z Ravnikarjem sta oblikovala nov oder, poln dinamičnosti in eksplozivnosti, dostikrat spontano in preprosto (Hlapec Jernej, Dobri vojak Švejk, Hlapci idr.). Ta revolucionarni tok je gnal Ravnikarja v tako široko angažiranost (Cankarjeva družba, Klas, Nova knjiga, Ekonomska enota, Mladinska matica itd.) kot nikogar iz takratnega likovnega rodu. U usodni predvojni zgodovinski dobi je bilo na vseh plateh leve kulturne fronte čutiti Ravnikarjevo pomoč: od sindikatov do mirovnih akcij, od esperanta do akcij brezposelnih – do plakatov, knjižnih oprem, priznanj, razglednic, letakov, ilustracij pa vse do drobnih exlibrisov in zaščitnih značk. Svoj avtorski podpis je označeval z LJ.

Ne samo evropski vplivi (Neue Sachlichkeit-Berlin, Bauhaus-eimar, Masereel-Bel-

Ljubo Ravnikar: Jezersko (akvarel)

Ljubo Ravnikar: Vršič (akvarel, 19. 10. 70, 36 × 48)

gija) ampak tudi kasnejši (hrvaška napredna skupina Zemlja) so zelo zanimali in ogrevali Ravnikarja. Ko je pisec teh vrstic leta 1938 ustanovil napredno slovensko likovno skupino GRUDA s programom leta 1935 razpuščene Zemlje in pod neposrednim mentorstvom Krste Hegedušića, je Ravnikar brez pomisleka postal grudaš. Takrat je imel za seboj že velik opus in tudi samostojno razstavo v Ljubljani, njegovo ime pa so poznali širom po Jugoslaviji. Vsa ta pripadnost je Ravnikarja spravila takoj drugi dan italijanske okupacije v zapore in dalje v taborišča. Za žico je z neverjetno energijo ustvaril preko 400 del, večino v barvah. Hrani jih muzej revolucije v Ljubljani. Domov je prišel poleti 1945 kot partizan prekomorske brigade. Šel je takoj po poteh 4. in 5. ofenzive in zopet ustvaril cikel. Naslednje leto so mu izročili na ministrstvu v Ljubljani dekret za Kranj. Tu je do upokojitve poučeval risanje in umetnostno zgodovino.

Ravnikar je bil velik ljubitelj prirode. V svojih ateljejih (sobah, ker ateljeja nikoli ni imel) je vzgajal cel botanični vrt. Njegovi slikarski prvenci so bile krajine. Ko je bil ves angažiran v protestni umetnosti, se je kak popoldan ali v nedeljah odrgal in peščil na Fužine, Podutik, na Večno pot ali na Barje. Tam je zlasti rad slikal drevesa (v olju in akvarelu). Ta njegov krajinarski opus se je obogatil zlasti nekaj let pred vojno in sega v bohinjski, trziški in jeseniški kot. Med temi krajinami zasledimo tudi vrsto del iz jeseniške železarne, sicer pa so ga privlačevale gore in gozdovi. Ta ugotovitev je važna, ker je pogojena z njegovim razpoloženjem ob hudih udarcih, ki jih je pretrpelo napredno človeštvo, bodisi ob porazu dunajskega delavstva, ob španski državljanski vojni in ob vedno hujšem terorju italijanskega in nemškega fašizma. Vendar je njegova duhovna vsebina še naprej snovala. Ko je bil še doma in kasneje v taboriščih, srečujemo vizionarne socialne motive na temo vojne: ruševine, brezdomstvo, begunstvo, lakota. Iz teh del žari stari Ljubo Ravnikar, upornik.

Povojna usoda grudašev ga je do dna pretresla. Najnaprednejša likovna skupina GRUDA (1938–1945) se ni mogla zbrati in razstavljati. Štirje člani so padli kot talci in partizani. Kar jih je preživelo, so bili razmetani z dekreti širom po Sloveniji in še delj. Poedini likovniki so se znašli na hierarhični lestvici z odločujočim vplivom. usodnim za GRUDO. Ko so po tridesetih letih 1968 odprli prvo razstavo GRUDE v Mariboru in naslednje leto v ljubljanski Mestni galeriji (tu je imel Ravnikar celotno spodnjo dvorano), so za tem odprli razstavo angažirane umetnosti Jugoslavije v Beogradu, kjer je sodelovalo nekaj grudašev. Ko pa je ista razstava prišla v Slovenj-gradec, je bila celotna GRUDA izločena. Po desetletnih ponižanjih je Ravnikarja in druge grudaše tak postopek revoltiral, saj so žrtvovali vso mladost angažiranju in na desetine njihovih del je v stalnih galerijskih zbirkah in preko tisoč v Muzeju revolucije.

Krivični monopol, moda, zaslužek odločajo o »kvaliteti« in s tem o usodi likovnikov. Mehanizem managerjev, kritikov in žirij oblikuje ščiteno lačino. V taki moralni transformaciji ni bilo mesta za realista Ravnikarja.

Ljubo Ravnikar je obrnil hrbet tej privatizaciji in samotaril, zvest sebi, dolga leta med Bohinjskim kotom, Podkorenom, Vrščem, Srednjim vrhom, Jezerskim in pod Storžičem. Vsake zimske letne počitnice je prebil v planinskem svetu in ko je leta 1968 odšel v pokoj, se je ves posvetil slikanju. Dostikrat so ga občudovali, kako je v trdi zimi slikal na prostem bodisi ob Bohinjskem jezeru, na Jezerskem ali celo na Vršču. Poleti je trajal njegov delovni čas od jutra do petih popoldne. Zaverovan v prelepo planinsko pokrajino se ji je z vsakim delom bolj približal, spoznal barvne odtenke vseh letnih časov in dnevne svetlobe. Osnova njegovega dela je bila risba, zato je bilo taliko sozvočja z grudaši, ki so imeli zemljaško Hegedušičevo strogo risarsko šolo. Vsa Ravnikarjeva dela so risarsko temeljito grajena, od posameznosti do celotne kompozicije. Na tako osnovo je zopet gradil barve z velikim občutkom ter jih mojstrsko uglaševal med seboj in v celoti.

Ravnikar se je posvetil tudi upodabljanju starih, admirajočih objektov, da bi ohranil znanecem njihov spomin. Stare kmečke bajte, skednji, kozolci, mlini, žage, vse to nam je zapustil v slikah. Opravil je neprecenljivo kulturno delo v starem Kranju, na Srednjem vrhu, Stari fužini in drugod.

Njegova zadnja slikarska pot je bila sredi novembra 1972 v Trstenik pri Kranju. Tu je naslikal vrsto kozolcev v akvarelu, ki jih danes ni več. Bal se je, da jih ne bi zamudil. Za letos je imel v načrtu slikanje v Nemiljah, Predvdvoru in zopet v Trsteniku. Žal, vse bolj in hitreje so ga zapuščale moči. Umrl je v svoji delavnici, sredi množice slik planinskega sveta, ki jih je do kraja ogledoval.

Ravnikar je bil razgledan umetnik. Bil pa je tudi muzik, predvsem pianist. Družaben in neizčrpno duhovit je bil priljubljen med ljudmi. Svoje pedagoško delo v Kranju je opravljal z odgovornostjo, s temeljitim znanjem in toplim stikom z mladimi ljudmi. Zapustil nam je dela vsebinsko širokega razpona, še posebej pa veliko podob, ki so nastajale iz velike ljubezni do naših planin. Prav to obsežno in dragoceno delo ne bo nikoli prezrto med pravimi ljubitelji lepote naših gora.

PLANINSKA BIOGRAFIJA*

MINKA MALI

K

o sem bila stara 12 let – leta 1905 – sem se prvič srečala s planinami. Z očetom sva šla na Ratitovec. Prenočila sva v tedanji Krekovi koči. Ponoči je bila nevihta. Bliskalo in treskalo je, krave z zvonci so begale okrog koč. Zelo me je bilo strah. Zjutraj pa je bil najlepši dan. Začuden sem gledala sončni vzhod, obsijane hribe in pašnike polne planinskega cvetja in prvič odtrgala vejico rdečega rododendrona. Odkril se mi je nov nepoznan svet... Gore so me poklicale – odzvala sem se jim in od tedaj sem jim zapisana.

Nerada in zamišljena sem se z očetom vrnila v dolino. Z leti je rastlo hrepenenje. Gore so klicale in edina skrb mi je bila, s kom in kam bom šla v hribe.

Stalne planinske družbe nisem imela, in tudi nikogar, ki bi me navduševal za izlete. Sama sem svoje znance spodbujala. Nekaj sem jih pridobila, nekaj pa po naključju v hribih srečala in tako sem nabrala kar precejšen krog »poklicanih«.

Vse Karavanke in večino Kamniških sem že zdelala – a na vrh »očakov kranjskih siv«ga poglavarja« še nisem stopila. Takrat še ni bilo nikakih skupinskih izletov, tudi ljudje še niso trumoma naskakovali naš najvišji vrh. Triglav je bil »veličanstvo«, kot ga imenuje Kugy v svojih knjigah.

Poletje za poletjem sem upala – a šele leta 1930, ko sem bila stara 37 let, se mi je želja izpolnila. Pridružila sem se v Vratih nepoznani družbi, šli smo po Tominškovi in 1. septembra sem v najlepšem vremenu dosegla Aljažev stolp. Vsa prevzeta od planinske sreče sem obstala in strmela v daljave. S svetim spoštovanjem sem prvič odtisnila triglavski žig v svojo planinsko izkaznico in pripisala: »Velikan me je pre-

* Avtorice bralci PV poznajo. Pred leti ja je predstavil Vilko Mazi, senior planinskega kulturnega dela. nekajkrat pa se je v našem listu sama oglasila. Uredništvo jo je naprosilo, da nam ob svoji osemdesetletnici opiše svoja planinska pota. – (Ured.)

stražil in očaral! Sestopila sem z dvema Bavarčema čez Sedmera jezera po Komarči v Bohinj.

Na tej moji prvi poti na Triglav so se »rodile« moje »planinske knjižice«. V planinsko legitimacijo sem odtisnila vse žige od Peričnika do Bohinja. In vsak svoj nadaljnji izlet sem vpisala in potrdila s štampiljko. Sprva sem imela zveščke v planinski izkaznici in pritiskala sem le žige, zabeležila datum, družbo, vreme in kratke pripombe. Ko sem imela že pet zveščkov, sem jih dala vezat v usnje s precejšnjim dodatkom praznih listov in z zlatim napisom na platnici »Moje gore«. Veliko veselje sem imela s to prvo vezano knjižico. Ko so bili tudi ti prazni listi popisani, sem dala delat drugo ravno tako knjižico in za tem tretjo in nato kar več knjižic skupaj. Vezal mi jih je knjigovez Pogačnik, ki je tudi rad hodil po hribih.

Tako sem v 43 letih napolnila 15 knjižic s planinskimi spomini in žigi. In še nekaj praznih me čaka, ki jih pa verjetno ne bom utegnila porabiti...

Koliko so vredni taki zapiski, ve le tisti, ki jih sam vodi. V njih hraniš dragocene spomine, enkratna doživetja, da z leti in desetletji ne zbledijo in se ne pozabijo. Pokojni prof. Wester, ki je tudi sam vodil dnevnik svojih tur, je imenoval moje knjižice »dragulje«. Jaz pa jim pravim »zakladnica mojih srečnih dni.«

Zabeležen in z žigom potrjen imam vsak izlet vseh 43 let. Bila sem 32-krat na Triglavu, 5-krat na Prisojniku, 13-krat na Begunjsčici, 7-krat na Mojstrovki, 4-krat na Stolu in Golici, 3-krat na Mangartu, Krnu in Storžiču, 2-krat na Jalovcu, Škrlatici in na Kepi; na Kukovi špiči, Špiču, Dovškem križu, Gamzovcu, Rjavini, Stenarju, Cmiru, Vrbanovi špiči, Tičarici, Kanjavcu, Debeli peči, Svinjaku, na Bavškem Grintovcu, na Raduhi, Košuti, 7-krat v Kamniških planinah z Grintovcem, Kočno in vsemi vrhovi od vseh strani, na Učki, Golakih, Kleku, Nanosu, Cavnu, Črni prsti, Blegošu, Ratitovcu itd. Na hribočku vseh hribočkov Sv. Miklavžu nad Moravčami sem bila 53-krat, na Jančah 22-krat, 17-krat na Lovrencu nad Polhovim Gradcem, na Loški koči pod Starim vrhom 15-krat, 10-krat na Kumu, 7-krat na Mrzlici, 5-krat na Lisci, 16-krat na Lubniku, 7-krat Limbarski gori, 14-krat na Taležu, 10-krat na Treh kraljih, 21-krat na Joštu itd. Ni ga vršička naše mile hribovite domovine, da ga ne bi spoznala.

Pri mojih 50. letih so se v knjižicah zvrstili vrhovi: Škrlatica, Cmir, Vrbanova špiča, Rjavina, Mangart, Bovški Grintovec, Svinjak, Raduha, vsi vrhovi v Kamniških.

Za Prisojnik sem avgusta 1947 naprosila Hanza Vertlja, da me je peljal po razpiti »Hanzovi steni« čez snežišče skozi Okno in po tedaj nezavarovanem grebenu na vrh. Sestopila sva z vrha naravnost po dobro zavarovani steni do snežišča. Bilo je nepozabno doživetje.

Le en vrh je še »stal«, Jalovec! Več let sem sanjala o njem in si ga od vseh strani in vrhov ogledovala: Ali ga bom dosegla? Kranjčana Slavko Jenko in Roman Herlec sta me vzela s seboj in pridružila se je še Angelca Pečanova. Srečno smo prešli ledeni ozebnik in ob svitu jutranje »glorije«, ki nas je spremljala, smo dosegli vrh Jalovca; bilo je 9. septembra 1948, ko sem bila stara 55 let. Sestopili smo po tedaj nezavarovani Travnški steni na Vršič. Hodili smo 15 ur. Noge so me bolele – srce pa je bilo potolaženo.

Nekaj let kasneje sem še enkrat obiskala ta božanski vrh s Primožem Ramovšem od lažje strani – iz koč pod Špičko.

Od višjih vrhov sta mi ostali samo dve neizpolnjeni želji: Kanin in Olševa. Oba sem naskočila, pa sta me žal zavnila.

Kot v odškodnino pa mi je bila navržena zahtevna »Kugyjeva polica« nad Triglavsko steno. Zanj se imam zahvaliti prof. Francetu Avčinu, ki sem ga na Kredarici naprosila. V knjižico pa mi je napisal: »Dobro delo je lažne nasiti in žejne napojiti v planinah. V lep spomin na Kugyjevo polico 11. IX. 50« France Avčin. Zelo sem mu hvaležna!

Triglav sem obdelala z vseh strani v lepem in slabem vremenu, dvakrat celo po Triglavski steni z Janezom Brojanom. Ko je bil Aljažev stolp še ves zakopan v snegu, smo se fotografirali na stolpovi strehi, bilo je 9. julija 1939. Peljala sem družbo »novincev« z Dolenjskega prvič na Triglav. Vsega sem okrog 30 »novincev«, tudi Zagrebčanov, peljala na Triglav, najrajši čez Prag in Sedmera.

Vse je točno zapisano in z žigi potrjeno v mojih knjižicah.

Vodim tudi indeks, v katerem so po abecednem redu vpisani vsi izleti in tako lahko takoj pogledam, kolikokrat sem bila na tem ali na onem vrhu in v kateri knjižici je izlet vpisan.

Svojim planinskim knjižicam posvečam največjo pažnjo. Vsaki novi knjižici napišem na prvo stran posvetilo, prisrčen pozdrav in dobrodošlico svoji ljubi spremljevalki v planinski raj. In ko je knjižica napolnjena, ji napišem na zadnjo stran iskreno besedo v slovo. Vse je skrbno in drobno napisano.

Na koncu vsakega koledarskega leta naredim »Pregled in bilanco« o svojih planinskih doživetjih. Ta bilanca izkazuje, koliko izletov sem naredila, koliko žigov sem lastnoročno odtisnila. Nekateri trdijo o meni, da sem zbirateljica štampiljk. To pa ni res! Z žigom samo potrdim resničnost izleta. Nobene neprisluzene štampiljke ni v mojih knjižicah.

Naj povem še, da vodim tudi »Statistiko vseh izletov« od leta 1930 dalje. Ta izkazuje do konca leta 1972 kar visoke številke: 1520 izletov, od teh 208 večjih tur ali potovanj in 4100 žigov. Pa to so suhoparne številke, ki ne pomenijo nič, ako ne bi bila vsaka in vse prepojene z veliko ljubeznijo do gora in do naše ožje domovine.

Po višjih hribih sem največ hodila s Primožem Ramovšem. Prehodila sva vse Julijce, Karavanke in Kamniške. Na Triglav sva skupaj romala desetkrat. Pa tudi sosedne inozemske hribe sva obiskala: vso Kanalsko dolino do Ojsternika, Dobrač, Grlico in druge na Koroškem in vrhove okrog Salzburga in Innsbrucka, nekatere z žičnicami. S Francko Merhar sva veliko hodili po koroških hribih in po italijanskih Dolomitih, večinoma peš kot turistki z nahrbtnikom, nekaj pa z busi in žičnicami. Tudi kočje okrog Treh Cin sva peš obiskali.

Leta 1948 sem na Kumu srečala vnetega hribolazca Ivana Lazarja, ki se je v planinah podpisoval »Hribolazar«. Od tedaj sem hodila redno z njim in še hodim. Imeli smo svoj »krožek«, ki smo ga imenovali »Mali hribolazar«. Hribolazar je bil predsednik, jaz tajnica, vsi drugi pa člani: Fanči Špeletič, Francka Merhar, Elza Urbančič, Angelka Pečon, Pepca Selevšek, Anica Zmavc, Nika Bučar, Silva Keršinar, Fani Zeleznik, Primož Ramovš in drugi. Hodili smo vsako nedeljo, tudi pozimi, ne vedno vsi, najzvestejša pa sta bila Hribolazar in Fanči Špeletič. Jaz sem kovala načrte – vedno kaj novega – Hribolazar je vodil. To so bili lepi časi!

Pretaknili smo vse višje in nižje hribe, vse kotičke, doline in vse hudičeve grabne in lectove gradove od obmejnega Kozjaka nad Pohorjem do Kostelja ob Kolpi, od Golakov in Trstelja do Gomile v Prekijji. Tudi v sosedno Hrvaško smo lezli: na Strahinjščico pri Krapini, na Kalnik pri Križevcih, na Ravno goro in Trakoščan, na Klek pri Ogulinu, na Zagrebško goro – Sljeme in celo Trebevič pri Sarajevu smo obiskali.

Naš Hribolazar pozna vsako slovensko »špansko vas«. Njemu se imam zahvaliti, da sem do podrobnosti spoznala vse skrite dolince in vršičke naše ožje domovine. Kot »večni mladenič« s 83 leti se še vedno poganja čez hrib in čez plan in v letošnjem maju sem z njim začela »Loško planinsko pot« od Križne gore do Čepulji. Na našega očaka je zlezel 35-krat, trikrat celo peš iz Ljubljane, Rimska cesta 23, do vrha Triglava čez vse hribe in doline. Za to avanturo me pa ni dobil.

Pravijo, da ni pravi planinec, kdor ni bil nikdar primoran bivakirati pod milim nebom. Tudi dr. Kugy je bil s svojimi vodniki parkrat prisiljen na prostem bivakirati. Meni je bila ta »sreča« štirikrat »poklonjena«. V Kamniških na sedlu med Kočno in Grin-tovcem, ko nas je noč prehitela; na Menini planini, ko v temi nismo našli kočje, v Julijcih pod Podrto goro in v steni Dovškega Gamzovca. Takrat sicer planincu trda prede, pozneje pa se tako rad spominja tega izrednega doživetja.

»Glorijo«, ta naravni nebesni pojav, ko vidiš lastno silhueto v krogu mavričnih barv, sem večkrat doživela zjutraj zgodaj ali ob zahajajočem soncu. Vsakič sem to zabeležila v svojo knjižico.

V knjižicah so tudi podpisi slavnih mož in velikih alpinistov, ki sem jih srečala na svojih gorskih poteh ali pri predavanjih v Ljubljani: Dr. Julius Kugy in njegova dva trentarska vodnika Anton Tožbar in Andrej Komac; himalajci Herman Buhl, Heinrich Roiss, Maurice Herzog, Ricardo Cassin, Lambert Raymond itd.

Na gorskih turah sem se večkrat seznanila z inozemci in kot sorodne duše smo postali prijatelji. Nizozemci kar dobro obvladajo nemščino in tako si dopisujem z družino Van Nes iz Den Haag-a in z družino Ben Bos iz Amsterdama. Posvetili so mi celo članek v svoji planinski reviji.

Planinec iz Beljaka, ki sem ga srečala na Golici, naju je s Francko in tudi Primoža vodil večkrat po koroških hribih. Dve Dunajčanki, ki sva jih s Primožem srečala v Rifugio Pellarini, sta na naše povabilo prišli sem in tu prvič prehodili Julijce, Triglav, Prisojnik, Mojstrovko, Jalovec, Razor. Gore pletejo poznanstva in prijateljstvo med narodi.

Sploh sem v gorah srečala in spoznala veliko lepih, kremenitih značajev. Gore so jim z leti ostgale sebičnost in domišljavost in jih oblikovale v plemenite osebnosti.

Kot cvetje v jeseni se mi je – šibki ženski – v poznih letih nasmehnila največja planinska sreča: vstop v alpinistični svet, v bivake, v navezo, v stene.

S 53 leti sem se prvič navezala na plezalno vrh. Janez Brojan me je peljal v severno Triglavsko steno po slovenski smeri z izstopom na Prevčevem stebri. Za mojo 60-letnico sem plezala z Brojanom isto smer z izstopom na Zlatorogove steze mimo »Ustoličenja« (glej moj članek Pl. Vest. 1970/6).

Slavo Jenko me je vodil po še težjih smereh. Imela sem 63 let, ko me je peljal v družbi Francke Merhar na Storičev bivač, kjer smo prenočili, naslednji dan pa sestopili po isti smeri.

Višek moje planinske sreče je bil Dovški Gamzovec, ko sem z 71 leti s Slavotom in Francko plezala Aleksičovo smer in smo morali v steni bivakirati. To svoje največje alpinistično doživetje sem opisala v PV 1971/2.

Janez Brojan in Slavo Jenko sta mi pokazala skrivnostno osrčje gorskih velikanov. Pripomogla sta mi, da sem se seznanila z vsemi bivaki in sem v njih prenočevala. Moj prvi bivač je bil Matevžev bivač I. v Veliki Dnini. Slavo mi ga je dolgo obljubljal

in 24. junija 1955 izpolnil obljubo. Pridružila sta se nama tudi Primož in Stefi Ramovš. Bivak visi z železnimi vrvmi privezan in pribit na steno Male Ponce, ker se je kameniti podstavek porušil. To je bil moj prvi bivak, ki sem ga odklenila. Dolgoletna želja se mi je izpolnila.

Moje planinsko srce pa ni mirovalo. »Vse bivake moram čimprej doseči!« sem si dejala in naprosila Janeza Brojana, da me je že 24. julija peljal na bivak II pod Splevto in Rokavi. Odklenila sem »Dvojko« in šla z Brojanom naprej na Dovški Križ.

Še isto leto meseca oktobra smo s Francko v družbi Slavota in Bojana Jenka prenočevali v bivalu III za Akom in naslednji dan preko Kotličev prišli na Srce pod Špikom. Naslednja leta sem obiskala še »Iskro« na Kočni, bivak pod Ojstrico, na Staržiču in četvorko na Rušju.

V veliko veselje in zadoščenje mi je, da sem svojima najboljšima prijateljema Francki in Primožu posredovala vstop v nemarkirani alpinistični svet bivakov in plezanja v navezi. Za vse pa se imamo vsi trije zahvaliti požrtvovalnemu alpinistu Jenku iz Kranja.

Vsa ta doživetja mojih poznih let so napolnila moje srce z nepopisno srečo. Polna hvaležnosti sem vsakič čutila, da me je gora milostno sprejela.

Nocoj sem v duhu povasovala v Triglavski steni »Pri možicu«, Brojan mi je razkazoval police, grape, okna in kamine...

Kaj čuda, da se cele tedne nisem znašla v vsakdanjosti. Kot v sanjah sem lebdela in tavalna po skalnatih pečinah in iskala izgubljeni raj...

Res! Izgubljeni raj! Saj moj dan se je močno nagnil in vrata v skalnati raj so se zame zaprla... Vendar ne odneham. Hitim še po zelenih pobočjih in gozdnih stezah, da še ujamem predstraže in se z njimi pogovorim... Vsak izlet v hribovski svet je zame požirek nebeškega nektarja, ki mi oslaja trpko starost.

Če bi me kdo vprašal, zakaj hodim in se mučim po hribih, bi bil edino pravi odgovor prof. Franceta Avčina: »Ker moram.«

In če bi me še kdo vpraševal, čemu ves ta nepotreben trud s težkim nahrbtnikom, bežanje pred pretečim viharjem in nevihto, prenočevanje na trdih klopek ali po tleh v prenapolnjeni koči ali kar pod milim nebom ali celo v steni privezan in pribit. Čemu vse to? Ko imaš doma udobno sobo in mehko posteljo?

Ker moram! Ker me gore kličejo in s silo vlečejo: »Pridi, odpočij se pri meni, naužij se mojih lepot, vsemi si nekaj iz mojega skrivnostnega bogastva.«

In tako hodimo in se poganjamo po gorah in hribih, da bi se spočili in se bogatejši vrnili v trdo vsakdanjost.

Hvala ti, Ratitovec, ti prelepa, zame sveta planina, ki si me v nežni mladosti poklicala in me še vedno kliče z vseh hribov in vrhov: »Pridi, odpočij se pri meni! Toliko ti imam še povedati...«

Koča pri Sedmerih triglavskih jezerih iz l. 1878 (gl. str. 523)

Foto Fr. Paulin, Jesenice

DRUŠTVENE NOVICE

DVA ZAPISA O ZASEDANJU GO PZJ

1. GO PZJ na Osovlju

V soboto, 14. julija 1973, so se v planinskem domu Osovlje na Fruški gori zbrale delegacije vseh planinskih zvez na zasedanje GO PZJ.

Obsežen dnevni red je zajel vso dejavnost osrednjega posvetovalnega organa jugoslovanskih planincev, razprava pa je tekla predvsem o delu komisij GO PZJ in o statutu, ustavili smo se še pri vprašanju reciprocitete pri storitvah planinskih koč in domov med organizacijami UIAA.

Delo komisij je kljub naporom posameznih načelnikov dokaj težavno. Franci Savenc, predsednik KKA, je odkrito vprašal, ali naj komisija sploh še obstaja. Razprava je ugotovila, da bi ne imelo smisla obupavati, saj brez komisij in specializiranega dela ne more biti PZJ. Res pa je, da se pozna pomanjkanje sredstev, da manjka primernih ljudi in da ne nazadnje zelo močno motijo tudi neusklajena mnenja in medsebojni odnosi v posameznih zvezah.

Proračun za leto 1973 kakor tudi poročilo o finančnem poslovanju za preteklo leto sta bila sprejeta brez bistvenih pripomb. Dokaj živahna je bila razprava o predlogu statuta. V podrobnosti se ne bom spuščal, naj zapišem predvsem to, da je predlogu po pariteti v odločanju in zahtevi po soglasnosti pri odločitvah sledila tudi odločitev, da bodo prispevke iz članarin posamezne zveze prispevale po pariteti, torej ne po številu članov.

Predlogi za odlikovanje so bili sprejeti z nekaj dopolnitvami brez pripomb. Glede reciprocitete v kočah, ki jo je PZH sprejela v svojem okviru, medtem ko PZS že lep čas daje 10 % popust članom UIAA, so bile nekatere zveze ravnodušne. Neke skupne odločitve pa ni bilo moči sprejeti, ker bi naše organizacije očitno prizadete, še zlasti pa tista društva, ki imajo objekte z največjim številom obiskovalcev.

Konec sestanka je bil posvečen volitvi novega predsednika. Dosedanji predsednik dr. M. Breclj si je v 13 letih, ko je bil na čelu PZJ, pridobil mnoge simpatije in nedeljeno podporo. Zveza je lepo napredovala, bila zelo prodorna in napredna v odločitvah, bila je res enofna in kot se je izrazil sam dr. Breclj v poslovnem nagovoru: »...se je prav zaupanju zahvaliti za dosežene rezultate. Človek dela marsikje; takih okoliščin, tako ugodnih pogojev, kot sem nanje naletel tu, ni lahko najti.«

Predsedstvo je prevzel Božo Škerl, predsednik PZH. Ko smo se razhajali, smo mu zaželeli mnogo uspeha in, seveda, obljubili sodelovanje in pomoč.

Za uspel sestanek smo delegati lahko hvaležni tudi marljivim planincem AP Vojvodine, ki so nam oskrbeli prijetno zavetje. Žal se je večina delegacij podala domov takoj po zasedanju, da se niso mogle udeležiti prireditve, ki so jih za soboto zvečer in nedeljo dopoldne pripravili planinci iz Iriga in Vrdnika. Tiha lepota fruškogorskih gozdov, trat, prostranih jas nas je očarala. Ni ga koščka zemlje, kjer bi naše oči ne mogle najti skritih lepote.

Pavle Šegula

2. Osmi seja GO PZJ

Planinsko zvezo Slovenije so zastopali dr. Miha Potočnik, ing. Miro Černivec, Franci Savenc, Tone Strojin, ing. Pavle Šegula in Jože Rajer.

Na dnevnem redu je bilo več pomembnih točk, med njimi moramo omeniti dve, o katerih so delegati še posebej zavzeto razpravljali. Tako so opredeljevali svoja stališča do alpinistične dejavnosti in skušali uskladiti statutarne določbe glede enakopravnega zastopstva republik in glede financiranja dejavnosti PZJ. Že pri poročilu glavnega odbora PZJ so imeli nekateri kritične pripombe glede pravočasnih podatkov iz republiških planinskih zvez. Število članstva sta povečali samo PZS in PZH, medtem ko je pri drugih zvezah članstvo upadlo. Črna gora ima že tri leta enako število članov.

Poročilo komisije za alpinizem je izzvenelo, da koordinacije pravzaprav ni in da je alpinistična dejavnost razen v Sloveniji in delno v Hrvaški stvar posameznih navez. Debata ni začrtala obetajočih perspektiv. Brez pravega interesa je šla mimo tudi V. JAHO. Kaže, da bodo v njej sodelovali tudi hrvaški planinci, saj bodo prihodnje leto praznovali 100-letnico organiziranega planinstva.

Poprava statuta PZJ je v tem, da bodo vse republike v glavni odbor PZJ delegirale po 5 delegatov, pokrajini po 2. Komisije PZJ bodo sestavljali zastopniki vseh zvez, na mestu predsednika in podpredsednika pa se bodo po vrsti menjavali zastopniki vseh planinskih organizacij. Pomembno je, da se bodo sklepi sprejemali samo soglasno. Po prvotnem predlogu naj bi se prispevek republiških zvez za dejavnost PZJ financiral po številu članov, ki jih združujejo planinske zveze. Na opozorilo delegacije, da bi 74 000 slovenskih planincev po tem načelu lahko preglasovali, saj imajo v glav-

8. seja

GO PZJ

osovlje fruška gora

nem odboru manj delegatov, kot jih ima ostalih 50 000 jugoslovanskih planincev, je bilo sprejeto stališče, da preglasovanja ne more in ne sme biti. Zanimivo razpravo je povzročilo sprejetje delegatskega sistema v zastopstva republiških in pokrajinskih zvez. Da bi se ohranila kontinuiteta delegacij, je bilo predlagano, naj bo peti član republiških delegacij nestalni član.

Na predlog slovenske delegacije se je v statut, s tem pa tudi v znak, vneslo besedilo Planinski savez Jugoslavije tudi v slovenščini in makedonščini.

Osnutek pravilnika o orientacijskem tekmovalstvu, ki je v praksi pa tudi na poprejšnjih rednih sejah glavnega odbora PZJ povzročal hudo kri, splah ni prišel v razpravo.

Tone Strojín

BOŽO ŠKERL, NOVI PREDSEDNIK PLANINSKE ZVEZE JUGOSLAVIJE

Na seji Glavnega odbora Planinske zveze Jugoslavije dne 15. julija 1973 je bil za predsednika Planinske zveze Jugoslavije izvoljen dosedanji podpredsednik tovariš Božo Škerl. Tov. Škerl se je rodil l. 1922 na Trsatu nad Rijeko. Planinec je postal že v otroških letih, ko je s svojim očetom, znanim športnim delavcem in planincem, začel zahajati v gore. Leta 1937 je postal član »Velebite«, podružnice takratnega Hrvatskega planinskega društva.

Leta 1941 ga najdemo med prvoborci. V NOV je opravljal vrsto važnih političnih in vojaških dolžnosti. Po vojni je ostal v aktivni vojaški službi in bil na več odgovornih položajih v Ljubljani, Sarajevu, Beogradu in Zagrebu, kjer je še sedaj kot polkovnik JLA in opravlja dolžnost načelnika Srednje tehnične šole ko-

penske vojske JLA. Končal je Višjo vojno tehnično akademijo v Zagrebu. Odlikovan je z mnogimi vojnimi in drugimi odlikovanji.

Po vojni se je vključeval v planinska društva povsod, kjer ga je vodila službena pot. Tako je bil član PD Ljubljana Matiča (1945), kasneje je bil v Beogradu član PD Avala, v Varaždinu član PD Ravna gora, v Zagrebu se je vključil v PD Sutjeska – društvo pripadnikov zagrebške garnizije. Vrsto let je bil predsednik tega društva, ki je pod njegovim vodstvom doseglo izredne uspehe, posebej pri porastu članstva. Zaradi njegovih uspehov v planinskem društvenem delu so mu bile dodeljene nove dolžnosti v izvršnem odboru Planinske zveze Hrvatske, kjer je bil najprej načelnik planinskih vodnikov.

Delegati GO PZ Jugoslavije so zborovali v Osovljah na Fruški gori

- 1 Slovenske delegate je vodil predsednik PZS dr. Miha Potočnik.
- 2 Novi predsednik PZJ tovariš Božo Škerl ne bo brez dela. Na sliki v pomenku o težavah alpinizma v BiH. Sogovornik je Dane Pavičević.
- 3 Radmila, Lela in Jelica, tri gracije PZ Jugoslavije. Marljive in prizadevne planinske delavke.
- 4 Gozdovi ceste in stolpi – tri značilnosti Fruške gore.
- 5 Predsednik dr. Marijan Brecelj odhaja. Slovo po 13 letih plodnega dela. Naj živi novi predsednik!
- 6 Spomenik brcem NOB je simbol bratstva in enotnosti našin narodov v najtežjem obdobju njihove zgodovine. Ista sloga, prijateljstvo in iskreno sodelovanje je značilno še dandanes za planince vseh narodov Jugoslavije.
- 7 Obsežni dnevni red in problematika so pritegnili pozornost vseh delegatov.
- 8 Srečanje na Fruški gori so izvedli in pripravili planinci AP Vojvodine z Milanom na čelu. Slavko Dokić, propagandist PZJ, zasebno pa očarljiv kramljač in pripovedalec, nam je povedal marsikatero veselo in duhovito zgodbo.
- 9 Makedonci so sodelovali na moč aktivno. V novi GO PZJ so prispevali tudi podpredsednik prof. Džambasa.
- 10 Sava Pantić, naš dolgoletni znanec in prijatelj, je zastopal planince Kosova in Metohije.

ing. Pavle Šegula

Leta 1965 je bil izvoljen za podpredsednika, leta 1967 pa za predsednika Planinske zveze Hrvatske. Je dolgoletni član Glavnega odbora Planinske zveze Jugoslavije, od leta 1971 pa podpredsednik PZJ. Sodeluje in je član Komisije IS SR Hrvatske za telesno kulturo in opravlja dolžnost podpredsednika športnega odbora zagrebske garnizije. Odlikovan je z zlatim častnim znakom Planinske zveze Jugoslavije, zlatim častnim znakom Planinske zveze Hrvatske in enakim odličjem PZ BiH. Zaradi svoje dinamičnosti, preudarnosti energije, človeške topline in tovarštva je med planinci izredno priljubljen.

Našemu novemu predsedniku želimo pri opravljanju težke in odgovorne naloge mnogo uspehov in zadovoljstva.

J. R.
(po reviji »Naše planine«)

DR. MARIJAN BRECELJ

Pravzaprav nas je presenetilo, navedli smo se že, da nosi vrhovno odgovornost v jugoslovanski planinski organizaciji dr. Marijan Breclj. Ko pa smo zvedeli da je po 13 letih predsedniško funkcijo odložil, smo se zavedeli, da je iz planinske naveze odstopil mož, čigar sposobnosti in odlike bo naša organizacija res težko pogrešala. Vemo sicer, da se planinstvu s tem ni odpovedal in da se bomo k njemu še zatekali po prijateljsko pomoč in nasvete. Prav te dni se je moral udeležiti otvoritve nove koče na Dolici in s svojo prisrčno besedo izpričal, kako mu je pri srcu vse, kar se godi v naših gorah in v našem planinstvu.

Kdor ga pozna od mladih let, ve, da je s hribi povezan od otroške dobe, saj mu je kazal pot v gorsko naravo njegov oče dr. Anton Breclj, znamenit slovenski zdravnik, politik in publicist, velik domoljub in ugleden razumnik vse od goriških let pred prvo svetovno vojno do velike preizkušnje v drugi. V desetletju pred njo je bil dr. Marijan Breclj že sredi našega kipečega planinskega, plezalskega in smučarskega življenja zelo pomembna, pritegujoča osebnost. Lepo je zapisal in z glorio spominov na srečne dni obsijal tisto dobo Fedor Košir, njegov najljubši prijatelj, v svojem voščilu za šestdesetletnico: V gorah smo doživljali »čudovite sanje o vsem lepem in dobrem. Ni bilo srečnejših ljudi, kot smo bili mi tedaj«.

Dr. Marijan Breclj je bil po svojem značaju in osebnosti planinski tovariš, »ki mu ga ni para«, trdno središče svojega kroga, požrtvovalen, pogumen, močan in uspešen, mlajšim hribovcem zgled, vreden posnemanja. Že tedaj je bila njegova vloga v slovenskem javnem življenju izredno pomembna. Privlačnost njegove darovite osebnosti, ki ji je pripadla zgodovinska vloga v najodločilnejšem razdobju naše zgodovine, je imela svoje odseve tudi na odkritem in prirodnem vzdušju, ki je bilo tako značilno za njegova mlada leta po naših gorah in ki ga vse do današnjih dni izžareva z enako čistostjo in pristnostjo.

Njegov planinski dnevnik je bogat, priča njegove zvestobe, požrtvovalnosti in vztrajnosti. Vsako leto obišče vrh Triglava – že od svojega dvanajstega leta. Žal ni doslej nobeden zapisal neštivilnih tur, izletov, smučarskih pomladnih turnih smukov in plezarij, s katerimi je dopolnjeval svoje življenje v letih pred vojno. O tem, kako je planinstvo povezoval s svojim triletnim partizanskim življenjem, je sam zapisal v našem listu, da se je »miselno vračal k mnogoterim svojim hribovskim podvigom v svobodi in primerjal svoja takratna doživetja in občutke s čustvenim in miselnim svetom ki ga je pričel oblikovati novi čas z izredno sugestivno močjo. Moje predvojno prijateljstvo s planinami mi ni bilo samo dragocena fizična pomoč v mnogih naporih, ampak večkrat tudi duševna uteha v različnih razpoloženjih, ki so spremljala naše partizansko življenje« (gl. dr. Marijan Breclj, Moja prva partizanska tura, PV 1960, str. 579 in sl.).

Po vojni ga je takoj prevzela stara ljubezen do gora in opravil je vrsto plezalnih vzponov, največ v navezi z dr. Miho Potočnikom: Zlatorogove steze v triglavski steni, nemška smer skozi Okno, večkrat Zimmer-Jahnovo in slovensko, Grede v Rjavini, smer Potočnik-Jesih v Debeli peči. Veliki Draški vrh, novo smer v Mlinarici, Hornovo smer v Jalovcu, severni raz v Bavškem Grintovcu, Amfiteater–Dovški križ, turo Škrlatica–Zadnji Dolek–Srednji

Rokav-bivak II na Gruntu, kot predsednik PSJ pa je spoznal tudi gore v drugih republikah: Prokletije, Durmitor in nekatere bosanske gore. Bil je tudi na štiritisočaku Breithornu in na Olimpu (gl. Fedor Košir, Voščilo predsedniku PSJ dr. Marijanu Breclju ob jubileju, PV 1970, str. 197 in sl.). Vse te lepe, navdušujoče ture je vpeljal v svojo stromo življenjsko turo, na kateri je odločilno posegal v naše družbeno življenje. Ves čas so mu bile naložene odgovorne dolžnosti. L. 1942 je postal sekretar Izvršnega odbora Osvobodilne fronte, po osvoboditvi je bil dolga leta podpredsednik slovenske vlade in slovenske skupščine, na kar je odšel v Beograd na še odgovornejše funkcije.

Ko se je zdaj formalno poslovil od vodstva jugoslovanskega planinstva, se mu zahvaljujemo za vse, kar je storil kot najvišji planinski funkcionar. Z zadoščenjem lahko gleda na razvoj in dosežke naše organizacije od leta 1960, saj je pod njegovim vodstvom doživela pravi prerod in nov razcvet na vseh svojih delovnih področjih. Naj mu bodo žrtve, ki jih je posvečal planinstvu, oslojene z ljubeznijo, ki jo je vse dni svojega življenja gojil do gora, in ožarjene z novimi planinskimi dožitvami. Naj mu na gorskih poteh, v njegovem javnem in zasebnem življenju svetijo »prijazne zvezde«!

T. O.

IVANU OPREŠNIKU V SLOVO

V noči od 7. na 8. avgust 1973 je premimul Ivan Oprešnik, zvesti hišnik Zlatoroga, doma slovenskih planincev, izredno prizadevni in vsestransko delavni sodelavec UO PZS. 16. maja je izpolnil 75 let in skoraj do zadnjega diha vztrajal na delovnem mestu. Rodil se je v Arclinu pri Celju, sedem let star je že moral zdoma zakruhom. Bil je koroški-Maistrov borec. Kakšen človek je bil, naj širša planinska javnost razbere iz govora, s katerim se je od pokojnika poslovil na Zalah predsednik PZS dr. Miha Potočnik: »Globoko nas je pretresla nadvse žalostna in nepričakovana vest, da se je naš dragi dolgoletni sodelavec in tovariš Ivan Oprešnik po krajši bolezni za vedno poslovil od nas. Odšel je tako nenadoma, da komaj dojamemo in verjamemo to bolečo, nespremenljivo resnico.

Nič več ne bomo gledali v njegove vedre, živahne in dobrotljive oči, poslušali njegovega veselega prepevanja in zadovoljnega požvižgavanja okrog Kersnikove 11 in okrog Planinske zveze Slovenije. Zelo ga bomo pogrešali in zelo nam bo mnogim manjkalo v podobi, ki smo je že dve desetletji bili navajeni.

Ko se kot predsednik PZS v imenu njegovega glavnega odbora in številnih slovenskih planincev in kot nekdanji dolgo-

letni tajnik republiške skupščine tudi v imenu tamkajšnjih njegovih sodelavcev in znancev poslavljam, mi je pred očmi predvsem njegova človeška in delovna podoba. Vsa dolga leta je naš Ivan opravljal svoje delo z izrednim veseljem in pri tem nikdar ni štedil svojih moči in svojega časa. Lahko bi celo rekli, da je kdaj pa kdaj v svoji delovni vnemi v svojo škodo celo pretiraval. Mnogokrat je sam od sebe storil več, kot bi moral, in nemalokdaj tudi več, kot bi zmozel najpridnejši in najposobnejši.

Pri svojem delu ni poznal počitka: od jutra do pozne noči — pa tudi ponoči — ga je bilo moč videti, kako skrbi za naš ljubljanski planinski dom »Zlatorog« in njegovo okolico, kako s pedantno natančnostjo in naglico odpravlja našo planinsko pošto in mimogrede opravlja na desetine drobnih delovnih opravkov in nalog. Ob vsem svojem, včasih zelo nakopičenem in od nas planinskih amaterjev včasih zelo improviziranim in živčnem delu pa je bil vedno спокоjen, miren, tih, ljubezniv in skromen, vedno znoval pripravljen storiti uslugo še temu ali onemu. Razdajal se je vsem, ki smo delali z njim, za vsakega od nas je imel vedno toplo besedo in prijeten nasmeh. Pri tem pa je od dobrote in vedrine pogosto kar žarel, vedno pripravljen tudi na prijeten in šegav pomenek.

Življenjska pot našega Ivana nikoli ni bila poslana z rožicami. Vse življenje je trdo

delal in se vbadal z mnogimi težavami in preizkušnjami. Od bojev za osvoboditev Koroške po prvi svetovni vojni pa vse do njegove zadnje ure je bil vzor poštenjaka, resničnega proletarca in zavednega Slovenca. Kot takega ga nismo poznali in spoznavali samo na Planinski zvezi, temveč tudi že poprej, ko smo skupaj delali na republiški skupščini, za katere zunanjo podobo in prijetno ureditev je tudi vzorno skrbel.

In še nazadnje je do zadnje srage svojih moči izgoreval v delu, spokojno ugasnil in tiho, skromno odšel, kakor je bila pač njegova navada.

Ko se danes zadnjič in nepreklicno poslavljamo od našega Ivana, vemo, da je tako vzorno, kot je živel, sklenil tudi vse svoje življenjske in pozemeljske račune. Nikomur ni ostal ničesar dolžan: Vestno in skrajno natančno je poravnal vse svoje dolžnosti do družine, do vseh ljudi, do vseh stvari in do svoje nespremenljive usode, ki se mu je te dni iztekla. Lahko se tolažimo s tem, da mu tudi smrt ni bila pretežka, saj jo je sprejel pogumno in nadvse vdano. Za njim ne žalujemo samo mi, ki ga danes spremljamo k zadnjemu počitku. Spominjali se ga bodo številni planinci, ki so prek njegovih rok dobivali planinsko literaturo in mnoga radostna planinska sporočila.

Pogrešali ga bodo dolenski griči in njihovi gozdovi, pogrešala ga bo širna Poljuka in mnogokateri skriti mirni kotiček slovenske dežele in njene prelestne narave, ki jo je nadvse ljubil in spoštoval.

Tako ga bodo vzele vase tudi njene moči, nam pa bo ostal spomin na resnično dobrega človeka. Slovenski ljudje smo še iz starih časov navajeni, da v prisposodbi koga posebej pohvalimo, češ pridlen in deloven je kakor mravlja in dober kakor kruh. Lahko bi tudi rekli: delaven in dober kakor Ivan Oprešnik! Takega ga bomo še dolgo pomnili in lahko dajali mladim za zgled.

Slava njegovemu spominu!

PLANINSKO SLAVJE NA SLEMENU

V jubilejnem letu slovenskega planinstva (1893–1973) proslavljamo tudi sedemdesetletnico planinstva v gornjesavski dolini, v jeseniški občini.

Planinci iz Rateč, Podkorena, Kranjske gore, Gozda, Rut, Martuljka, Podkuž, Belce, Dovjega in Mojstrane, Hrušice, Jesenic, Javornika, Koroške Bele so izdelali program, s katerim so prispevali svoj delež k proslavi.

Že 25. februarja so gorenjski planinci slavili veliko slavo na najvišjem vrhu Karavank. V viharjem vremenu se je ude-

ležilo osmega spominskega pohoda na Stol preko 800 planincev. 6. maja so gornjesavski planinci izvedli 26. triglavsko mladinsko štafeto in Titovo štafeto izpod Jalovca.

10. junija so se zbrali na Golici, naslednjo nedeljo, dne 17. junija, pa so planinci iz jeseniške občine obiskali zamejske planince iz Celovca, Gorice in Trsta na Ojstrniku nad Ziljsko in Kanalsko dolino, kjer je bilo drugo prijateljsko srečanje zamejskih planincev z gorenjskimi.

PD Jesenice je pripravilo v mesecu maju tretjo, zelo uspelo slikarsko kolonijo na Vršču. Letos je bil uspešno izveden tudi peti Triglavski smuk z množično udeležbo (13. maja), dan poprej pa so naši najboljši alpski smučarji in alpinisti izvedli smuk z vrha Triglava (Franci Mrak iz Kranjske gore, Mitja Košir iz Jesenic in Janez Brojan iz Mojstrane).

Plezalca in alpinista ing. Janez Dovžan, Miha Smolej iz Dovjega in Mojstrane sta zastopala naš alpinizem v naši prvi odpravi v fantastične stene El Capitana.

21. junija ob 17. uri so planinci slovesno odprli v avli občinske skupščine slikarsko planinsko razstavo, na kateri so planinski krajinarji (13) razstavili 41 del iz treh slikarskih kolonij na Vršču iz leta 1970, 1972 in 1973.

Ob 19. uri so bile v prostorih »Partizana« Jesenice odprte kar tri razstave. Največ zanimanja je bilo namenjenega GRS in planinski foto razstavi, ki jo je uredil Foto klub »Andrej Prešern« iz Jesenic, ki obhaja 50-letnico.

Muzejski planinski delavci v mnogo pretesnih prostorih niso mogli urediti in prikazati popolnega razvoja planinstva. Vendar je tudi ta del pričal o napredku planinstva.

Svojo zmogljivost so planinci jeseniške občine dokazali v nedeljo 1. julija na praznično okrašenem Vršču in Slemenu. Praznik gornjesavskih gornikov so pozdravili predsednik PZS ing. Miha Potočnik, zastopniki in predstavniki zamejskih planincev iz Trsta, Gorice in Celovca, govorniki iz sosednjih planinskih društev in predstavniki družbenopolitičnih in športnih ter telesnovzgojnih organizacij. Pokrovitelj Železarna Jesenice pa je poslala na to veliko planinsko slovesnost svojega glavnega direktorja mag. Petra Kunca, dipl. inž., ki je kumoval novemu praporu PD Jesenice.

Jeseniška železarska godba, v kateri so bili tudi trije godbeniki, ki so leta 1924 igrali na vrhu Triglava ob razvitju prapora TK Skala (Sorgo, Ravnik in Korantar) je igrala, pel je gimnazijski pevski zbor Blaž Arnič, recitatorji so deklamirali. Bila je res lepa planinska prireditev, ki se je udeležilo nad 500 gostov.

Uroš Župančič

PLANINSKI ZBOR NA KOPITNIKU

PD Rimske Toplice je 19. avgusta t. l. povabila ljubitelje prelepega zasavskega hribovskega sveta na proslavo 20-letnice svojega obstoja in 80-letnice SPD. Na Kopitniku je v zadnjih letih zrasel ličen planinski dom ki že ima širok krog obiskovalcev iz Ljubljane, Zagreba in Zasavja. Proslava je pokazala, da se je društvo utrdilo, da priteguje vedno več mladine in da uspešno izpolnjuje svoj delovni program.

Iz kako skromnih začetkov je zrasla ta lepa postojanka na cvetnatem, mikavnem hribovskem svetu med Rimskimi Toplicami, Ogečami, Marnim, Turjami in Zidanim mostom! Kakšno presenečenje za človeka, ki je l. 1955 stal na Trebežnikovem gruntu pod kozolcem, kjer je l. 1953 ustanovljeno PD Rimske Toplice prižgalo svoje skromno ognjišče! Trebežnik je popustil že pred vojno in grunt je prišel v roke veleposestnika in lastnika zdravilišča Rimske Toplice dr. Uliča. Planinci so posestvo prevzeli iz SLP občine Hrastnik in že l. 1956 obratovali v popravljani kmečki hiši. L. 1961 so jo elektrificirali, l. 1964 obnovili še en prostor, l. 1969 in 1970 pa zbrali sredstva za sedanji planinski dom Kopitnik, ki smo ga res lahko veselili. Ni še obračuna, tako – na pogled – bi novogradnjo ocenili na 40 milijonov S din. Društvo je gradilo izredno ekonomično in marljivo, zelo velik del zavzema prostovoljno delo in prav bi bilo, da bi bilo izkazano s številkami. Skromnost v tem primeru ni upravičena, saj rezultati kažejo, da se v planinskih vrstah vedno znova poraja navdušenje za ustvarjalno delo, ki nikoli ni plačano. Prav pa je, če se natančno registrira – že zaradi zgleda in spomina. Od PZS je za novogradnjo društvo dobilo le 2,5 milijona S din, kar je tudi zelo zgovoren podatek.

Prireditve je bila tako skrbno organizirana, da zasluži vso pozornost in pohvalo. Po slavnostnem govoru predsednika PD tov. Danija Škornika, ki vzorno vodi društvo vse od l. 1955, je spretni konferencier tov. Leopold Pavčnik ves program smiselno povezal in z izvajalci ustvaril zbrano in obenem prijetno, čustveno ogreto razpoloženje.

Sodelovali so: moški zbor iz Rimskih Toplic in železničarska godba iz Zidanega mosta z dirigentoma Julijem Goričem in Mirkom Hrovatičem, recitatorja Božena Pavčnikova in Marjan Knez. Vsi so poželi zaslužen aplavz, saj so s svojim nastopom in programom dostojno predstavili kulturni nivo svojega kraja in svojo zmogljivost, obenem pa kulturne pobude, ki so tako značilne za slovensko planinstvo.

Planinski zbor je v imenu PZS pozdravil prof. T. Orel, v imenu planinskega odbora mesta Zagreb magister Ivan Štok,

ki se je prireditve udeležil z večjo družbo iz Zagreba, tov. Stanišić, zastopnik PD Železnica iz Zagreba, in zastopniki sosednjih planinskih društev iz Hrastnika, Trbovelj, Sevnice, Rače, Dola in Celja. Tov. Cveto Knez je zastopal občinsko konferenco ZKS, tov. Zlatko Pavčnik pa občinsko konferenco ZMS Laško.

T. O.

OTVORITEV NOVE PLANINSKE KOČE NA GROHATU

Kdo bi si pred 20 leti mislil, da se bomo na prelepem Grahatu pod severnim ostem mogočne Raduhe zbrali ob tako imenitnem planinskem domu, kakršnega je 12. avg. t. l. odprlo PD Mežica! Koroški in savinjski častilci Raduhe, ki poznajo letne in zimske čase te orjaške gorske gmote med Črno in Solčavo, se spominjajo skromnega bivaka iz l. 1948, ki je bil zametek novega planinskega doma. Z njim so koroški planinci zares smiselno praznovali 80-letnico SPD, ki se je po l. 1893 šele pripravljalo na gospodarsko kljubovanje velikanemškemu osvajanju slovenskih vrhov.

Nova gradnja pomeni veliko delovno zmago PD Mežica. Delo so zastavili 4. 7. 1969 po zamisli ing. arh. Franca Mesnerja iz Raven in nato gradili pet kratkih sezon, saj se zima na Grahatu rada potegne, poleg tega pa so gradnjo zavirale finančne težave. Društvo je vse ovire spretno premagalo in dobilo pomoč pri moziški in ravenski občini, pri nazarskem podjetju »GLIN« – obrat Solčava, pri gozdnogospodarskem obratu v Črni, pri ravenski železarni, mežiškem rudniku in še prenekaterih delovnih organizacijah, ki žal niso bile navedene v otvoritvenem govoru. Planinska zveza Slovenije je novogradnjo podprla s 17 milijoni S din in z agregatom za elektriko. Društvo samo je zbralo 22 milijonov S din in se zadolžilo za 10 milijonov S din. Velik delež je doprineslo prostovoljno delo, celih 7860 ur. Vrednost tega zastojnega dela je ocenjena z 12 milijoni S din.

V otvoritvenem govoru je predsednik tov. Vončina posebej pohvalil izvajalce Jožeta Štefiča, Jožeta Šterna, Ivana Potočnika in Jožeta Graufa, med odborniki pa so se vseh pet let pri delu posebno izkazali tov. Simon Čarf, Mirko Sterža in Janez Škrubej. V imenu PZS je otvoritev pozdravil prof. T. Orel, ko pa je slovesno odprl moziški predsednik tov. Ivo Deberšek.

Novi planinski dom je v marsičem novost. V tej višini takih planinskih postojank skoraj da nimamo.

Otvoritve se je udeležilo več sto planincev. Mnogi med temi so seveda pridržali z modernimi konji na kolesih, kajti prometne razmere so se v solčavskem in čr-

njanskem kotu od l. 1950 precej spremenile. Takrat smo se razpisovali o cestnih povezavah, ki naj bi »odprle« prelepi svet med Mrzlo goro, Peco in Goltmi. Večina tistih zamisli je zdaj uresničenih. Iz vseh strani, razen iz Koroške onstran meje, se zdaj turist-planinec lahko pripelje do višine 1341 m (posestnik Bukovnik nad solčavsko Klobašo) neposredno iz Solčave in Črne, če pa želi spotoma uživati najlepše panorame Savinjsko-Kamniških Alp, pa lahko pridrži do Bukovnika mimo Matkovega kota po katastrski občini Sv. Duhu, mimo prostijskih kmetij, danes Podlševe, od Covnika do Ušovnika, ki vse spadajo med naše najzanimivejše in najvišje hribovske poselitve. Seveda velja pripomniti, da so ceste, ki zdaj povezujejo ta svet v višini 1000 do 1300 m, po svojem značaju bolj »gozdne« in manj turistične. Ni sredstev za ureditev zgornjega in spodnjega nagiba, ni ozelenitve in take utrditve, da bi s cesto ne gospodarila voda. Cesta, ki v takem svetu nima vsaj solidne koritnice in površne utrditve osamelcev in pretokov, začne propadati, čim se »predre«. Za dragocene hribovske kmetije pa so te ceste res dragocene, prav pa pridejo tudi tistim, ki bi se jim zahotelo, da se za nedeljski sprehod izdihajo v neusmiljeni strmini pod »Durcami«, odkoder ni več daleč na vrh Raduhe. Pozimi je tu čez nekoliko težje, z južne strani, z Loke pa ni treba posebnega praskanja. Raduha je poleti zdaj za Ljubljano lažja enodnevna tura.

Verjemite, res se spleča. »Eno samo veliko odkritje«, sta leta 1953 zapisala alpinista dr. ing. France Avčin in dr. ing. Daro Dolar.

T. O.

POZABLJENA JUBILANTKA

(Ivanka Žvan iz Srednje vasi)

Letnica je letnica, ne briše je izjava: »Da sem osemdeset let stara, pa res nič ne vem.« In tako sva se sredi avgusta 1973 z Ivanko Žvanovo, ki je bila 22 let, leto za letom – tudi pozimi – oskrbnica Koče pri Sedmerih triglavskih jezerih, kljub tej njeni izjavi pogovorila o spominih, ki so se ji od leta 1920 do leta 1941 nabrali v dolgoletnem oskrbniškem delu. Malo takih oskrbnikov, tako vztrajnih in zvestih! Morda smo jo prav zato obšli ob vsakoletnih zborih naših seniorjev in jubilarov. A k sreči ima prav, ko trdi o sebi, da nič ne ve za leta. Res je pri močeh, da ostrmiš, še vedno delavna in »normalno aktivna oskrbnica« lepega bohinjskega doma v Srednji vasi št. 34. Oziraš se po hiši, kje je kaka osemdesetletnica, kajti pred teboj stoji strumna, bistra, prav nič nadložna bohinjska grča – skoraj ne verjamem, da je res ona – dolgo je že tega, kar sem bil Za jezeram zadnjič njen gost. Mladost ji je potekla kakor mnogim slovenskim dekletom pred prvo svetovno vojno. Še ne petnajst let stara je šla služiti v Belo peč, od tam k Markežu na

Novi planinski dom na Grohatu, nad njim Raduha

Ivanka
pri
sostide-
setih

Bohinjsko Bistrico in potem na Bled k Pongratzu in v Zagreb, kjer so Pongratzi imeli svoj dvorec. Nato jo je pot zanesla na Dunaj h Kuhn – Kolmarju, ki je imel med drugim premoženje tudi v zasavskih rudnikih. L. 1918 – po vojni – je delala pri Šterovih pri Sv. Janezu in tam so jo opazili takratni planinski gospodarji, predvsem Korenčan. Da bi šla k »Jezerom« jo je pregovarjala teta, znani planinski slikar Hadnik pa jo je nagovoril, da je osrednjemu odboru SPD napisala ponudbo, v kateri je izjavila, da je pripravljena prevzeti kočjo. Korenčan je nato »priletel« v Zlatorog, da jo поблиže spozna, saj priporočila in njena dotedanja praksa so govorila, da bo delu kos.

In so udarili v roko.

Kočja Za jezeram je nosila do leta 1918 bobneči naslov Herzog Ferdinand Sieben Triglavler Seen-hütte, a ponavadi je vojvoda ostajal v senci. L. 1878 so člani OTK (Österr. Touristenklub) postavili pohlevno kočico, kakršne so nemške planinske sekcije v tistem času postavljale po slovenskih Alpah. V osvajaško taktiko velikonemškega šovinizma in nestrpnosti je spadalo tudi zavzemanje vidnih točk v reliefu slovenskega ozemlja. Tako je postojanko kasneje prevzel OAV in jo povečal do takšne podobe, kakršna nam je v spominu iz časov med obema vojnama.

Gotovo spada med najbolj obiskane naše kočje in je spadala med take že tedaj. Ivanka Zvanova je bila vsako leto na koči od 27. junija do 15. septembra, pozimi pa marca, aprila in maja, torej vsako leto dobrih pet mesecev.

»Pa je šlo?«

»Ja, z malim smo bili zadovoljni, pa je šlo. Pomagala mi je sestra, nečakinja, nošnje je s konjičem opravil brat Martin.

Kadar sem ga čakala, sem čez jezero najprej zagledala konjske uhle iznad ti-stega griča, zmerom sem se tega zveselila. Še zdajle jih vidim.«

»Vsi smo delali, nič nismo prašali, koliko bo mojega, tvojega, imeli smo skupno blagajno, nekaj je že ostalo. Radi smo bili gori.«

»Kaj pa pogodba, z osrednjim društvom?«

»Nič ni bilo pogodbe, smo se kar zgovorili. Moja je bila kuhinja, tudi nošnja zanjo je šla na moj račun. Vsa drugo je imelo društvo, tudi razglednice.«

»Kaj pa gospodarji?«

»Korenčan, za njim Knafeljc, oba sta bila skrbna. Knafeljc se je rad gnal in kregal za kočjo. Ljudstva je bilo na koči veliko, štedilnik zanič. Sem rekla: 'Bom kramp prišla, pa ga bom skopala.' Knafeljc je vzel zares in kočja je dobila v kratkem nov štedilnik. Na seji je Knafeljcu trda predla. Ni denarja, ni denarja, so odločili odborniki. Tedaj pa je ustrelil Knafeljc: Pa mora biti, štedilnik je že narujen.«

Leta 1938 je bil na koči velik direndaj, blizal se je kralj Peter. Nekdo je oprezal in ko je kraljevo družbo zagledal, je kar padel v kočjo: »Že gredo.' Jaz pa sem rekla: 'Prav drek, če gredo. Kosila še ni. Če ni, pa še cesar ne more vzeti!«

»Kako pa pozimi?«

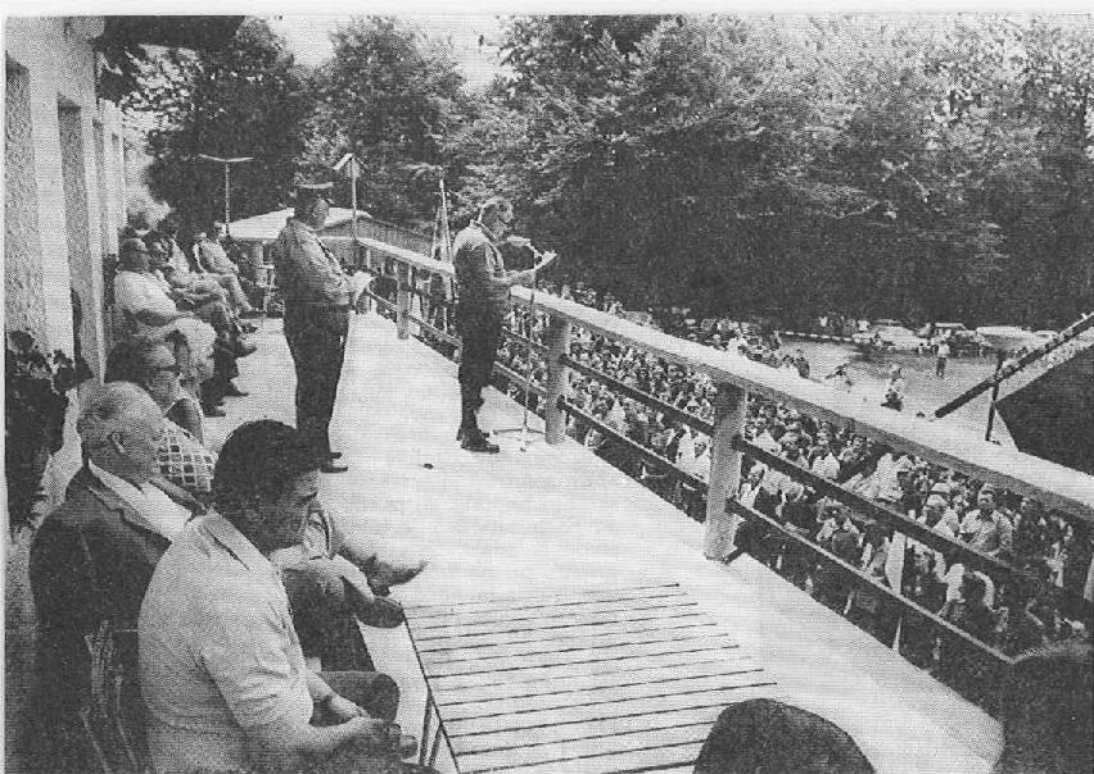
»Smo šli gor čez Planino pri Jezeru, čez Dedno polje in Ovčarijo, oskrbovali smo se s Pungrada. Bilo je veliko smučarjev.« Kaj bi jih ne bilo! Bili so drugi časi, druge razmere, drugačen okus in navade. Kaj je bilo v lepem vremenu pridričati s Planine na Kraju čez Lopučnico k Jezeram! Pa smuki po prelepih bohinjskih planinah!

V IGLSU I. 1912

Ivanka z družbo na pragu planinske kočje pri jezerih. Prvi od desno proti levi Ante Beg, drugi dr. Viktor Petkovšek

Planinska proslava na Kalu: Spredaj levo tov. Marjan Orožen, republiški sekretar, levo tov. Sergej Kraigher s tov. Lidijo Šentjunc. Govori tov. Slavo Šentjunc.

Pa zgodnji jutranji vzpon na Kanjavec in jutranja vožnja z vrha čez Hribarice v globoko smučino nad jezeri! Koliko spominov se gnete, kakor da bi bilo včeraj, a vendar je tega štirideset let!

Lep kos slovenskega planinstva in smučarstva je povezan z Ivanka Žvanovo, njenimi pomočnicami in pomočniki.

»Res smo bili radi gori,« pravi še enkrat. »Ko sem prišla sem dol k »špancu« tako se pravi pri naši hiši, sem pa šivala za dom, vsakega dela sem se polotila. Tako še danes. Zdrava sem, rada in lahko delam, najraje sem doma, še zmerom gospodinjim ta mladim, da bi le tako ostalo.«

In Ivanka brska po spominih, po šopih fotografij in se prizanesljivo smehlja, češ, saj ni tako važno.

T. O.

PLANINSKI PRAZNIK NA KALU

PD Hrastnik je 4. julija t. l. priredilo proslavo, s katero je počastilo 25-letnico svoje ustanovitve in 80-letnico slovenske planinske organizacije. Obenem je proslavilo občinski praznik, rudarski dan in »Dan borca«. Kako je PD Hrastnik zasidrano v hrastiškem družbenem življenju, se vidi iz tega, da so pri proslavi sodelovali tudi mladinci in zasavski borci. V imenu PZS je planinski zbor, mladince in borce pozdravil tov. Marjan Oblak, predsednik skupnega odbora zasavskih društev, in dal prareditvi aktualni družbeni poudarek. Po prihodu partizan-

skih patrol na zborna mesto, po raportih, ki so jih dali njihovi komandirji, je imel slavnostno besedo dolgoletni zaslužni predsednik PD Hrastnik tov. Slavo Šentjunc, sledil je govor predsednika občinskega združenja ZB tov. Jakopiča-Jurja in podelitev priznanja, ki ga je izrekla PD Hrastnik Planinska zveza Slovenije.

Proslave sta se udeležila tudi predsednik skupščine SR Slovenije tov. Sergej Kraigher s tov. Lidijo Šentjunc in tov. Marjan Orožen, republiški sekretar za javno varnost.

T. O.

STANKO SKOČIR – 70-LETNIK

Pravzaprav ga kot prosvetnega delavca pozna vsa Slovenija, saj je kot učitelj služboval na vseh koncih naše domovine. Pozna ga tudi kot planinca, skozi 50 let zvestega obiskovalca gora in planinskih prireditev, kot društvenega in družbenega delavca. Zato je prav, če ob njegovem življenjskem jubileju zapišemo, kako je potekla njegova življenjska pot.

Rodil se je 3. maja 1903 v Kobaridu. Komaj 12 let star je pred italijansko vojsko bežal iz rojstnega kraja in prišel v Novo mesto, kjer je dovršil pet razredov gimnazije. L. 1921 je opravil izpit na slovenskem učiteljskišči v Tolminu, tam l. 1923 maturiral na prvi in zadnji maturi in nato nastopil svoje prvo službeno mesto na Vrsnem in na Krnu (potovalna šola), za njim se jih je zvrstilo še 15: v Novakih pri Cerknem, v Gornji Trenti, na Robe-

dišču nad Breginjem, kjer ga je italijanska oblast odpustila iz službe. Kasneje so ga namestili blizu Vercellija v Piemontu, odkoder je l. 1929 ilegalno prebežal v Jugoslavijo. Tu je dobil službeno mesto na manjšinski šoli v Mostju pri Lendavi, kjer je imel težave z Madžari. Potem je prišel na slovensko šolo v Črensovce, nato v Bogojno. Druga svetovna vojna ga je zatekla v Rečici pri Laškem in spet je moral bežati, to pot v Ljubljano. Tu in v njeni okolici se je pretolkel v raznih začasnih službah, po vojni pa se je vrnil v Gornjo Rečico, odkoder se je preselil v Čezarje pri Kopru, po petih letih pa v Loko pri Zidanem mostu, kjer je leta 1959 dočakal upokojitev. Zdaj živi v Ljubljani, v Dravljah in je še vedno aktiven kot javni delavec in prav nič se mu ne pozna, da se je od poklicnega dela poslovil že pred 15 leti.

Ves čas po vojni ga srečujemo kot prizadevnega dopisnika v Dolenjskem listu, Prosvetnem delavcu, Večeru, Ljubljanskem dnevniku, Gasilskem vestniku in drugih glasilih. Še vedno ga zanimajo šolska vprašanja, predvsem naše zamejsko šolsko na Goriškem, Tržaškem in na Koroškem. Rad poprime za delo v kulturno-prosvetnem in turističnem društvu, pri Društvu prijateljev mladine, še vedno rad dela s pionirji.

Predvsem pa rad potuje in hodi v hribe. Spada med organizatorje našega planinstva. Bil je med ustanovitelji PD Radeče, več let njegov podpredsednik, zatem več let odbornik. V Loko je za PD Radeče pridobil 60 članov, vodil pionirje in mladince, delal tudi za naše glasilo in vanj vsa leta po vojni prično dopisoval. Ob 70-letnici mu želimo še mnogo delavnih, srečnih in žilavih let.

T. O.

PRIJATELJI SO SE SPOMNILI NANJ

Ubogi Edi Oblak! Koliko planinskega humorja je bilo v njem, potem nenadna nesreča terja njegovo plemenito življenje na prijaznem Homu. Pod Homom se je rodil, tik pod vrhom je življenje pustil... V zatišju Homa je ugledal luč sveta. Nekaj leh brežnje zemlje, iz nje so le malo

iztisnili. Zato je moral oče po debelejši kos kruha v rudnik Zabukovica. Edi pa je že kot otrok stikal gor in dol po Homu in sanjal o lepšem življenju. Osnovno šolo je končal v Grižah, potlej je šel v uk za krojača v Hrastnik. Uk v Hrastniku je bila prva skušnja trpkega življenja: najprej delo na polju, v hlevu in na kraju v delavnici. Bil pa je trdoživ, nikdar ni tožil, da se mu slabo godi.

Potem se je vrnil v svoj rodni kraj, odprl delavnico, se poročil in imel tri otroke. Za mladega obrtnika v letih pred vojno ni bilo lahko. Ko je bilo najhujše, se je vračal v tišino Homa. Med vojno je bil nekaj časa v Šlandrovi brigadi in to kot kurir Cvetko. Rad je v prvih letih svobode zapel: Stoji v gori partizan, ozira se v nižavo...

Vse lepote planinskega sveta so mu bile v zibel položene, čeprav so iz teh krajev v gore malo hodili. Kdaj je Edi začel, pove njegov prijatelj Ivan Rogl-Zanko. Nekako takole: »Slišali smo, da se nekateri podajajo tudi nad dva tisoč metrov visoko. Pa je rekel Edi: fantje in dekleta, pa poskusimo še mi! Zbralo se nas je kakih pet ali šest in smo šli. Najprej na Veliko planino, ki je Edija in vse nas globoko prevzela. Odsihdob nas je Edi kar naprej priganjal, nam krojil planinske obleke, delal v pozne noči, samo da se je lahko za nekaj dni odtrgal in lezel v gore, čeprav je imel težave s srcem. Pa je kljub vsemu prehodil pot slovenske transverzale.

Vnet planinec in izvrsten krojač je imel mnogo prijateljev. Bil je med prvimi organizatorji PD Zabukovica, za dom na Ho-

mu je delal več sto ur. Naj so nastopile še take težave, vedno je našel dobro besedo, mogoče kdaj tudi preostro; pa mu nihče ni zameril.

Za obletnico njegove smrti so se planinski tovariši spomnili nanj in mu pod vrhom Homa, prav na kraju, kjer se je smrtno ponesrečil, postavili granitno planinsko ploščo. Na odkritje je prišlo mnogo ljudi. O dogodku smo poslali dopis kar v štiri časopise, vendar zanj ni bilo prostora. Protestirali nismo, kajti noben protest ne bi bil v skladu z Oblakom. Ta nam je o ljubljennem Homu takole govoril:

— Hom je moja vedrina, z njega gledam širo prostranstvo slovenskega planinskega sveta. Na severu Pohorje, na zahodu Savinjske planine, na jugu bahavi Kum in proti vzhodu kopasti Boč. Povsod sem bil, vso to pot sem prelazil. Moj domek pa je tu gori vrh Homa. Tam spodaj sem se rodil, tu gori pa bi rad tudi življenje pustil...

In tako se je tudi zgodilo. Nekaj metrov pod vrhom je v nesreči omahnil v smrt, njegov najboljši prijatelj Ivan Rogl-Zanko je pri odprtem grobu dejal: »Mi, tvoji najozgiji tovariši, ti bomo pod vrhom Homa postavili skromen spomenik.« In zdaj Edija Oblaka — doživel je komaj 54 let — ni več, nanj nas spominja sto in sto prostovoljnih ur pri gradnji doma, spominjajo zapete pesmi, spominjajo gorske poti.

Drago Kumer

PRAZNIK PIVA IN CVETJA PO PLANINSKO

Štirinajst dni po tem, ko je potihnil vrvež na laških ulicah, sem se odločil napisati zgodbo o mladih laških planincih, njihovi marljivosti, iznajdljivosti in podjetnosti. Stara resnica je, če omenim denarno stisko, ki pesti ne samo naš mladinski odsek, temveč tudi vsa planinska društva. Vsakdo pa si pomaga, kakor ve in zna. Pred takšnim problemom so torej bili tudi laški planinci. Obnavljanje planinskega doma na Šmohorju zahteva veliko sredstev in tako je za drugo planinsko dejavnost bilo le malo sredstev — skoraj nič. Nemalokrat se je zgodilo, da so si mladinci PD sami financirali pot, hrano in prenočišča na različnih torkovanjih, orientacijskih pohodih in drugih dejavnostih. Odločili so se, da bodo problem rešili. 10. praznik piva in cvetja je Laško dobro proslavilo. Povsod so se vrstile stojnice, v katerih so prodajali pivo, razne jedi na žaru in drugo pijačo. Takšno stojnico so imeli tudi laški planinci. Uredili so si potrebno dovoljenje, nabavili vso potrebno pijačo in jedajočo in delo se je pričelo. Vsakdo je dežural nekaj časa in žrtvoval svoj prosti čas. Za zgled drugim pa so bili načelnik MO PD Laško Tone Štrban, tajnica Fanika Lapornik, Roman, Andrej, Zdenka, Fric, Velenka, Tone... itd.

Krivicu bi storil, če ne bi omenil Pivo-varne Laško, saj je nesebično podarila večjo količino piva in drugega materiala, in vsem, ki so omogočili, da je naša akcija uspela. Delo ni bilo niti najmanj planinsko, prej gostilniško, vendar bomo lahko sami financirali planinske pohode, izlete, orientacijska tekmovanja in druge planinske dejavnosti.

Igor Knez

JANEZ LIKAR — 60-LETNIK

V avgustu praznuje 60-letnico rojstva Janez Likar, dolgoletni odbornik planinskega društva Idrija.

Rodil se je v Idriji 10. 8. 1913. v rudarski družini. Mladost je preživel v težkih letih

italijanske okupacije. Vojna vihra ga je zanesla v afriško puščavo, od koder se je po nepopisnih dogodivščinah vrnil s Prekomorsko brigado v Trst in končno v osvobodeno Idrijo, po kateri je tako zelo hrepenel dolga leta v saharškem pesku. Zaposlil se je v rudniku živega srebra. Ves prosti čas je zahajal v planine in se požrtvovalno udeleževal v planinskem društvu, posebno še, ko je prevzel težke dolžnosti gospodarja. Poleg skrbi, ki jih ima za zaloge, opremo in popravilo štirih postojank, je organiziral postavitev razglednega stolpa na Javorniku in napeljava elektrike. Vedno je na poti z nahrbtnikom na rami. Nadzoruje delavce, se pogaja s podjetji, išče oskrbnike.

Za dolgoletno uspešno delo v planinski organizaciji ga je PZJ odlikovala s srebrno značko 1962, PZS pa s srebrnim častnim znakom 1971.

Idrijski planinci mu ob 60. rojstnem dnevu želimo veliko uspeha pri njegovem delu in kličemo: »Še na mnoga, zdrava leta!«

UO PD Idrija

ALPINISTIČNE NOVICE

NESREČA PRI FILMANJU

Poročali smo že, da je Lothar Brandler, mož iz direktisime v Cini 1958, sklenil filmati znano tragedijo v Frêneyskem stebru. Lani je poteklo enajst let, kar sta Mazeaud in Bonatti poskušala v vertikalni Frêneya uspeti z novim vzponom. Pri tem so v silnem metežu pred napadom sovražnega vremena kapitulirali štirje možje. Pri filmanju se je zgodila nesreča v navidez varni razpoki. Utrgala se je ledena kora in zbila iz stene Tirolca Walterja Grimma, Carla Agreiterja in Čeha Milana Dubeka. Agreiter je smrti ušel, Grimm in Dubek pa pomoči nista pričakala. Kakšna čudna ponovitev tragedije ob nameri, da bi Brandlerju igralci čim boljše pozirali in ponovili tragedijo, v kateri je preminil tudi sloviti Oggioni!

T. O.

DENT DU GÉANT (4013 m)

Ta Velikanov zob nad alpsko dolino Ferret, nad Courmayeurom, je še vedno eden od najvidnejših tistega posebnega sveta, ki se imenuje Montblanška skupina. Pred sto leti je bil še vedno sam, človeška noga še ni stopila nanj. Celo Mummery je obupal: Absolutely inaccessible by fair means. Njegove besede so opogumile druge za njim, da so se obložili z »ne-fair« sredstvi: z dleti, žagami, lesivami, kladi, vrvmi. Po več dneh sta brata Sella vstopila na ramo pod vrhom, na predvrh, ki je dobil njuno ime. Nekaj tednov nato pride na glavni vrh Graham, eden od špirov dobi ime še po njem – Pointe Graham. Bilo je l. 1882. Lani smo torej praznovali stoletnico podviga bratov Sella in Grahama. Pfanni in tovariši so v naslednjih letih popravili Mummeryjevo trditve in prišli so po severovzhodni strani na Zob, ne da bi zabili en sam klin. V stopnja l. 1900! Ni bila vabljiva za druge, raje so se ovesčali po vrveh za sledmi bratov Sella.

T. O.

40 LET MADUSCHKOVE SMRTI

Lani so se v Nemčiji pa tudi drugod spomnili nesreče enega najvplivnejših mladih plezalcev v 30 letih tega stoletja. Njegova knjiga »Der junge Mensch im Gebirge« in vsa njegova literarna zapuščina, o kateri smo v zadnjih 20 letih v našem listu večkrat pisali, je v resnici pomenila vir preminih reminiscenc in je oblikovala mnogim mladim plezalcem v desetletju pred drugo svetovno vojno duhovno podoba in jim usmerjala pogled

na svet. Pa tudi 20 let po smrti je ostalo njegovo ime živo, njegovi spisi pa najbogatejše gradivo za psihološki študij modernega človeka, ki išče v gorah odrešitev, olajšanje, pomoč, okrepitev, tolažbo in vzpodbudo. Našel pa se je lani tudi njegov kritikaster in je vse njegovo prizadevanje in premišljevanje dejal v nič, češ, kaj bi neki iskali v gorah več, kot so same na sebi, geofizikalni pojav in nič več. V »Bergsteigerju« 1972/8 se je Wolfgang Gortler iz Bad Tölza apologetično zavzel za ideale takratne mladine in njen način iskanja iz življenjskih težav. Seveda gre v svoji pozi Jupitra tonantis predaleč, vsaj toliko, kot je šel v svoji detronizaciji Maduschke mladi moderni avantgardist. Jemati človeško vrednost ljudem in misliti, da s tem pomagamo k napredku življenja, pomeni vpregati konja za rep.

T. O.

PRVENSTVENA V BERNER OBERLANDU

Dve pozabljeni prvenstveni v Berner Oberlandu iz l. 1971 sta objavila vodnika H. Müller in R. Steiger. Plezala sta januarja in februarja 1971 severno steno Lötschentaler Breithorna in Gletscherhorna. Z Breithorna sta tudi preko severne stene izstopila. V vznožje severne stene Gletscherhorna sta prišla preko Jungfraujoch in sestopila čez Lauitor. V Valiških Alpah sta Borghi in Cremonesi 5., 6. avgusta 1972 preplezala severovzhodno steno Punta Gnifetti levo od francoske smeri. 20., 21. in 22. decembra 1972 so štirje italijanski alpinisti Bogo, Danini, Gardin in Montani prvi pozimi preplezali vzhodno steno Zumsteinspitze.

JAPONCI V AIGUILLE DE BLAITIÈRE

Japonci Kato, Makano in Suzuki so 6., 7. sept. 1972 prvi preplezali celotni severozahodni greben. Na največje težave so naleteli v začetnem stebru, visokem tristo metrov. Na klasično smer so prišli pri četrti škribini.

Aig. de Blaitière je zabeležila še solista D. Monacija v Reynierovem ozebniku – 14. jul. 1972 in prvo zimsko ponovitev angleške smeri v zahodni steni, ki sta jo opravila D. Gabarrou in A. Nicolet.

Tudi v Aiguille Verte je vedno kaj novega. 13. julija 1972 je J. Coqueugniot prvi »soliral« direktno klasično smer v Nant Blanc in prestopil po grebenu Jardin, vse v derezah, v ledu in poledu.

Al. Dufourmantelle je isti dan sam preplezal Couturierov ozebnik in sestopil po Whymperejevem.

Cordierov ozebnik sta 17. aprila 1972 v zimskih razmerah preplezala Ch. Guiffra in Monaci. Bivakirala sta na sedlu Nant Blanc in sestopila po ozebniku v osmih raztežajih.

Daniel Monaci je 17., 18. avgusta 1971 sam preplezal severno steno Aig. du Dru. Bivakiral je prvič pod steno, drugič v steni.

Ameriško smer v zahodni steni Druja (Harlin-Robbins 1965) sta l. 1972 ponovila Nemca Geisenberger in Reisacher. Lucien Davies je zapisal (La Montagne 1973), da je to drugi vzpon po tej smeri. Nemca sta za direttissimo rabila pet dni.

NOVO OKOLI MONT BLANCA

Avgusta 1972 je nastala nova smer v jugozahodni strani Mt. Blanca v Miage, ki je bolj malo obiskana. Smer gre po Rochers de la Tournette, medtem ko je bil veliki jugozahodni ozebnik preplezan leta 1946.

Smer Major, gotovo ne med najlažjimi v Mt. Blancu, je imela leta 1972 dva solista: K. Jamasaki je prišel iz daljne Japonske, za njim je soliral Anglež R. Collister.

Trije Nemci: Braun, Elwert in Gohlies so ponovili v celoti Peutereyski greben z začetkom v južnem grebenu Aiguille Noire. Konec avgusta 1972 sta V. Etis in F. Lorenzi preplezala greben Innominata. Začela sta z južno steno Aig. Croux.

Greben la Tour Ronde v Mt. Maudit je 5. avg. 1972 sam preplezal J. H. Colle. Peto zimsko ponovitev Gervasutijevega ozebnika so 19. marca 1972 v 9 urah opravili Arizzi, Guiffra, Monaci in Pannetto.

P. Feuillet in P. de Puysegur sta 24. do 25. dec. 1972 druga ponavljalca preplezala vzhodno steno Grand Capucina. Stena torej do l. 1973 šteje tri zimske vzpone.

Centralni steber v Les Courtes je 26. avg. 1972 sam preplezal Bernard Lournès. O božiču 1972 ga je na poti na Plan de l'Aiguille za zmerom vzel plaz.

Severno steno Aiguille d'Argentière je 4., 5. avg. 1972 sam preplezal Ph. Altwies, večji del v ledu.

Severovzhodno steno Aiguille de Char-danet je l. 1972 sam plezal Anglež J. Wilkinson.

GRANDES JORASSES

Vodnika L. Henriot in C. Zappelli sta prva pozimi preplezala greben Tronchey – 9., 10. januarja 1973. Imela sta asistenco – nosaca R. Cossona in R. Salluarda. Bivakirala sta na tretjem stolpu. 10. do 17. januarja so vodniki R. Desmaison, G. Bertone (iz Courmayeur) in M. Claret

končali turo, ki se je l. 1971 tako nesrečno iztekla – levi bok Walkerja.

Tudi to pot je bilo slabo vreme, vse od 13. januarja, tako da je bil podvig skrajno težak, še posebej izstop iz stene. Zadnji bivak v »igluju« so si naredili na italijanski strani.

18. januarja je ponje priletel helikopter. René Desmaison pravi, da je bila to do-slej zanj najtežja storitev.

NOVOSTI IZ LES DROITES

Les Droites imajo v alpinističnem svetu veliko ime. Čeprav se v njih že nekaj desetletij gnetejo najboljši evropski plezalci, je prvenstvena zimska v severnem stebru zahodnega vrha počakala na Japonce. 13., 14. in 15. jan. 1973 so Aoki, Sekino in Suzuki preplezali ta steber. Aoki je padel v razpoko in se precej poškodoval. Sekino in Suzuki sta na delu v Chamoni.

Severna stena Les Droites je bila do leta 1973 preplezana 18-krat, pri čemer je všteti tudi japonski vzpon iz l. 1970. Japonci so namreč delali svoj izstop v severno-severovzhodnem stebru. Osemnajsti vzpon sta 22., 23. julija 1972 opravila vodnika J. Coudray in R. Renaud v 23 urah. V gornjem delu sta imela nov sneg. Oena stene je V, V+. – Tudi v Les Droites so v letu 1972 zabeležili solista. Bil je N. Jaeger, 5., 6. avgusta je v 7 urah in pol preplezal severno-severovzhodni steber.

FRANCOSKA NAVEZA V CILO-DAGU

J. D. Frachon in J. Muzard sta ji zapisala dve prvenstveni v vedno bolj obiskovanem turškem Cilo-Dagu. Avgusta 1972 sta preplezala severno steno Duvor Tepe. Visoka je 1000 m, napeta, trdna, plezala sta večji del prosto. Severna stena Suppa Durek je bila težja, vendar precej nižja, komaj 350 m visoka.

LAGUARDOV OZEBNIK – S PREPARACIJO

Ozebnik do pretekle zime še ni bil preplezan. Ker spada v Les Droites, je šlo to marsikomu na živce. Prvenstvena zimska je pripadla gorskim vodnikom. Zdelo se jim je potrebno, da ga najprej opremijo z vrvmi. 5. jan. 1973 sta to opravila vodnika N. Cecchinell in M. Marchal. 6. in 7. januarja sta plezala tudi vodniška kandidata G. Cremion in M. Flouret. Bivakirali so najprej na višini 3400 m, na vrh so prišli 7. januarja ob šestnajstih, drugič so bivakirali pri sestopu kmalu pod vrhom.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

Tone Svetina, STENA

Izdala Državna založba Slovenije

Cena 95,00 din

Zgodba se začne v stebru z Jožo in Pavlo. Kaj vendar iščeta v steni oba ne več mlada in utrujena od vojne? Na to odgovarja zgodba Jožinega življenja.

Očetova smrt, delo v železarni, prvi upor, srečanje z Binco, Jugom, Tomiškom, Potočnikom, pastirico Vahico, Karmen, Majco... tako kot v vsakem življenju, polno drobnih dogodkov.

Prva želja po gori in njena uresničitev sta razširili njegov svet. Postal je iskalec. Najprej samotni popotnik, ki še ne ve, kaj ga žene naprej. Pozneje je spoznal svoje stene in poti iz njih. Najprej sam, potem s podobnimi ljudmi. Pravzaprav je pisatelj ustvaril trikotnik junakov. Med vsemi poli so nasprotja.

Jug in ideje. Razlika med njim in Jožo je jasna. Joža Čop je naraven človek in tako tudi doživlja svet okrog sebe. K. Jug pa je ves iz idej. V svojem svetu je dosegel višek duševne napetosti. Lahko bi ji sledil samo še duševni zlom ali pa kakšna čudežna odrešitev. Oba ljubita steno, toda Jugu preanjanja. Boji se življenja »enodnevnice«. Boj mu pomeni edini resnični obstoj in edino reševanje. Njegove zmage niso sreča, ampak obupen pogled večnega popotnika. — Tisto je še višje, še težje... Treba bo tja. —

Joža pa je srečen. Kar ljubi, je otipljivo, je stena. V njej ne išče tistega, česar nima. Obenem pa v njej živi svoj drugi svet. To so oblaki, meglice, sence, gamsi, ptice. Tu rešuje premrlega čmrlja, krmi kavke ali pa samo gleda. Tu je svoboden. Prišlo je do čudovite izmenjave med njim in naravo, do umiritve. Tako Čopova zgodba ni temen pogled v preteklost, ni Jugovo žalostno izpraševanje vesti.

Drugačen motiv ima Sloki. Pleza, ne da bi se uresničeval niti da bi se doživljal ali reševal. Otroštvo ga je prizadelo. Zdaj se maščuje, podoben ptici roparici. Vedno in povsod gleda in čaka, pripravljen na plen. Toda ni dokončen niti v svojem sovraštvu in nevoščljivosti.

Ženske: Binca, ki je najprej vsa idealna, skoraj neresnična, vsa iz koroške pokrajine, od onkraj, pa postane v svojem strahu bolj resnična, v svojem odnosu do stene povsem normalna ženska. Karmen je čisto drugačen tip. Že njeno ime zveni po mestno. Moderna ženska, ki vedno išče nekaj nenavadnega in se jih kar naprej zdi, da sploh ne živi.

O plezalkah govori občudujoče. Vpletene so toliko kot drugi plezalci, kot del zgodovine slovenskega alpinizma. Pavla se

pojavi na začetku stebra, ostane pa bolj skrivnostno izzivajoča s svojo preteklo močjo.

Delo razpada na dogodke in ideje. Vse skupaj je povezano v pripoved o času med obema vojnama. Dogodki potrdijo naraven izbor. Čop premaga steber, Jug se ubije, Sloki še vedno samo sovraži. Tako samo uravnotežen človek — v njem ni niti sovraštva, prezira niti ne sega po previsokem, izpleza. Ne samo to. Njegov boj na meji ga dvigne do nemogočega in ga napravi za Jugovega nadčloveka. Pri tem pa je to čisto preprosto. Kot dozori jabolko, kot bi pobral v pest premrlega čmrlja in mu šepnil: »Vidiš, pa boš ostal živ.«

Čop se ni vračal v triglavsko steno zaradi tekmovanja z Nemci. Triglavska stena je sama po sebi dovolj vabljiva. Ko vstopiš vanjo, te zgrabi s svojimi nedokončnimi robovi in brazni. Majhen svet naenkrat prekrizajo stene do nenavadnih prižnic, stebra, polic. Tu lahko iščeš zlatoroga in nikoli ne veš, če ga morda ne najdeš. Tako je bilo tudi s stebrom — zlatorogove sledi v navpičnih človeških želja. Po stebru je lahko samo še umiritev, skoraj kronološki zapis o srečni družini.

Od začetnih, bolj prisiljenih opisov stebra — preveč so naturalistični v primerjavi s celoto — preide v naraven slog pripovedovanja in razmišljanja. Poglavlja se začenejo z nekakšno meditativno pesmijo. Pisatelj ne vrta toliko v Jožino podzavest, ampak ga kaže v okolju, med ljudmi kot naravno človeško bitje. Prilagodi se Jugu, njegove ideje izraža v dolgih monologih ki občutno zaustavljajo dogajanje. Preide celo v vizionarstvo, v opisu njegove smrti. Res so njegove ideje Nietzschejeve, sodobne in potrebne tudi v tej družbi.

Dialogi med prezalci so prepričljivi, opisi narave pa so dovolj kratki, da prepričajo, in zanimivi, da pritegnejo. Skratka, ta roman o človeku in obdobju v slovenskem alpinizmu odgovarja na tisti »stari in sodobni zakaj« dovolj prepričljivo in živo.

Meta Rotovnik

KAMNIŠKE ALPE V »BERGSTEIGERJU«

Karl Kolar je v 8 št. »Bergsteigerja« z jezerske strani predstavil Kamniške Alpe v glavnem z našim poimenovanjem le pri Kankersattel (Kokrsko sedlo), Langkofelscharte (Mlinarsko sedlo) in Steinersattel (Kamniško sedlo) je v polkrepkem tisku ostalo nemško ime. Omenja dr. Frischaufer, ki je prvi del daljal imena brezimenim značilnim mestom naše transverzale, dr. Blodiga, ki se je l. 1877 povzpел

na Mrzlo goro s severa, in našo skrb za varstvo narave, povzema našo alpinistično zgodovino, pozna drenovce, Skalo, Vogelnikov vodnik po slovenskih gorah in nemški ekscekt transverzalnega vodnika – Informacija je opremil s dvema celostranskima fotografijama »Pogled s Kočne na Skuto« in »Pogled na plezalno pot na Skuto« in dvema polstranskima »Pogled z Ojstrice proti zahodu« in »Pot skozi Turski žleb«, ki je obdržal ime Rinkator. Zelo dobro, jedrnat obvestilo o našem gorstvu, ki na severni strani gleda na prelepo koroško deželo.

T. O.

MARKACIJE – GLASILO MO VRHNIKA

Markacije so literarni in organizacijski odraz živahne aktivnosti enega naših najdejavnejših mladinskih odsekov. Številka 3–4 je v bistvu pregled lanskoletnega de-

la in letošnjega programa, vendar daleč več kot naštevaje. Bralec dobi vpogled na razvejano dejavnost vrhniškega MO, ki se čuti tudi mimo PD Vrhnika, o čemer pričajo stiki, ki jih ima ta odsek s PZS in drugimi PD. Tabori združeni s seminarji za mlade planince, so osrednja vsebina dela MO, ki črpa svoje moči po osemletkah in ima skozi vse leto bogat program. Prispevki osnovnošolskih planincev v »Markacijah« po svoje pričajo o delu vrhniških planinskih delavcev. Prijetno poživilo so »Mladostna doživetja v gorah« enega najstarejših slovenskih planincev, člana društva »Dren«, Ivana Michlerja.

Tako so prispevki mladih planinskih delavcev in poleg Pavla Kunaverja edino živečega drenovca svojevrstna projekcija v zgodovino, v najstarejšo in današnjo. Pot je skupna. Na njej mladim Vrhničanom želimo mnogo uspeha.

Tone Strojín

RAZGLED PO SVETU

PO VSEH GORSTVIH NA SVETU

Tako nekako bi lahko imenovali izletniško delovanje CAF (Club Alpin Français), ki smo ga v PV zabeležili pred dvema letoma in ki je samo posnemanje podobnih pojavov v Nemčiji, Italiji, Avstriji in Angliji. Akcija CAF pod geslom »Montagnes de la terre« spada v veliko preseljevanje modernega časa, je del svetovnega turizma, ki izvira iz hrepenenja po daljavah, po spoznavanju sveta in iskanju sekundarnega bivališča. Planinske organizacije so razmeroma pozno prijele za ta trnek, po nekaj letih pa si svetovnega planinstva brez »planetarnih« izletov že ne moremo misliti. L. 1972 je tudi naša PZS uspešno združila ta pojav z našo odpravo Makalu, pri čemer sta se oba organizatorja dr. Peter Soklič in Mirko Fetih, člana UO PZS, res izkazala.

Kakšne cilje propagira CAF? Peru: Zahtevne ture – Cordillera Blanca, Vilcanota, Vilcabamba; potovanje po visokih andskih dolinah; kulturni turizem (Lima, Iquitos, Cuzco, Machupicchu itd. ZDA: Ameriški nacionalni parki Mesa Verde, Monument Valley, Grand Tetons, Yellowstone, Nevada, Yosemite, Grand Canyon; velika ameriška mesta, športni turizem od New Yorka do San Francisca. Alaska: mesec dni taborjenja v vzhodni Mont Logan, alpinistični tečaji. Maroko: Visoki Atlas od Amizmiza do doline Ourika, ta-

borjenje. Sahara: Air (Tamrak, Greboun). Islandija: ledeniki, gejziri, vulkani. Afganistan: Teden dni potovanja z landroverjem, vzpon na 5000 m visoki vrh, teden dni letovanja. Nepal: Izhodišče Pokhara, 10-dnevni trekking, vzpon na 6000 m, prelet Everesta, kulturni turizem. Hoggar-Tasili: Plezanje, potovanje peš in s kamelemi, obisk pri Tuaregih. Kašmir: Mont Kolahoi (5490 m), brodarjenje. Indija: Himachal-Pradeš (Indrasan 6221 m, Deo Tibba 6004 m), Delhi, Jaipur. Kenija: Kili-mandžaro, M. Kenija (leta 1973 sončni mrk). Turčija: Cilo Dag, Sat Dag, jezero Van, kulturni turizem. Skratka: Zemeljska obla za mnoge ljudi, ki imajo denar in smisel za potovanje, ni več posebna skrivnost.

T. O.

JUŽNA STENA JIRISHHANCE

Amerikanca J. Bowlin in D. Caldwell sta 31. 7. 1971 do 2. avgusta 1971 prva preplezala južno steno Jirishhance. To je bil peti vzpon na ta vrh, ki ga štejejo med najdrznejše v Cordillera Huayhuash.

Več lepih vzponov so zabeležili junija leta 1972 v Cordillera Reale v bolivijskih Andih. Gorski vodniki Morzina, Baud, Cardon in Richard so prvi preplezali jugozahodno steno Huyna Potosi (6200 m), 900 m visoko steno, vso v ledu, prav toliko visok jugovzhodni steber v Murarate

(5950 m) in severno steno vulkana Sajama (6550 m). V Meksiki so Francozi (zakonski par Agresti in Gabel) prvi preplezali 500 m visoko steno v Gran Trono Blanco. Ocenili so jo s VI +. Bilo je 500 m prostega plezanja v divjem, odmaknjenem svetu.

EVEREST 1972

Leta 1972 so na Everestu morali odnehati Angleži in to v jugozahodni steni. Splošno mnenje je, da je bil edini razlog za umik strašno vreme, mraz in veter, nerazdružljiva pajdaša. Slovita skalnata polica je bila suha in preplezljiva, vendar samo brez rokavic, z golimi rokami. Prav to pa je bilo nemogoče. Znani D. Haston, o katerem smo že večkrat pisali, je izjavil: »Če sem se z golimi prsti dotaknil skale, sem imel občutek, da mi bo odpadla roka, ne samo prsti.«

TIGER Z EVERESTA V SVICI

Lani se je mudil v Švici Tensing, da bi se udeležil proslave ob 20-letnici švicarske ekspedicije na Everest. 28. maja 1952 sta Raymond Lambert in Tensing na Everestu dosegla višino 8600 m, dotlej najvišjo, ki jo je dosegel človek. 250 m pod vrhom sta se odločila za umik. Čeprav sta jima kisikova aparata delala, je imel Lambert občutek, da jima gora streže po življenju. Na njunem uspehu je slonel angleški uspeh naslednje leto 29. 5. 1953, pri čemer je Tensing spet odločilno sodeloval. Njegova kariera je edinstvena, skoraj ni treba ponavljati. Pozna ga ves svet, ogromno je število njegovih častilcev, znancev in prijateljev. Ne zna ne pisati ne brati, govori pa kar gladko 4 jezike. Vsi, ki ga poznajo, mu priznavajo visoko inteligenco. Začel je kot nosač – tega dela so navajeni vsi Serpe iz Solo Khumbuja, saj so znani njihovi pohodi preko 6000 m visokih himalajskih prelazov, ki jih ločijo od Tibeta. Kmalu je vzbudil pozornost in postal »sirdar«, vodja nosačev, in kmalu tudi dobil medaljo »Tiger«, kar pomeni »šerpo visoke kvalifikacije«. Sedemkrat je bil v ekspedicijah na Everest, spremljal je slavne Himalajce, kakršni so bili Shipton, Tilman, Smythe, Rutledge. Šele pri sedmem vzponu je prišel na vrh Comolungme, »božje matere zemlje«. – Od l. 1921 do danes se je z Everestom poskušalo 27 ekspedicij in 3 samohodci. Doslej je terjal 30 smrtnih žrtev. 34 pogumnih mož je prišlo na vrh v 52 letih. Jugozahodna stena je visoka 3000 m in poprečno nagnjena 45–50°. Najtežje mesto je v višini 8000 m. Novembra 1972 je izbral 37 letni Chris Bonington 11 Angležev, da bi se končno Everest podal pravi angleški ekspediciji, kajti leta 1953 je bil

le Hunt, drugi angleški člani Huntove ekspedicije so morali popustiti. Boningtonovi možje so se 60 dni mudili v velikih višinah, vendar se je gora znebila obleganja in jih v viharju pagnala v nižino. Ugotovili so, da je Rumena stena v višini 8300 m nepreplezljiva, spremenili so načrt, toda vmes je poseglo slabo vreme. Bonington je izbral jesenski čas, ker je tedaj manj padajočega kamenja, pa tudi zato, ker bi sicer prišli na vrsto šele leta 1976. V vrsti so bili Italijani, Japonci, Španci, Kanadčani. Angleži so torej morali štartati.

T. O.

DESMAISON JE ŠE NA DNEVNEM REDU

Sloviti francoski alpinist gorski vodnik René Desmaison je poleti 1972 sam prečil celotni Peutereyski greben, najdaljši montblanski greben, ki veže tri znamenite vrhove: Aiguille Noire 3773 m, Aiguille Blanche 4108 m, Montblanc 4807 m. Višinske razlike, kopnine pa spet sneg in led, dolg, težak greben, vse to turo še vedno uvršča med najtežje v Alpah, čeprav bi jo nekateri že radi razvrednotili. Poleg vsega tega še solo vzpon!

T. O.

HREPENENJE PO DALJAVI

Znani dunajski planinski publicist Karl Lukan je v »Naturfreund« 1973/1 pokramljal o sodobnem potovanju planincev, ki jim ni treba stiskati, ko se izroče potovalnim agencijam. Popocatepetl (5440 m), Kilimandžaro ali kak himalajski petticočak, to so problemi današnjih svetovnih popotnikov, lovcev na diakolekcije. Čim dalj, tem lepši cilj mora imeti popotovanje. To križarjenje po lepih deželah je nekaj podobnega kakor nekoč bojni pohodi v daljine dežele s to razliko, da gre sedaj samo za fotofilmski plen, neobhodno potreben za vedno nove diaparty, s katerimi vrnivši se petičnik mora in posiljuje svoje goste. Danes ves svet potuje; potovanje, prodiranje v daljave se je demokratiziralo, s tem pa seveda izgubilo marsikateri čar. Zato je dobro, če svojim željam po daljavah strizemo peruti in se ne odvadimo užitek na bližnjih potih. Ko je dr. Herbert Tichy kot študent zaupal očetu, da bo z motorjem odrinil v Indijo in Himalajo, je oče takoj soglašal in rekel: »Jaz sem še vedno srečen, če grem na Kahlenberg. Ko boš prišel ti v moja leta, najbrž tega ne boš mogel reči.«

Dr. Tichy, profesor, danes svetovnoznani in priznani popotnik, himalajec in pisatelj, je Lukanu priznal: »Oče je imel prav!« – Vse je relativno. Kje se začena »daleč«? Kilometri še niso vse. Ali po starem slo-

venskem pregovoru: Martin v Zagreb, Martin iz Zagreba! Doživetje sveta ni v daljavah, ki jih danes s prometno tehniko požira najrazličnejši Martin, ki nima kače v žepu. Sicer pa gre za srečo, za ugodje, za eksistenčno slast. K sreči to ni odvisno niti od mode niti od daljave pa tudi od – bližine ne.

T. O.

PLANINSKI MUZEJ V BERNU OGROZEN

Iz letnega poročila za 1971 v biltenu Les Alpes je razvidno, da se majoje finance bernskemu planinskemu muzeju, ugledni kulturni ustanovi, ki tudi za fond turističnih zanimivosti mesta Berna nekaj pomeni. Za personalne in vzdrževalne stroške sicer ni stiske, usahnile pa so skoraj po vsem dotacije za funkcijo muzeja, za razstave, nove zbirke in dokumentacijo. L. 1968 je bilo teh sredstev še 19 000 šfr., l. 1972 pa komaj še 2700 šfr. Če bo šlo tako naprej, ustanova ne bo samo stagnirala, ampak tudi razpadla. V l. 1971 je muzej obiskalo 15 729 oseb, od tega komaj 2322 šolarjev. Veliko obiskovalcev je privabila razstava planinske fotografije. Muzej je med drugim izdal disertacijo sedanjega direktorja. Seznam darovalcev, ki so muzej denarno ali z raznimi zbirkami in eksponati, pa je za l. 1971 nenavadno obširen.

T. O.

RUENZORI – KRALJ OBLAKOV

Ruvenzori so poznali že v antiki, vendar le kot bajno gorovje na Mesecu. V tem »Razgledu« smo l. 1955 poročali o odpravi dunajskih NF. V veri, da je Filipov vrh (4890 m) še deviški, so se dajali s francosko navezo in jo tudi prehiteli, ker so si izbrali boljšo pot. Ko pa so prišli na vrh, so našli možica in v njem angleški zapis. Ugandski Angleži niso mogli strpeti, da bi v njihovi bližini ostajal neodkrit vrh.

Zdaj mineva drugo desetletje po teh dogodkih, Afrika in posebej Uganda se je spremenila. Iz Dunaja v Bugoye-Ibanda, izhodišče za Ruvenzori, so člani ekspedicije NF iz l. 1972 rabili 36 ur, l. 1955 pa iz Trsta do Mombase celih 11 dni. Nič se ni spremenilo pri najemanju nosačev, le zahteve so imeli drugačne. Vsi so hoteli imeti rdeče puloverje in suho ribo. Ker ta v Fort Portale ni bila naprodaj, so zaradi nje Avstriji izgubili en dan. Tudi hoja skozi gosto podrast vlažnega pragozda, skozi močvirje in po višinskih krajih je bila enako zoprna kot l. 1955.

Ruvenzori je zaradi visokogorskega smučanja nedvomno najbolj mikavno afriško gorovje. Ker je dostop dokaj težak in ker je vreme le redkokdaj ugodno, »Mesečevo pogorje« v zadnjih letih ni postalo tak tu-

ristični areal kot Kilimandžaro ali Mt. Kenia.

NF 1973/1 poroča, da so Avstrijci postavili šotore ob jezeru Bujuku (3962 m), kjer se srečuje tropska vegetacija z visokogorsko regijo. Bilo jih je 18 alpinistov, pridružila se jim je celo ena ženska in zdržala tropske in visokogorske težave. Aklimatizacija ni bila lahka, vendar je že po dveh dneh stalo 10 alpinistov na vrhu Viktor Emanuel (4910 m), glavnem vrhu skupine Speke. Prečili so tudi skupino Stanley, v kateri so najlepší vrhovi: Margherita 5119 m, Alexandra 5098 m in Colbert 5088 m. Vse kaže, da anticolonialnih imen Avstrijci niso zabeležili ali pa jih Uganda in Kongo (Zaire) še nista izbrskali. Menda jih za vsak vrh tudi ni. Avstrijski NF (prijatelji narave) so obiskali tudi skupino Baker in skupino Ludvika Savojskega. Sredi Afrike so doživljali na pomembnih turah pravo afriško zimo in vso čarobnost prvobitne narave.

T. O.

NEKAJ PLANINSKIH ANEKDOT

KOMU KAJ

Ob razpravi o statutu smo se v dvomih ustavili ob členu, ki govori o prenehanju obstajanja PZJ. Kdo, kdaj razpušča? Komu pripada premoženje? Administratorica Lela iz pisarne PZJ je bila vsa zamišljena in žalostna ob misli, da bi se primerilo kaj takega.

Potolažil jo je nek slovenski delegat, češ: »Ne bodi žalostna, če propade PZJ, te rade volje vzamem jaz, ostalo naj si pa razdele drugi.«

KOLIKO ZA TEČAJ

Zagrebski delegat zdravnik dr. Zupan je podvomil, če so predvideni izdatki 8000 do 20 000 dinarjev za GRS in orientacijsko tekmovanje realni.

»Na seminarju zdravnikov GRS bo sodelovalo veliko število sodelavcev, tudi organizacija orientacijskih tekmovanj terja mnogo izdatkov.«

»Ja, če misliš, da je 8000 za GRS preveč, postavko lahko znižamo,« ga je potolažil dr. Marijan Breclj takrat še predsednik PZJ.

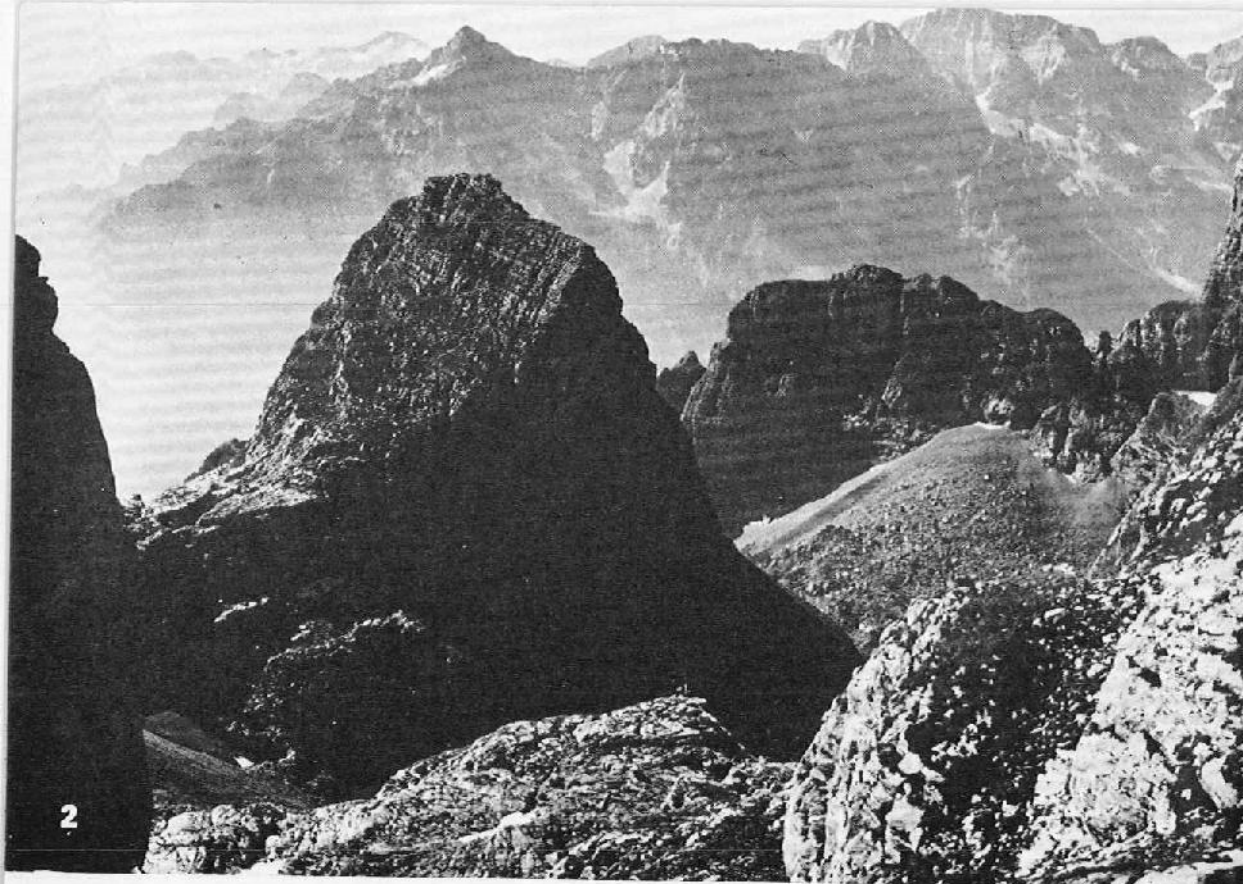
BUMERANG

V obravnavi predloga dnevnega reda je makedonski delegat Kira precej sitno vztrajal, da je treba prijaviti tudi teme, ki naj jih zbor obravnava pod razno. Drugi delegati smo stvar godrnjaje zavrnili.

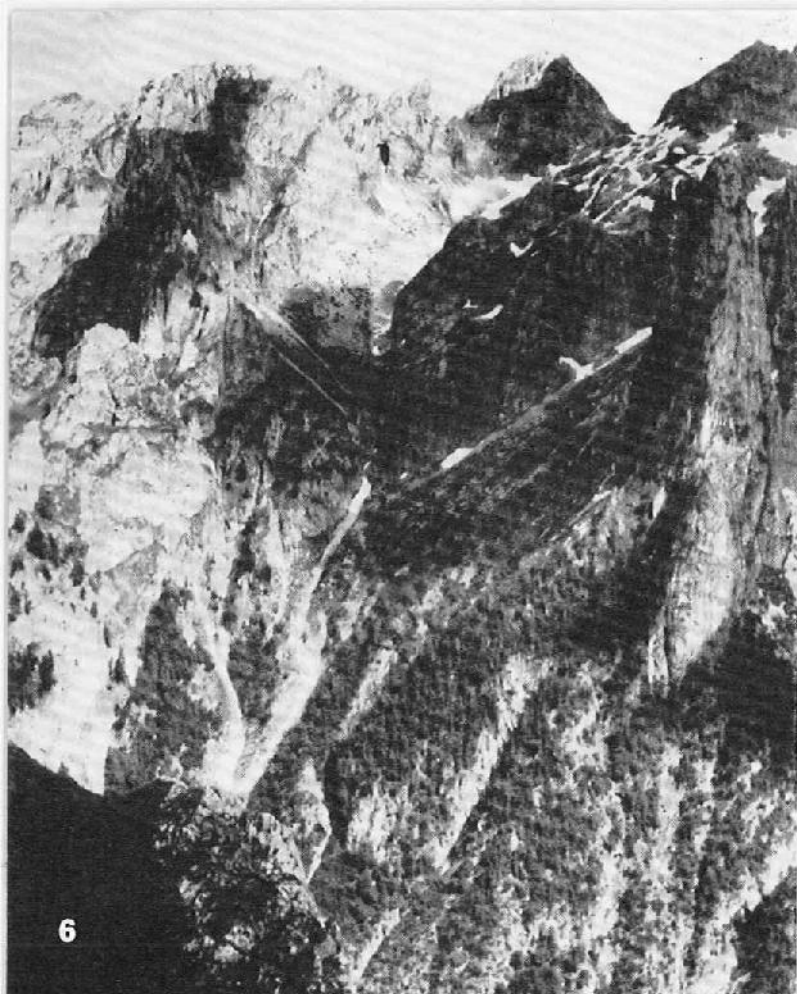
Ko je prišla na vrsto točka razno, se javi k besedi tudi Kira, predsedujoči dr. Marijan Breclj pa ga spričo časovne stiske zavrne: »Nemogoče, Kira, razprave nisi prijavil.«

Zapisal ing. Pavle Šegula

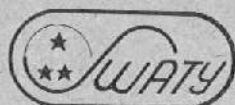

- 1 Pogled na Roman v Bjeliču
- 2 Pogled iz Bjeliča na Krasniške planine in Maja Hekurave (2561 m) v ozadju
- 3 Maja Jezerce (2694 m), najvišji vrh v Prokletijah, iz Jezarskega Zastana
- 4 Dalje in Grbaljski Zastan, južno od Gusinja
- 5 Maja Gurt e Zjarmit (2490 m) in Mala Bals (2460 m), najvišji vrhovi Vozirave Brade
- 6 Zel Harushe (2424 m) in Gryk e Hapt (2625 m) nad Valbona
- 7 Thelhi, edina naseljena dolina v srcu Prokletij

Posnel dr. Branimir Gušić

TOVARNA UMETNIH BRUSOV

62101 MARIBOR, TITOVA CESTA 60

izdeluje UMETNE BRUSE vseh vrst s keramičnim vezivom in vezivom iz umetnih smol

Zastopstvo in prodaja izdelkov s konsignacijskih skladišč:

UMETNI BRUSI:

Schleifmittelwerke Swarovski KG

6130 Schwaz/Tirol, Avstrija

SWATY — poslovalnica ZTF, Ljubljana, Tugomerjeva 2

SILICIJEV KARBID:

Elektroschmelzwerk Kempten GmbH

8 München 33, Herzog-Wilhelm-Str. 16, ZR Nemčija

SWATY — zastopstvo ESK, Maribor, Titova 60

POSLOVNO ZDRUŽENJE

modna hiša

LJUBLJANA - MARIBOR

OSIJEK - SMEDEREVO

Modna hiša s poslovnimi enotami v Ljubljani, Mariboru, Osijeku in Smederevu vam nudi bogato izbiro aktualne damske, moške in otroške konfekcije, velik asortiman športnih in elegantnih pletenin, metersko in dekorativno blago ter druge galanterijske artikle. Visoka kvaliteta materialov, modni kroji in dostopne cene vam jamčijo dober nakup.

TOSAMA

TOVARNA SANITETNEGA MATERIALA
DOMŽALE

Izdeluje in priporoča za prvo pomoč:

- Sanitetne torbice in omarice
- Priročne apoteke za civilno zaščito
- Avtomobilske apoteke
- Apoteke za motoriste
- Potovalne apoteke
- Ovoje za prvo pomoč
- Aluplast za zdravljenje opeklin
- Obliže vseh vrst

TRGOVSKO PODJETJE

MODA

LJUBLJANA, RESLJEVA 16/II

Vam nudi v svojih poslovalnicah:

»Manon«, Prešernov trg 3

»Moda«, Nazorjeva 5

»Moda«, Cankarjeva 7

»Okras«, Čopova 42

veliko izbiro damskega in moškega
perila, pletenin in konfekcije

USTANOVLJENO
LETA 1815

KERAMIČNA INDUSTRIJA LIBOJE CELJE

V sodobnem gospodinjstvu
in v okusno urejenem stanovanju,
naj dobe svoje mesto izdelki
Keramične industrije Liboje.
Posoda iz Liboj je estetsko in funkcionalno oblikovana,
praktična v sodobni in stilni izvedbi.

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Pošta: 61433 Radeče — Tel.: Radeče 819-050, 819-051, 819-111, 819-112, — Telex:
35136 yu pap — Brzjav: Papirnica Radeče — Tek r. pri SDK Laško: 50710-601-16039
— Železniška postaja: Zidani most

Proizvaja: vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne
papirje, surovi heliografski papir, paus papir,
kartografski papir, specialni risalni »Radeče«, premazne
kartone, papirje za filtre itd.

Izdeluje: vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti
in tisku. Po želji izdeluje kartice v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

pomagaj si sam...

**UNIOR
EXTRA**

**25
let**

SLOVENIJALES

THOMY

Kolinska

Na izletu se boste
še boljše počutili,
če si boste pred odhodom
napolnili vaš nahrbtnik z dobrotami,
ki vam jih nudi

470

naših prodajaln po vsej Sloveniji

Mercator

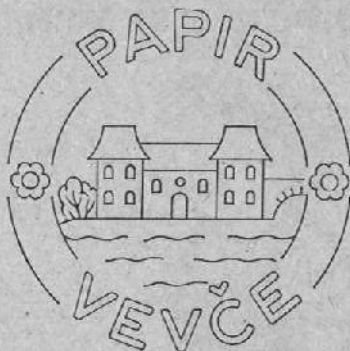

IZDELUJEMO:

turbine, črpalke,
dvigala, viličarje
in opremo za industrijo

LITOSTROJ

Za vaše vozilo dobite
na naših bencinskih servisih
vedno najustreznejše
mazivo in gorivo

ZDRUŽENE PAPIRNICICE

Vevče — Ljubljana

Z najboljšimi strokovnjaki v državi, novimi stroji in 130-letno tradicijo izdelovanja papirja nudimo domačemu in inozemskemu tržišču nove papirje za najbolj zahtevno tiskarsko tehnologijo.

Papirji z zaščitnimi imeni: Emona, Avala, Slavija, Planica, Istra, Bled in Jadran so primerni za tiskanje reprodukcij umetniških slik starih in novih mojstrov, vseh vrst barvnih fotografij in drugih zahtevnih barvnih tiskanih reprodukcij.

V rednem produkcijskem programu imamo še večino klasičnih papirjev s priznano kvaliteto. Zahtevajte vzorce!

KOTEKS TOBUS

EXPORT

IMPORT

LJUBLJANA

Odkupuje

vse vrste kož,
tudi divjadi!

Obiščite našo
trgovino visoke mode.

Boutique

v poslovni stavbi,
Miklošičeva 5

ZANESLJIVO ODSTRANI PRHLJAJ

LEK LJUBLJANA

LOSION UPORABLJAJTE TOČNO PO PRILOŽENEM NAVODILU

SLOVENIJAŠPORT

EXPORT-IMPORT, LJUBLJANA

Za letošnjo zimsko sezono smo poskrbeli za **NOVOSTI**
iz programa naših dobaviteljev:

Specialne volnene dokolenke za planince
v različnih barvah in modelih

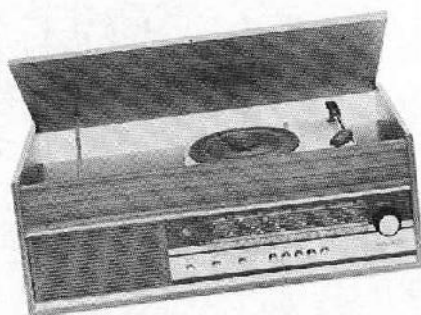

Nahrbtniki za planince, preizkušeni
v himalajskih ekspedicijah

Čelada za smučarje in alpiniste,
za vašo večjo varnost

Izbrano blago lahko dobite v vseh prodajalnah našega podjetja

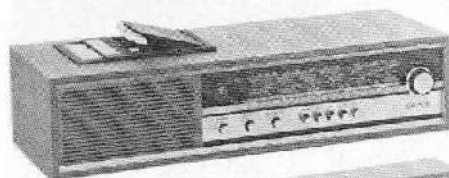
Iskra

Nov radijski sprejemnik
bo prijetna sprememba v vašem domu

- najsodobnejša tehnika
(popolna tranzistoriziranost)
- čist in naraven ton
na vseh treh valovnih območjih
(UKV, KV, SV)
- velika občutljivost
za sprejem programa
drugih radijskih postaj
- moderna oblika
- nakup na kredit
- garancija

SAVICA GR SN 112 z gramofonom

SAVICA MG s kasotnim magnetofonom

SAVICA SN 111

